

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

Nové trendy v multikulturní výchově

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Alena Plšková

Vypracovala:

Barbora Nejezová

Brno 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Nové trendy v multikulturní výchově zpracoval samostatně a použil jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce.

Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

V Brně dne 20. 4. 2012

.....
Barbora Nejezová

Poděkování

Děkuji paní PhDr. Aleně Plškové za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce.

Dále bych chtěla poděkovat své rodině za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce a které si nesmírně vážím.

Barbora Nejezová

Obsah

Úvod	2
1. Multikulturní výchova.....	4
1.1. Vymezení pojmu multikulturní výchova	4
1.2. Pojmy užívané v multikulturní výchově.....	7
1.3. Cíle multikulturní výchovy.....	13
2. Xenofobie, etnocentrismus, rasismus jako problém dnešní společnosti	16
2.1. Xenofobie a egocentrismus.....	16
2.2. Rasismus v ČR.....	18
3. Nové trendy v multikulturní výchově	30
3.1. Multikulturní výchova ve školním vzdělávání v České republice.....	30
3.2. Nové trendy ve výuce multikulturní výchovy	40
3.3. Multikulturní výchova ve vztahu k sociální pedagogice	44
3.4. Multikulturní výchova ve státech Evropy.....	46
4. Praktická část	57
4.1. Cíle, metody výzkumu a stanovení hypotéz	57
4.2. Výběr respondentů.....	59
4.3. Analýza a prezentace výsledků výzkumu.....	60
Závěr	74
Resumé	76
Anotace.....	77
Klíčová slova.....	77
Seznam použité literatury	79
Seznam příloh.....	83

Úvod

Jako téma své bakalářské práce jsem si vybrala Nové trendy v multikulturní výchově. Ráda bych Vám v úvodu objasnila výběr tohoto tématu.

Multikulturní výchova vystupuje do popředí v souvislosti s globalizací, migrací obyvatelstva a s přípravou mladé generace na život v prostředí, v němž se budou setkávat příslušníci různých národností, etnik, náboženství, jiného životního stylu a hodnot. V současné době se stále objevují témata vzájemného soužití mezi národy, etniky a různými skupinami obyvatel. Bohužel se v dnešní době stále setkáváme s rasistickými projevy chování a s projevy xenofobie. Jedná se o projevy jednotlivých subjektů, ale i různých politických a společenských organizací. Každý den prostřednictvím medií máme možnost sledovat etnické konflikty, mezinárodní spory, válečné akce, etnicko-náboženské konflikty, které narušují mír.

Abychom mohli řešit tyto otázky, je nutné věnovat pozornost dostatečné přípravě na život v multikulturní společnosti, výchově k toleranci a k respektování lidských práv a připravit se na integraci mezi lidmi s odlišným sociokulturním zázemím. Pro pochopení smýšlení etnických skupin a jiných národností je nutné naučit se porozumět jejich kultuře, hodnotám a projevům chování. Naše společnost by se měla prostřednictvím multikulturní výchovy naučit vzájemně respektovat a žít bez konfliktů.

Práce je rozdělená na praktickou a teoretickou část. V teoretické části chci zaměřit svoji pozornost na vysvětlení pojmu multikulturní výchova a pojmy spojené s problematikou multikulturní výchovy. Vysvětlím cíle, kterých by mělo být při výuce tohoto tématu dosaženo a aktuální trendy ve vyučování multikulturní výchovy. V práci se také zaměřím na aktuální problémy společnosti, jako jsou rasismus a xenofobie, které jsou spojené s multikulturní výchovou. Hlavním cílem mé práce je vysvětlit proč je pro nás a naše děti multikulturní výchova důležitá a jaké jsou aktuální trendy ve výuce multikulturní výchovy na základních a středních školách, jak v České republice, tak i ve státech Evropy a USA.

Praktickou část práce věnuji výzkumu v podobě dotazníkového šetření na druhém stupni základních škol v Jihomoravském kraji. Cílem výzkumu je zjistit, jestli je

současná výuka multikulturní výchovy dostatečně efektivní a zda žáci mají dostatečné vědomosti, které jsou uvedené v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání. Výzkumem budou zkoumány postoje žáků k odlišnostem ve společnosti a hodnotový systém, který by měl být pozitivně podporován multikulturní výchovou.

Výsledkem práce je zhodnocení situace na zkoumaných školách s návrhem na zlepšení aktuálního stavu.

1. Multikulturní výchova

1.1. Vymezení pojmu multikulturní výchova

Domnívám se, že multikulturní výchova patří mezi aktuální témata dnešní doby. Bohužel multikulturní výchova není v naší zemi dostatečně vyučována na základních a středních školách, i když toto téma je přímo uvedené v Rámcových vzdělávacích programech. Lidé na ulici často ani nevědí co to multikulturní výchova je. A tito lidé, pak mají vychovávat a vést své děti k multikultuře? Lidé často vnímají jiné kultury, národy a etnické menšiny z té negativní stránky, ale vůbec si neuvědomují dopad svého kritického chování.

V této kapitole se chci hlavně zaměřit na vysvětlení multikulturní výchovy a pojmů, které s multikulturní výchovou souvisejí.

Vysvětlení tohoto pojmu je nutné pro pochopení daného tématu a dobrou orientaci v textu této práce.

Průcha, který se ve velké míře zaměřuje na multikulturní výchovu, ve své knize vysvětluje tento pojem jako: *„Multikulturní (interkulturní) výchova je edukační činnost zaměřená na to, aby učila lidi s různých etnik, národů, rasových a náboženských skupin žít spolu, vzájemně se respektovat a spolupracovat. Provádí se na základě různých programů ve školách a v mimoškolních zařízeních, v osvětových akcích, v reklamních kampaních, v politických opatřeních. Jsou s ní spojovány velké naděje, i značné finanční prostředky, ale její skutečný efekt není spolehlivě prokázán.“¹*

Průcha dále vysvětluje multikulturní výchovu komplexněji v jednotlivých teoriích.

Multikulturní výchova je praktická edukační činnost

Realizuje se převážně ve školní výuce, kde jsou do některých vyučovacích předmětů začleněna témata o jiných kulturách, žáci se učí tolerantním postojům k příslušníkům jiných etnik a ras a učí se poznávat a respektovat jiné národy apod. Multikulturní výchova se ovšem realizuje také v mnoha projektech, v muzeích, na výstavách a festivalech, v publikacích různých vládních a nevládních organizací, národních

¹ Průcha J., Multikulturní výchova: Příručka nejen pro učitele, Praha: Triton: 2011, s. 15,

i mezinárodních, které slouží k týmž účelům jako školní multikulturní výchova. Např. programy Evropské unie zaměřené na mezinárodní výměnné pobyty mládeže, studentů a učitelů, na mezinárodní spolupráci škol, obcí, regionů, na podporu výuky cizích jazyků aj.

Multikulturní výchova je oblast vědecké teorie, má interdisciplinární charakter

Autor hovoří o multikulturní výchově jako o velmi rozvinuté teorii, která vychází z několika vědeckých disciplín. Abychom mohli chápat multikulturní výchovu komplexněji, musíme čerpat poznání o daném jevu v interdisciplinárním pohledu.

Pedagogická teorie není jedinou vědou podílející se na rozvoji teorie multikulturní výchovy. Pro objasňování multikulturní výchovy jsou důležité poznatky a poznávací procesy využívané v etnologii, interkulturní psychologii, srovnávací sociologii, historické vědě, teorii komunikace aj.

Multikulturní výchova je systém informačních a organizačních aktivit

Multikulturní výchova má v mnoha zemích i na mezinárodní úrovni vytvořená informační centra, vědecké organizace a databáze pro multikulturní výchovu. Existují odborné knihy a časopisy specializované na problematiku multikulturní výchovy nebo související témata. Jsou pořádány mezinárodní konference o multikulturní výchově atd.

Multikulturní výchova je oblast výzkumu

V zahraničí a u nás se provádějí empirické výzkumy takových jevů, jakými jsou např. postoje příslušníků jedné etnické či jazykové skupiny, vůči příslušníkům jiných etnických skupin; vnímání a respektování odlišností v komunikaci jednotlivých etnických skupin; problémy s vyučováním dětí imigrantů v hostitelské zemi; vznik rasových předsudků u dětí a mládeže; příprava učitelů a studentů učitelství na vzdělávání cizinců atd.²

Průcha rovněž upozorňuje na fakt, že mezi autory zabývajícími se multikulturní výchovou nepanuje terminologická jednotnost.

Nejčastěji ve svých dílech uvádí termín multikulturní výchova, který se také uvádí v Rámcových vzdělávacích programech. Multikulturní výchova je nejčastěji užívaným

² Průcha J., Multikulturní výchova: Příručka nejen pro učitele, Praha: Triton: 2011, s. 18-19

termínem v USA, Velké Británii, Kanadě, Austrálii, ale také v encyklopediích a mezinárodních publikacích. Synonymem užívaným v Evropě je interkulturní výchova, která je užívaná autory interkulturních vzdělávání. Také uvádí termíny interetnická/multietnická výchova, které jsou také synonymem multikulturní výchovy, dle Průchy častěji užívané v USA. Vedle těchto termínů se v zahraniční literatuře setkáme s termíny mezinárodní výchova (international education), globální výchova (global education) a výchova k světovému občanství (education for world citizenship).³

Existuje mnoho definic multikulturní výchovy, které bych v této práci chtěla uvést. Každý z autorů hovoří o multikulturní výchově dle svých zkušeností, znalostí a různých úhlů pohledu.

V Pedagogickém slovníku je uvedena definice tohoto pojmu: „*Multikulturní výchova vyjadřuje snahy vytvářet prostřednictvím vzdělávacích programů způsobilost lidí chápat a respektovat i jiné kultury než svou vlastní. Má značný praktický význam vzhledem k vytváření postojů vůči imigrantům, příslušníkům jiných národů, ras apod.*“⁴

Kirovová ve své knize Multikulturní výchova II. popisuje termín multikulturní výchova: „*Multikulturní výchova v širokém pojetí je zaměřená na různé aspekty soužití a spolupráce lidí různé příslušnosti rasové, národní, etnické, kulturní, sociální, skupinové apod. Cílem multikulturní výchovy je připravit lidi na život v kulturně heterogenní společnosti.*“⁵

Pelcová ve své publikaci uvádí, že multikulturní výchova je v dokumentech mezinárodních institucí, pedagogických dokumentacích a materiálech pro učitele chápána jako: „*Výchova přispívající k soužití různých kultur v multikulturní společnosti. Výchova k respektování kulturních specifik a k toleranci k odlišnostem. Multikulturní výchova k respektování neustále rostoucí kulturní rozmanitosti, otevírá cestu k různým způsobům života, myšlení a chápání světa. Učí komunikovat a spolupracovat s příslušníky odlišných sociokulturních skupin a utvářet motivaci ke vzdělání a interkulturním výměnám*“⁶

Velmi mne oslovilo, jak o interkulturním vzdělávání hovoří Buryánek.

³ Průcha J., Multikulturní výchova: Teorie – praxe – výzkum, Praha: ISV: 2001, s. 39 - 40

⁴ Průcha a kol. Pedagogický slovník, 1. Vyd. Praha: Potrál: 1995, s. 123

⁵ Kirovová I., Multikulturní výchova II. 1. Vyd. Ostrava: Ostravská univerzita 2003, s. 9

⁶ Pelcová N. a kol., Multikulturalismus a multikulturní výchova, Praha:2009, s. 105

O interkulturní výchově hovoří jako o výchově, která umožňuje jedinci pozitivně rozvíjet chápání, přijímání a hodnocení rozdílů mezi lidmi z různých kultur. Odlišnost by měla být chápána jako zdroj k vlastnímu obohacení a ne jako zdroj konfliktů. Interkulturní vzdělávání vede k vytváření respektujících vztahů mezi různými kulturami, aby nedocházelo k negativním událostem, které vznikají v majoritní skupině (rasismus a xenofobie), ale také mezi menšinami (asimilace, akulturace, ztráta kulturních hodnot, ztráta individuální identity, opovrhování vlastní kulturou, násilní integrace a adaptace).

Interkulturní vzdělávání vede studenty k respektování neustále rostoucí kulturní rozmanitosti, nabízí cestu k různým způsobům života, myšlení a chápání světa. Studenti se učí komunikovat a spolupracovat s příslušníky odlišných sociokulturních skupin a jsou vedeni k tomu, aby si uvědomovali méně nápadné aspekty různých kultur.⁷

1.2. Pojmy užívané v multikulturní výchově

Porozumět pojmům a koncepcím užívaných v multikulturní výchově není jednoduché, protože pojmy užívané v multikulturní výchově pocházejí z různých věd a názory na její účelnost a porozumění se také liší. Pro správné pochopení, osvojení a výuku multikulturní výchovy je nutné znát základní pojmy vyskytující se v multikulturní terminologii.

Etnikum, etnicita, etnické vědomí

Etnická struktura je v ČR dosti pestrá, přesto stále patříme k zemím, které jsou etnicky homogenní.

Cílem multikulturní výchovy je poznávání a respektování jiných kultur než své vlastní, proto jsou pojmy etnikum a etnické vědomí pojmy ústřední pro multikulturní výchovu.

Etnikum

⁷ Buryánek J. a kol., Interkulturní vzdělávání: příručka nejen pro středoškolské pedagogy, Člověk v tísni, společnost při ČT, 2002 s. 13

Ve Velkém Sociologickém slovníku je pojem etnikum (etnická skupina) chápáno jako: „Společenství lidí, kteří mají společný rasový původ, obvykle společný jazyk a sdílejí společnou kulturu. Souhrnně lze říci, že etnikum se vyznačuje svou vlastní etnicitou.“⁸

Etnicita

„Je vzájemně provázaný systém kulturních (materiálních a duchovních), rasových, jazykových a teritoriálních faktorů, historických osudů a představ o společném původu působících v interakci a formujících etnické vědomí člověka a jeho etnickou identitu.“⁹

Etnické vědomí (etnická identita)

S pojmem „etnikum“ je úzce spjatý pojmem „etnické vědomí“ (etnická identita). Průcha uvádí, že etnické vědomí: „Je uvědomování si, prociťování sounáležitosti s určitou etnickou skupinou na základě společně sdílených znaků etnicity nebo rodového původu. Je souhrnem názorů na původ, etnický prostor (vlast), historické osudy, postavení, úlohu a povahu vlastního etnika a na jeho místo mezi ostatními etniky.“¹⁰

Národ, národnost, národnostní menšina

V některých odborných výkladech, ale i běžném povědomí se často ztotožňuje pojem „etnikum“ s pojmem „národnost“ a „národnostní menšina“.

S pojmy „národ“ a „národnost“ je spjat jeden závažný problém. Jde o chápání národa buď, ve smyslu etnickém nebo ve smyslu politickém, který se uplatňuje v různých zemích.

Národ

Podle Velkého sociologického slovníku je „národ“ vymezován takto: „Národ je osobité a uvědomělé kulturní a politické společenství, na jehož utváření mají největší vliv společné dějiny a společné území.“¹¹

K této definici se uvádějí tři hlediska, jimiž jsou národy identifikovány:

⁸ Petrusek M. a kol., Velký sociologický slovník, I. Vydání, Praha: Karolinum: 1996, s. 277

⁹ Petrusek M. a kol., Velký sociologický slovník, I. Vydání, Praha: Karolinum: 1996, s. 275-276

¹⁰ Průcha J., Multikulturní výchova: Příručka nejen pro učitele, Praha: Triton:2011, s. 24

¹¹ Petrusek M. a kol., Velký sociologický slovník, I. Vydání, Praha: Karolinum:1996, s. 668 -669

- 1.) Kritéria kultury: Spisovný jazyk (především u národů Evropy a mnoha národů Asie) nebo společné náboženství (např. u národů Blízkého východu) nebo společná dějinná zkušenost (např. Švýcaři – národ tvořený několika jazykově odlišnými etniky).
- 2.) Kritéria politické existence: Národy mají buď vlastní stát, nebo autonomní postavení v mnohonárodním či federativním státě.
- 3.) Psychologická kritéria: Subjekty národa (jednotlivci) sdílejí společné vědomí o své příslušnosti k určitému národu.¹²

Národnost

Velmi výstižně tento pojem charakterizuje Průcha, který v knize uvádí, že národnost jako příslušnost k určitému národu je v současném světě chápána ve dvojitým smyslu. *„Národ ve smyslu etnickém je soubor osob obvykle se společným jazykem, společnou historií, tradicí a zvyky, společným územím a národním hospodářstvím. Národ ve smyslu politickém je prostě soubor občanů určitého státu, tedy soubor osob se státní příslušností tohoto státu.“*¹³

Národnost se také často vysvětluje jako státní příslušnost jedince k určitému národu nebo etniku. Národnost není v ČR totožná s občanstvím.

Národnostní menšina

Dalším velmi komplikovaným pojmem na vysvětlení je pojem „národnostní menšina“ (national minority). Jde o pojem, který není u nás ani v jiných státech jednotně vymezován. Většina autorů a publikací zabývajících se touto problematikou sdílí názor, že vymezení „národností menšiny“ se shoduje s vymezením etnika či etnické skupiny.

Podle internetových stránek www.multikultura.cz je termín „národní menšina“ vymezována ve dvojitým smyslu: *„Jako skupina, osob téže národnosti žijící v prostředí jinonárodnostní většiny nebo jako skupina osob, která je v daném prostoru početně v menšině, zatím co v jiném státě tvoří táž národnost většinou společností“*¹⁴

¹² Petrušek M. a kol., Velký sociologický slovník, I. Vydání, Praha: Karolinum:1996, s. 669

¹³ Průcha J., Multikulturní výchova: Příručka nejen pro učitele, Praha:2011, s. 29

¹⁴ <http://www.multikultura.cz/multikulturni-vychova/vychozi-pojmy/10.3.2012>

V ČR máme oficiálně uznané národní menšiny, které mají své zástupce v Radě pro národnostní menšiny. Poradní orgán vlády zastupuje menšiny: bulharskou, maďarskou, německou, polskou, romskou, rusínskou, ruskou, řeckou, slovenskou, ukrajinskou. Nyní u nás žije kromě několika tisíc Vietnamců, Číňanů, Mongolů i tisíce Arabů, Američanů a dalších cizinců. Až dostane dostatečné množství příslušníků těchto národů u nás občanství, pak budou moci být oficiálně uznáni za národní menšinu.

Kultura, kulturní vzorec, akulturace, asimilace

Kultura je pojem, který je nesnadné přesně definovat z důvodu velké spousty definic v různých vědách například v antropologii, filosofii apod.

Ve Velkém sociologickém slovníku je kultura definována jako: „*Souhrn prostředků a mechanismů specificky lidské adaptace k vnějšímu prostředí. Představuje program činnosti jednotlivců a skupin, který je fixovaný sociokulturními stereotypy a předávaný prostřednictvím kulturního dědictví. Kultura vystupuje v podobě (a) výtvorů lidské práce, (b) sociokulturních regulativů (norem, hodnot, kulturních vzorců), (c) idejí (kognitivních systémů), (d) institucí organizujících lidské chování.*“¹⁵

Průcha ve své knize popisuje kulturu ve dvojitým pojetí:

Širší pojetí: Kultura zahrnuje všechno, co vytváří lidská civilizace. Lidská civilizace vytváří materiální výtvořy a duchoví výtvořy např. nástroje, oděvy, náboženství, zvyky, právo aj.

Užší pojetí: Kultura je spíše vztahována k projevům myšlení a chování lidí např. způsoby komunikace, zvyklosti, společenské rituály, předávané zkušenosti aj.¹⁶

Kulturní vzorec

Patří mezi velmi významné pojmy multikulturní výchovy. Kulturní vzorce jsou od nejmladšího věku dětí předávány z generace na generaci. Průcha jej popisuje jako:

¹⁵ Petrušek M. a kol., Velký sociologický slovník, I. Vydání, Praha: Karolinum, 1996, s. 547-549

¹⁶ Průcha J., Multikulturní výchova: Příručka nejen pro učitele, Praha: Triton, 2011, s. 34

„Způsob chování, hodnot a norem, komunikačních zvyklostí, který je charakteristický pro určité etnikum nebo kulturu určité země. Je generačně předáváný a udržuje se trvale v historickém vývoji.“¹⁷

Akulturace

Dle Velkého sociologického slovníku: *„Proces sociálních a kulturních změn, které vznikají v důsledku kontaktu různých kultur. Akulturace zahrnuje jevy vzniklé v době, kdy skupiny jednotlivců pocházejících z různých kultur vstupují do stálého, bezprostředního kontaktu, který vede ke změnám v původních kulturních vzorech jedné nebo osobu skupin.“¹⁸*

Asimilace je definována ve Velkém sociologickém slovníku jako: *„Proces, jímž se nějaká společenská skupina, obvykle minoritní, migrující apod., prostřednictvím kontaktu stává součástí jiné, dominantní skupiny. Asimilace znamená na jedné straně plnou akceptaci minoritní skupiny skupinou majoritní, na druhé straně plnou akceptaci kultury majoritní skupiny skupinou minoritní. Proces asimilace může být alespoň z části oboustranný, jestliže se předpokládá, že v průběhu asimilace předává minoritní skupina některé své kulturní znaky skupině majoritní a ta je integruje do svého vlastního kulturního systému. Plná asimilace znamená inkorporaci nových členů do dané společnosti tak, že nejsou odlišitelní od ostatních členů společnosti.“¹⁹*

Akulturační a asimilační procesy mívají složitý průběh a mohou vést až k vykrystalizování nové kultury. Příkladem je současná kultura USA, kde se po několika stolení mísily kultury Irů, Britů, Italů, Slovanů a řada jiných evropských a neevropských přistěhovalců.

Rasa

Život v ČR se od roku 1989 výrazně změnil po etnické a rasové stránce, dříve se lidé na území naší republiky velmi zřídka setkávali s lidmi jiné rasy než bílé. Nyní je realita jiná, dnes se na ulicích měst běžně potkáváme s příslušníky jiné rasy. Většinou potkáváme Vietnamce, Čiňany, Mongoly, Korejce, černochoy z Afriky a USA aj.

¹⁷ Průcha J., Multikulturní výchova: Příručka nejen pro učitele, Praha: Triton 2011, s. 36

¹⁸ Petrušek M. a kol., Velký sociologický slovník, I. Vydání, Praha: Karolinum: 1996, s. 47-48

¹⁹ Petrušek M. a kol., Velký sociologický slovník, I. Vydání, Praha: Karolinum: 1996, s. 108

Rasa je pojem užívaný v biologii a fyzické antropologii. Vyvinul se v souvislosti rozvojem antropologické teorie lidských ras, kdy věda objevovala, že lidský rod není jednotný, že se liší somatickými a biologickými rysy, např. barvou pleti, vlasů, očí, strukturou vlasů, stavbou těla, tvary obličeje aj.

Rozlišujeme rasové skupiny na:

- Rasu europoidní, do této rasi patříme my Češi a jiní Evropané, ale i Indové aj.
- Rasu Mongoloidní, do které můžeme zařadit Číňany, Japonce, Vietnamce, aj.
- Rasu negroidní, kam patří většina Afričanů, černoši v USA, Brazílii aj.

Řada antropologů uvádí, že čisté rasy v dnešní době neexistují, protože v průběhu dějin docházelo a stále dochází k míšení ras.

„Pojem rasa v sobě nese čtyři rozdílné významy. Používal se anebo se používá jako synonymum pro:

- 1.) *Druhy (např. ve formě „lidská rasa“)*
- 2.) *Poddruhy Homo sapiens (např. „negroidní rasa“)*
- 3.) *Etnicitu nebo náboženství (např. jako „irská rasa“ nebo „židovská rasa“)*
- 4.) *Sociálně na základě viditelných, dědičných charakteristik definovanou skupinu (např. „afričtí Američané“ ve Spojených státech nebo „barevní“ v JAR)*

Kdysi se věřilo, že „černoši“ jsou biologicky odlišný druh než „běloši“ nebo „Indiáni“. Soudilo se tak na základě jejich fyzického vzhledu (barvy pleti, tvaru lebky, postavy apod.), protože jiný způsob než pozorování fyzických odlišností nebyl tehdy k dispozici. S pokračujícím výzkumem „rasových“ odlišností se pozornost biologů přesunula na zkoumání vnitřních tělesných vlastností. V poslední době je jejich úsilí zaměřeno především na analýzu DNA. V roce 1972 zveřejnil americký biolog Richard Lewontin výsledky svého výzkumu, ve kterém došel k jednoznačnému závěru: Z hlediska populační genetiky najdeme více rozdílností uvnitř jedné „rasy“ než mezi dvěma různými „rasami“. Pouze asi 6% genetických odlišností může být vysvětleno tím, že jedinci přináležejí k různým „rasám“. Nejnovější výsledky analýzy lidského genomu jednak dávají za pravdu Lewontinovi, že geneticky si mohou být dva jedinci téže „rasy“ vzdálenější než dva příslušníci různých „ras“, jednak potvrzují, že lidská populace je

z 99,9% geneticky totožná. Z vědeckého hlediska tedy není možné stanovit hranice jednotlivých „ras“ a to z důvodu relativně malého počtu genetických odlišností mezi lidskými „rasami.“²⁰

Průcha ve své knize uvádí, že je pro multikulturní výchovu a zejména její praxi důležité třídění ras dle psychických a kulturních fenoménů jako např. dle vzorců chování, inteligenčních, jazykových a náboženských charakteristik aj. Jedná se o pojetí ras v kulturní antropologii, sociologii, filosofii a interkulturní psychologii.²¹

Průcha definuje pojem „rasa“ jako: *„Rasy (plemena) jsou velké skupiny lidí s podobnými tělesnými znaky, které jsou dědičné, vytvořily se vlivem přírodních prostředí a vznikly původně v určitých geografických teritoriích: europoidní plemeno v Evropě a na Blízkém východě, negroidní plemeno v Africe, mongoloidní plemeno v Asii.“²²*

1.3. Cíle multikulturní výchovy

Svět se neustále vyvíjí a dochází v něm ke změnám. Tyto změny ve světě donutili společnost změnit i přístup k výchově. Už dávno není naše společnost homogenní, jako dříve. Současná společnost je kulturně různorodá. Různorodost by proto měla být využívána ve prospěch a rozvoj lidstva. Různorodost současné společnosti se bohužel často stává podnětem pro vznik konfliktů a nedorozumění. Proto je nutné, podporovat multikulturní výchovu a naučit naši společnost žít v multikulturním prostředí. Naučit se rozumět společnosti a prostředí, ve kterém žijeme. Vychovat člověka tak, aby si sám dokázal vyhodnotit informace, které slyší z médií a od různých lidí a slepě nepodléhal jejich tvrzení. Cílem multikulturní výchovy by mělo být naučit žáky základních a středních škol kritickému pohledu na věc.

Lidé v dnešní společnosti chtějí být nějakým způsobem originální, zajímaví a hlavně odlišní od ostatních. Chtějí se lišit v módě, účesech, mluvení atd. Zajímavé je, že odlišnosti v názorech, kultuře, náboženství nebo barvě pleti nejsou společností také pozitivně přijímány.

²⁰ Danics Š., Kamín T., Praha: Policejní akademie ČR, 2008, s. 114-115

²¹ Průcha J., Multikulturní výchova: Příručka nejen pro učitele, Praha: Triton 2011, s. 38

²² Průcha J., Multikulturní výchova, Teorie – praxe – výzkum, Praha: 2000, s. 28

Všeobecné a specifické cíle multikulturní výchovy by měli být obsaženy v cílech základních, středních a vysokých škol. Měly by být také v cílech programů celoživotního vzdělávání. Realizovat tyto cíle není možné jen s pomocí vzdělávacích institucí, ale i celé společnosti.

V této části kapitoly chci popsat jednotlivé cíle multikulturní výchovy. Vysvětlit proč je multikulturní výchova potřebná pro naši společnost. Hlavně zde chci vysvětlit důležitost cílů multikulturní výchovy, které budou díky globalizaci v budoucnu stále více potřebné.

Multikulturní výchova jako výchova proti předsudkům a její cíle

Tři základní cíle multikulturní výchovy:

- 1) Podporovat u žáků a studentů vytváření pozitivního sebepojetí, sebevědomí a skupinové identity- úkolem je vytvořit pro děti příjemné vzdělávací prostředí, které jim bude dávat jistotu, že každý bude sám sebe přijímat bez nadřazenosti a studu, k jaké skupině patří.
- 2) Posílit vztahy mezi školou, rodinou a komunitou, ve které děti vyrůstají. Budovat dobré, kvalitní a nekonfliktní vztahy mezi majoritou a minoritou nelze bez pozitivních a konstruktivních vztahů mezi rodinou, školou a komunitou. Tyto vztahy se mohou posilovat také tím, že se začnou ve větší míře používat učebnice, které zohledňují menšiny a různé kultury. Bohužel se ve školách stále ve velké míře používají monokulturní učebnice, které se zaměřují na majoritní společnost.
- 3) Podpořit sociální spravedlnost - podporovat u žáků a studentů takové chování a jednání, které bude vést k toleranci, otevřenosti, k odstranění stereotypů, předsudků a naučí odmítání a vystupování proti rasistickému chování.²³

„Všeobecné cíle multikulturní výchovy

- *Podporovat rozvoj poznání a uvědomování si vlastní osobnosti a identity.*
- *Podporovat osobní rozvoj, realizaci osobního potenciálu lidí.*
- *Poskytovat a rozvíjet poznání a porozumění vlastní kultuře.*
- *Podporovat spolupráci mezi lidmi.*

²³ Hladík J., Multikulturní výchova (Socializace a integrace menšin), Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně: 2006, s. 27

- *Podporovat a rozvíjet občanské uvědomění a aktivní účast v demokratické společnosti.*
- *Poskytovat a rozvíjet poznání a porozumění jiným kulturám (porozumění např. jiným způsobům života, myšlení, vnímání apod.).*
- *Utvářet a ovlivňovat pozitivní přístup k rozdílům.*
- *Respektovat rovnoprávnost všech lidí, nezávisle na jejich původu, národnosti a dalších charakteristikách.*
- *Respektovat práva menšin.*
- *Iniciovat a rozvíjet dialog mezi kulturami.*
- *Rozvíjet smysl pro spravedlnost, solidaritu a toleranci.*
- *Podporovat aktivní participaci v rámci jiných kultur.*
- *Utvářet a rozvíjet kompetence, potřebné pro nekonfliktní řešení problémů.* “²⁴

*Obecným cílem interkulturního vzdělávání (IKV) je podpora a upevňování vzájemných vztahů mezi sociokulturními skupinami, především mezi majoritou a minoritami.*²⁵

Specifické cíle multikulturní výchovy

Specifické cíle jsou odvozovány z konkrétních situací, všeobecných cílů, podmínek a potřeb. Jsou zaměřené na získávání kompetencí, které jsou potřebné pro interakci s jinou kulturou.

Spočívají v poskytování znalostí, informací, získávání a zprostředkování zkušeností, seznamování účastníků výchovného procesu s problémovou situací apod. Specifické cíle se vztahují ke konkrétním problémům a situacím.

Týkají se každodenní problematiky života v multikulturní společnosti a měly řešit aktuální situaci v konkrétní lokalitě, regionu nebo státě. Poskytují návody jakým způsobem jednat, reagovat a hodnotit. Jsou zaměřené na formování postojů a jejich změny.²⁶

²⁴ Kirovová I., Multikulturní výchova II, Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě: 2003, s. 16

²⁵ Buryánek J. a kol., Interkulturní vzdělávání, nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 14-15

²⁶ Kirovová I., Multikulturní výchova II, Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě: 2003, s. 17

2. Xenofobie, etnocentrismus, rasismus jako problém dnešní společnosti

2.1. Xenofobie a egocentrismus

Xenofobie

Pochází z řeckého slova xénos (příchozí) a fóbos (báseň, úzkost). Vyjadřuje strach z něčeho cizího, z někoho kdo přichází z ciziny. Je spojena se silným heterostereotypem (způsob posuzování své vlastní etnické či národnostní skupiny) a silným autostereotypem (způsob posuzování své vlastní etnické či národnostní skupiny). Xenofobie tvoří základ pro různé nenávistné ideologie, jako je rasismus, šovinismus, nacionalismus, fašismus apod.

Pro xenofobii neexistuje právní definice, protože xenofobie není jevem, který by mohlo či mělo právo regulovat. Jde o pocit, postoj, nejde o ideologii ani o typ chování. Ve vnitrostátních právních předpisech a v mezinárodních úmluvách se tento termín neobjevuje. Xenofobie je základem pro aktivní chování, které je předmětem právních úprav.²⁷

Xenofobii charakterizují projevy odporu, nepřátelství, ale i nedůvěra ke všemu cizímu a strach ze všeho cizího. Konkrétním projevem je nepřátelství k lidem jiné barvy pleti, jiné národnosti, jazyka, náboženského přesvědčení, kultury, tradici a projevující se navenek odporem a nepřátelstvím vůči imigrantům (přistěhovalcům), ale i cizincům s trvalým pobytem, uprchlíkům, apod. Někdy je tento pojem užíván jako obecný termín pro rasismus, antisemitismus a nacionalismus. Stejně jako rasismus je předsudkem, který vytváří negativní názor bez jakékoliv znalosti nebo smyslu.²⁸

Jedná se o nejnižší položenou základnu problémů minorit a jejich napětí vůči většinové společnosti. Pramení z ní pronásledování cizinců. Xenofobie vzrůstá tehdy, ocitají-li

²⁷ Šišková T., Výchova k toleranci, Praha: Portál: 1998, s. 12

²⁸ <http://www.ostrovzl.cz/prevence/rasismus-xenofobie/>

*se sociální útvary v sociální, ekonomické či politické krizi nebo kritické či nesrozumitelné situaci – situaci velkých změn.*²⁹

Xenofobie není lidským specifíkem, lze ji nalézt i u jiných teritoriálních a hierarchických druhů. Je považována za prostředek obrany. Členové skupiny se xenofobními projevy upozorňují na nebezpečí. Xenofobie není jediným projevem chování vůči cizincům. Slouží jako doplněk etnocentrismu, ale není vázána výhradně na etnicitu. Xenofobní mohou být vůči sobě i obyvatelé sousedních vesnic. Ve světě se běžně setkáváme s etnickou xenofobií, ale i s xenofobií v rámci jednoho etnika.³⁰

Etnocentrismus

Etnocentrismus pochází z řeckého slova *ethos* = národ a latinského slova *centrum*=střed. Jde o vědomé nebo nevědomé přesvědčení, že vlastní rasa, komunita či kultura je nadřazená. Náš náhled na svět, naše způsoby vnímání, chování, naše intuice jsou jediné správné. Určitá míra etnocentrismu je vlastní všem kulturám a společnostem. Upevňuje skupinu, ospravedlňuje expanzi a útlak. Krajního odmítání odlišného má podobu degradace příslušníků jiných kultur. Etnocentrismus má v evropském společenství hluboké kořeny, projevil se už v dávné minulosti při křížových výpravách.³¹

„Jako etnocentrismus se označuje interpretace kulturních, společenských a životních jevů cizích kultur v pojmech vlastní společnosti. V tomto významu je pojem užíván ve společenských vědách (především v sociologii a antropologii), kam jej v roce 1906 zavedl W. G. Sumner.

„Etnocentrický postoj zahrnuje vnímání hodnot a norem vlastní skupiny jako jediných správných, užitečných a pravdivých. Vlastní skupina je standardem, kterým jsou poměřovány ostatní skupiny a životní situace. Způsob života jiných skupin je chápán jako odchylka od optimálního stavu. Etnocentrismus přispívá k identifikaci s vlastní

²⁹ <http://www.multikulturazlin.cz/1.php?id=7>

³⁰ Tesář F., *Etnické konflikty*, Praha: Portál: 2007, str. 70,

³¹ <http://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/b01obecnamata/09.pdf>

*skupinou a podporuje vnitřní soudržnost skupiny. Je to tedy významný mechanismus sociální integrace.*³²

Vztah mezi etnocentrismem a xenofobií

Existence etnocentrismu umožňuje xenofobii, která je podkladem pro diskriminaci cizích. Na druhé straně etnocentrismus poskytuje základ pro masovou účast v politických hnutích, jako je nacionalismus. Xenofobie zde představuje hnací sílu a je často spjata s prostorem. Mezi zvířaty má xenofobie zastrašovací funkci. Teritorium je respektované cizinci pouze do té doby, dokud se jejich uživatelé objevují na společné hranici, aby demonstrovali svou převahu nad sousedy.

Mnoho konfliktů vzniká v důsledku narušení prostoru. Pokud se jedná o přistěhovalce ekonomicky, vojensky či početně silnější, nejsou podmínky v etnické soutěži vnímány jako rovnocenné, což může vést k nepříjemnému konfliktu. Jsou-li přistěhovalci méně početní a politicky slabší, mají starousedlíci sklon začleňovat do neformálního hierarchického společenského systému. Jde-li o dovezené otroky, jsou začlenění do formálního a přísnějšího systému.

Etnocentrismus a xenofobie mohou dobře fungovat v malých společenstvích. Xenofobie chrání etnické území a díky etnocentrismu jsou tyto projevy věrohodné. Xenofobie a etnocentrismus dobře fungují i v nemalých společenstvích, kde se s lidmi neznáme. Etnocentrismus udržuje skupinu soudržnou a xenofobie brání pronikání vetřelců.³³

2.2. Rasismus v ČR

Rasismus

Je názor, který tvrdí, že někteří lidé jsou nadřazení a jiní méněcenní z důvodu příslušnosti k určité rase. Bohužel se stále v dnešní době setkáváme s chybným užíváním tohoto pojmu. Za rasismus jsou často mylně označovány stereotypy a předsudky, které lidé mají vůči některým etnickým skupinám. Nelze ztotožňovat rasismus s nízkou oblíbeností příslušníků jedné rasy u příslušníků jiné rasy. Rasismem

³² <http://cs.wikipedia.org/wiki/Etnocentrismus>

³³ Tesař F., Etnické konflikty, Praha: Portál: 2007, s. 71-73

můžeme nazývat pouze takové jednání, které vede k přímému ohrožení ze strany jedné rasové skupiny vůči jiné rasové skupině. Rasisti rozlišují rasy podle fyzického charakteru jako například podle barvy kůže, kvality vlasů apod. a definují rasu jako skupinu lidí stejného původu.

Většina rasových teorií vychází z představy, že lidstvo je původně rozdělené na nižší a vyšší rasy. Vyšší rasy jsou považované za nositele civilizace a pokroku, jsou tvůrčí a určené k vládnutí. Nižším rasám je přisuzovaná neschopnost kulturní tvořivosti a je třeba je vést.

Šišková ve své knize uvádí, že rasismus je ideologie, která předpokládá nerovnost lidských plemen a vliv rasových odlišností na kulturu a dějiny lidstva. Rozděluje rasismus na měkký a tvrdý.

Měkký rasismus

Je spíše nevyhraněný a latentní společenský postoj, ve kterém dochází k vylučování, rozdělování a omezování. Není odpovědnými subjekty jako např. justice, orgány činné v trestním řízení, státní orgány aj. označován jako rasismus, ale pouze jako důvodná výhrada proti způsobu života těch, jichž se týká (např. Vietnamci, Romové aj.). Tento měkký rasismus není v rozporu s právy, ke kterým se ČR hlásí, protože jej obvykle v nevyhraněné a špatně rozeznatelné podobě sdílí široká veřejnost včetně těch, kteří jsou jeho objektem.

Tvrdý rasismus

Má agresivní podobu ideologie jako např. nacionalismu, fašismu, apod. Nositelem jsou ve většině případů společenská a organizační seskupení, v krajních případech i státní orgány a instituce. Tento druh rasové nenávnosti je snadno rozeznatelný i širokou veřejností. Mezi projevy tvrdého rasismu patří hanobení, zášť, ničení, podněcování, vyhrožování a rasové násilí. S těmito projevy často nesouhlasí skupina měkkých rasistů, kteří bohužel často tvoří „mlčící většinu“.³⁴

Průcha „rasismus“ popisuje jako: „*Souhrnné označení pro takové jednání, které překračuje pouhé vnímání rasových odlišností a přetváří se v nepřátelské aktivity vůči*

³⁴ Šišková T., *Výchova k toleranci a proti rasismu*, Praha: Portál: 1998, s. 13

příslušníkům jiné rasy, jež se projevují v diskriminaci, v agresivním chování (verbálním nebo fyzickém) násilí. ³⁵

Danics ve svých skriptech hovoří o rasismu, jako o víře, že určité fyzické vlastnosti, jako je barva pleti nebo rysy obličeje souvisejí s intelektuálními vlastnostmi, morálkou anebo chováním. Stanovuje tak hierarchii lidských populací. Dále popisuje rasismus jako víru, že zděděné viditelné rysy jsou v souvislosti se schopnostmi nebo způsoby chování.

Domnívá se, že existuje vztah mezi rasou a rasismem. Uvádí, že existují dva směry.

Zastánci prvního směru uvádí, že dělení lidí na „rasy“ je v pořádku a nemá nic společného s rasismem, pokud se nemluví o nerovnosti „ras“. Tato teorie je rasisty pro jejich potřeby zneužívána.

Zastánci druhé teorie trvají na tom, že dělení lidí do „ras“ je základní složkou rasismu. Mnoho vědců se přiklání k druhému směru. ³⁶

Dále uvádí definici rasismu. Rasismus je *„politická ideologie, která se na základě biologických (rasových) rozdílů mezi lidmi snaží legitimizovat společenské nerovnosti.* ³⁷

Šišková ve své knize zaměřené proti rasismu uvádí dva produkty rasismu. Dle Šiškové se jedná o rasovou diskriminaci a rasové násilí

Rasová diskriminace

Šišková o ní ve své knize hovoří jako o chování většinové společnosti, která je považována za dominantní skupinu. Popisuje chování této skupiny, jako neoprávněného rozlišování, znevýhodňování, zacházení s jedinci, skupinami podle jejich příslušnosti k rasové nebo sociální (náboženské, politické, profesní) kategorii. Jde zde hlavně o udržování distance mezi jednotlivými skupinami. Nemusí se však vždy jednat o početní většinu. Většinová skupina se tímto chováním snaží vyrovnat s odlišností, vyloučit ji, aby byl navozen pocit, že v blízkosti většinové skupiny, žádní odlišní

³⁵ Průcha J., Multikulturní výchova: příručka nejen pro učitele, Praha: Triton: 2011, s. 39

³⁶ Danics Š., Kamín T., Praha: Policejní akademie ČR, 2008, s. 115

³⁷ Danics Š., Kamín T., Praha: Policejní akademie ČR, 2008, s. 121

neexistují. Dále uvádí, že se diskriminace rozděluje na přímou a nepřímou. Přímou diskriminaci popisuje jako určité chování ke konkrétní osobě např. nezískání zaměstnání, upírání určité veřejné služby, nevpuštění do veřejných prostor nebo chování, které v určité situaci uráží nebo snižuje důstojnost člověka. Nepřímá diskriminace ne způsobována vlastnostmi systémů a politik, které nepočítají se zvláštnostmi těch, kteří jsou odlišní.³⁸

Za přímou rasovou diskriminaci můžeme považovat například problém se zaměstnáváním Romů. Romové si často stěžují a mnohdy oprávněně, že je nikdo nechce zaměstnat. Mnoho firem si udává takové podmínky, na které Romové často nemají šanci dosáhnout. Např. požadují čistý trestní rejstřík u povolání, kde taková podmínka není nutná nebo je odmítají pro jejich velmi nízké vzdělání. To jsou například jedny z oficiálních důvodů, proč nejsou Romové zaměstnáváni.

Dále mezi přímou rasovou diskriminaci patří diskriminace v oblasti bydlení. Obcemi jsou nastavována taková kritéria, aby na ně například Romové nemohli dosáhnout. Obce nesledují veřejně prospěšné cíle a zájem obyvatel, ale upřednostňují zisk. Kritéria pro přidělení bytu bývají v rozporu s některými zákony a Listinou základních práv a svobod. Požadují např. čistý trestní rejstřík pro celou rodinu. O obecní bydlení, nemohou žádat lidé, kteří v minulosti přišli o byt z důvodu neplacení, i když jejich dluhy jsou dávno uhrazené. Obce, často argumentují tím, že se do bytů snaží dostat bezproblémové nájemníky, kteří se o bydlení budou starat.

Naštěstí v naší republice vznikají různá občanská sdružení a organizace, které pomáhají lidem, kterým hrozí sociální vyloučení a hlavně Romům hledat práci, bydlení, pomáhají jim zvyšovat kvalifikaci, řešit dluhy, nabízejí jim různé volnočasové aktivity pro dospělé i jejich děti.

Mezi takové společnosti patří i Člověk v tísni, IQ Roma, Asociace mediátorů ČR, občanské sdružení R-MOSTY a řada dalších organizací, které se svými projekty snaží pomoci lidem, kteří jsou ohroženi sociálním vyloučením, připravují romskou mládež ke vstupu na trh práce, nabízejí smysluplné trávení volného času, snaží se eliminovat sociálně patologické jevy a poskytují sociální poradenství a asistenci při jednání s úřady, zaměstnavatelem aj.

³⁸ Šišková T., *Výchova k toleranci a proti rasismu*, Praha: Portál: 1998, s. 14-15

Například projekt Polis, který poskytuje komplexní služby a poradenství pro tuto skupinu lidí. Cílem tohoto projektu je propojení služeb všech institucí a neziskových organizací a odpovědných činitelů, tak aby působili proti sociálnímu vyloučení a tvorbě chudinských ghett a společně zaváděli nediskriminační opatření, která pomáhají zařadit sociálně slabé lidi integrovat se do společnosti. Pomáhá těmto lidem získat vzdělání a uspět na trhu práce. Projekt polis podporuje interkulturní vzdělávání a další vzdělávací aktivity pro děti ze sociokulturně znevýhodněného prostředí. Provozuje antidiskriminační opatření na trhu práce a provádí terénní sociální práce pro sociálně slabé lidi.³⁹

Často se také z medií doslycháme o rasové diskriminaci spotřebitelů, která může mít různou podobu. Patří sem například rozdílný přístup ke spotřebitelům např. z důvodu jiné státní příslušnosti, národnosti, příslušnosti k jiné etnické menšině apod. Projevuje se např. dvojitými cenami, různými poplatky jen pro určité skupiny spotřebitelů, nevpuštění do veřejně přístupných zařízení až po odmítnutí obsloužit.

Tuto formu rasové diskriminace řeší ČOI v případě, že dojde k nahlášení stížnosti ze strany spotřebitele. Zda k tomuto protiprávnímu jednání došlo, ČOI rozhodne až podle vlastního zjištění, nelze uložit sankci pouze na popis poškozeného. ČOI proto zaměstnává romské inspektory, kteří se snaží prokázat oprávněnost stížnosti.

S nepřímou rasovou diskriminací se například setkáváme ve sféře vzdělávání. Je to dáno tím, že náš školský systém je stále nastaven na hodnoty a zvyklosti české veřejnosti a stále neumí dostatečně dobře zacházet s odlišnostmi. Jedná se o obtížný přístup ke vzdělávání pro rasově a etnicky odlišné. Celé naše školství a vzdělávací systém jsou „etnocentrické“. Zavést do školství multikulturní prostředí, patří stále v současné době mezi velmi obtížné změny.

Rasové násilí

Dalším produktem rasismu je rasové násilí. Jedná se o „*násilné chování s rasovým motivem, jehož objektem je neindividualizovaný příslušník rasově odlišné skupiny. V případě rasového násilí je podstatné, že „oběť nemá tvář“*, útočník napadá odlišnou rasu a konkrétní oběť je kýmkoli z této skupiny zaměnitelná. Do této kategorie patří celá škála násilného chování, které je právními předpisy vymezeno jako vražda, zabití,

³⁹ <http://www.clovekvtisni.cz/2.3.2012>

ublížení na zdraví, způsobení škody velkého rozsahu, užití různých druhů násilí, genocidium, pogromy apod. Co přiřazuje tyto druhy obecně existujícího násilného chování pod množinu rasového násilí, je přítomnost rasového motivu.“⁴⁰

Rasismus jako hrozba bezpečnosti státu

Rasismus může způsobit konflikty jak v rámci daného státu, tak i na mezinárodní úrovni. Ovlivňuje společenské klima, a to hned několika způsoby.

- 1.) *„Démonizuje příslušníky národnostních či „rasových“ menšin v daném státě, dělá z nich původce všeho zla, obviňuje je z nekalých činností apod.*
- 2.) *Urychluje fyzickou a sociální segregaci obětí rasismu.*
- 3.) *Zpětně ovlivňuje vnímání menšin, které se cítí být ohroženy a usilují buď o změnu společenských poměrů, což se ne vždy líbí rasistické většině (viz. Americké hnutí za občanská práva v 60. letech 20. Století), nebo se snaží emigrovat, což zpětně vzbuzuje další nenávist u většinové populace.*

Svou roli na prohlubování rasistických konfliktů sehrává i rasistická propaganda, která často zneužívá svobody slova. Šíření nenávisti pomáhá vytvářet prostředí pro pronásledování a diskriminaci a zároveň zpětně může legitimizovat rasistické násilí. Platí zde slova, že jakmile je jednou lidská bytost prohlášena za geneticky podřadnou či za méně lidskou, zabíjení se stane ospravedlnitelným a tedy jednodušším.“⁴¹

Demokratický stát by měl proti rasismu bojovat různými dostupnými prostředky. Mezi hlavní úkol státu patří ochrana práv svých občanů i neobčanů žijících na území státu, přijímat zákony vztahující se k lidskoprávní problematice a odsuzovat rasismus.

Mezinárodní právní předpisy bojující proti rasismu

Existuje celá řada mezinárodních právních předpisů, které jsou zaměřené na boj proti rasismu a jeho produkty. Chci je proto uvést ve své práci, protože se domnívám, že jsou pro pochopení tohoto tématu Nové trendy multikulturní výchovy velmi důležité a tvoří základ pro výchovu k multikultuře.

⁴⁰ Šišková T., *Výchova k toleranci a proti rasismu*, Praha: Portál:1998, s. 15-16

⁴¹ Danics Š., Kamín T., Praha: Policejní akademie ČR, 2008, s. 123

Velmi pěkně právní předpisy popisuje Šišková, která ve své knize uvedla stručný výtah právních předpisů, jak mezinárodních, tak vnitrostátních, které se zabývají produkty rasismu (rasovou diskriminací a rasovým násilím).

Úmluvy Organizace spojených národů

- Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (Sb. m. s., č. 120/1976)
- Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech (Sb. m. s., č. 120/1976)
- Mezinárodní úmluva o potlačování a trestání zločinu apartheidu (Sb. m. s., č. 116/1976)

Směrnice Evropské komise

Úmluvy Rady Evropy

- Úmluva Rady Evropy o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů 3, 5 a 8 (Sb. m. s., č. 209/1992)
- Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin (Sb. m. s., č. 96/1998)

Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace (Sb. m. s., č. 95/1974)

Úmluva je nadřazena vnitrostátním právním předpisům. Celá tato úmluva se týká rasové diskriminace a rasového násilí. Celé znění této úmluvy se nachází v přílohách (příloha č. 1)

Úmluva o diskriminaci (zaměstnání a povolání) (Sb. m. s., č. 465/1990)

Celé znění této úmluvy je uloženo v přílohách (příloha č. 2)

Domnívám se, že je vhodné v této kapitole uvést i právní předpisy České republiky, které souvisí přímo s rasovou diskriminací a rasovým násilím.

Právní předpisy v ČR týkající se rasové diskriminace

„Ústava ČR

čl. 6

Politická rozhodnutí vycházejí z vůle většiny vyjádřené svobodným hlasováním. Rozhodování většiny dbá ochrany menšin.

čl. 10

Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.

Listina základních práv a svobod (ústavní zákon č. 2/1993 Sb.)

čl. 3

Základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení.

čl. 24

Příslušnost ke kterékoli národnostní nebo etnické menšině nesmí být nikomu na újmu.

Zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin

§ 3

Příslušníkům národnostních menšin se zaručuje jednotlivě nebo společně s jinými příslušníky národnostní menšiny výkon jejich práv stanovených tímto zákonem, zvláštními právními předpisy či mezinárodními smlouvami o lidských právech a základních svobodách, kterými je Česká republika vázána.

§ 18

Účastníci mají v občanském soudním řízení rovné postavení. Mají právo jednat před soudem ve své mateřštině. Soud je povinen zajistit jim stejné možnosti k uplatnění jejich práv.“⁴²

Nyní zde ještě uvedu zákony ČR týkající se rasové diskriminace a rasového násilí.

Zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákoník – novela č. 40/2010 Sb.

Oblast občanských a politických práv

Zákon 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů

Zákon č. 84/1990 Sb., o právu shromažďovacím

Zákon č. 85/1990, o právu petičním

Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů

Zákon č. 424/1991 Sb., o politických stranách

Oblast zaměstnanosti

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti

Zákon č. 262/2006 Sb., Zákoník práce

Zákon č. 251/2005 Sb., o inspekci práce

Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád

Oblast přístupu ke službám

Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele

Oblast ochrany informací

Zákon č. 101/2000 sb., o ochraně osobních údajů

Oblast podnikání

Zákon č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách

Zákon č. 455/1991 Sb. o živnostenském podnikání

⁴² Šišková T., Výchova k toleranci a proti rasismu, Praha: Portál:1998, s. 18-21

Oblast ochrany osobnosti

Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník

Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích

Zákon č. 46/2000 Sb., Tiskový zákon

Zákon č. 40/1995 Sb., o regulaci reklamy

Oblast vzdělávání

Zákon č. 383/2005 Sb., školský zákon

Oblast ochrany před diskriminací při výkonu veřejné správy

Zákon č. 150/2002 Sb., Soudní řád správní ⁴³

Vedle mezinárodních a vnitrostátních právních předpisů existují i různé mezinárodní organizace, které vytvářejí kampaně bojující proti rasismu, xenofobii, diskriminaci, antisemitismu a zabývají se problematikou menšin a integrace cizinců.

Nejprve uvedu agenturu Evropské unie pro základní lidská práva (FRA), která koordinuje činnost evropské sítě pro monitorování rasismu a xenofobie (RAXEN). Jedná se o síť RAXEN, která má za úkol monitorování projevů rasismu a xenofobie. Poskytuje Evropské unii a členským státům informace týkající se rasismu a xenofobie, islámofobie, antisemitismu a diskriminace v EU. Díky těmto informacím je možné zahájit určitá opatření, které tyto projevy začnou řešit. Síť RAXEN je složena z národních center, národním centrem po ČR je společnost Člověk v tísni. Tato společnost spolupracuje s dalšími partnery jako např. Tolerance a občanská společnost, o. s., Bejt Praha, Centrum pro integraci cizinců, Centrum pro aplikovanou antropologii a terénní výzkum ZČU. Společnost Člověk v tísni shromažďuje během roku požadované informace FRA, spravuje národní databázi organizací zabývajících se projevy rasismu a xenofobie a odpovědná za aktualizaci informací. Výstupy z členských zemí EU jsou každý rok shrnuty v souhrnných bulletinech a srovnávacích studiích, které sledují projevy rasismu, xenofobie a diskriminace v oblastech zaměstnanosti, vzdělávání, bydlení, sociálních a zdravotních služeb.

⁴³ Šišková T., Výchova k toleranci a proti rasismu, Praha: Portál: 2008, s. 21-27

Společnost Člověk v tísni realizuje i různé vzdělávací a informační programy, kterými usiluje o zvyšování povědomí české společnosti o problematice chudoby, rozvojové spolupráce, migrace nebo porušování lidských práv. Realizuje i různé programy na zmírnění rasových a národnostních předsudků a xenofobie v České republice. Tyto programy jsou zaměřené na studenty a pedagogy českých základních a středních škol, ale i na další profesní skupiny, kterými jsou například pracovníci úřadů práce nebo policisté. Témata týkající se chudoby, globalizace, migrace nebo multikulturalismu jsou těmto skupinám přibližovány pomocí krátkodobých nebo dlouhodobých seminářů a didaktických materiálů (např. pomocí příruček nebo dokumentárních filmů).⁴⁴

Mezi organizace na podporu menšin a cizinců patří například **Centrum pro integraci cizinců, o. s.**, které poskytuje pomoc imigrantům s dlouhodobým nebo trvalým pobytem v ČR a pořádá také kurzy českého jazyka. **Centrum pro otázky migrace**, které se zaměřuje na právní a poradenskou činnost související s migrací. **Česká katolická charita** pomáhá cizincům na území ČR, kteří se ocitli v obtížné životní situaci. Jedná se skupinu migrantů a uprchlíků, které z jejich vlasti vyhnaly válečné konflikty, pronásledování nebo chudoba. **Český helsinský výbor** sleduje zákonodárné činnosti týkající se lidských a občanských práv, monitoruje lidská práva v ČR a poskytuje bezplatné právní poradenství. **Organizace na pomoc uprchlíkům** pomáhá uprchlíkům a cizincům na území ČR a těm, kteří požívají práva azylu a dočasné ochrany. **Poradna pro občanství, občanská a lidská práva** poskytuje poradenství v oblasti státního občanství a pořádá projekty na boj proti diskriminaci a boj proti ní.

V rámci naší republiky můžeme také najít organizace zaměřené na vzdělávání. Patří sem například **Multikulturní centrum Praha**, které nabízí vzdělávání, kulturní a informační aktivity. Organizuje semináře k aktuálním problémům v rámci integrace cizinců. **Partners Czech, o. p. s.** pořádá vzdělávací programy pro různé skupiny osob, především pro učitele, příslušníky minorit, úředníky, policisty aj. Podílí se na vydávání učebnic a publikací v oblasti konfliktů. **Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka** se zaměřuje se na školení lektorů češtiny jako cizího jazyka. Učí je, aby vedle metodiky

⁴⁴ <http://www.clovekvtisni.cz/10.3.2012>

výuky češtiny také ovládali dovednosti z oblasti interkulturní vzdělávání. Podílí se na projektech zaměřených na pomoc cizincům při integraci na trh práce.⁴⁵

Za velmi znepokojující považuji skutečnost, že se snižuje věková hranice lidí prosazujících netoleranci a rasismus. Rasismus a xenofobii v dnešní době často prosazují již děti na základní škole. Je to skupina lidí, kteří jsou v období adolescence velmi náchylní na přijímání rasistických netolerantních názorů a jimi motivovaných činů. K těmto názorům a činům je většinou vedou různé skupiny, ve kterých jsou členy nebo zhoršená sociální situace.

V současné době je nutné mít na zřeteli fakt, že se bude v našich školách stále zvyšovat počet dětí různých národností a etnického původu. Tím může docházet k prohlubování rasistických a xenofobních projevů. Proto je nezbytné děti a mládež připravovat na soužití s lidmi různých národností, kultur a náboženského vyznání, aby se co nejvíce omezily projevy xenofobie, rasového násilí a diskriminace.

Děti a mládež je nutné připravovat na tuto situaci prostřednictvím multikulturní výchovy. Multikulturní výchova musí být dle vzdělávacího programu vyučovaná ve všech typech a stupních mateřských, základních a středních škol, kdy prvky multikulturní výchovy by měly být obsažené v jednotlivých vyučovacích hodinách a učebnicích (např. zeměpisu, dějepisu, občanské výchovy aj.) i v celkovém působení školy.

Jsem také velmi ráda, že existuje řada organizací a společenství zaměřující svoji činnost na boj proti rasismu, xenofobii, antisemitismu a organizace zabývající se problematikou menšin a integrací cizinců. Bez těchto organizací by v boji proti rasismu rozhodně sám stát neuspěl.

⁴⁵ Šišková T., Výchova k toleranci a proti rasismu, Praha: Portál: 2008, s. 257 -264

3. Nové trendy v multikulturní výchově

3.1. Multikulturní výchova ve školním vzdělávání v České republice

V této kapitole bych chtěla pojednat o nových trendech multikulturní výchovy. Průřezové téma multikulturní výchova považuji stále za nový trend ve vzdělávací soustavě, proto v této kapitole nejprve hovořím o multikulturní výchově ve školním vzdělávání. Tato část se bude zaměřovat na to, jak MŠMT zařadilo multikulturní výchovu mezi průřezová témata do vzdělávacích programů a jak důkladně je toto téma v programech popsáno.

Dále zde chci uvést nové trendy ve vyučování, které jsou uplatňované při výuce a jak to vlastně s vyučováním multikulturní výchovy v naší zemi vypadá.

Velmi důležitým dokumentem českého vzdělávacího systému je Národní program rozvoje vzdělávání v České republice – Bílá kniha. Jedná se o systémový projekt formulující myšlenková východiska, obecné záměry a rozvojové programy, které mají být směrodatné pro vývoj vzdělávací soustavy. Dokument obsahuje směrnice a pokyny, které je vhodné využít ve státech evropské unie.⁴⁶

Bílá kniha vytyčuje obecné cíle vzdělávání v českých školách. V obecných cílech se ve značné míře věnuje multikulturní výchově. Hovoří o tom, že vzdělávání v dnešní době má více rozměrů. Uvádí, že se v dnešní době vzdělávání nevztahuje jen k rozvíjení rozumových schopností, ale také k osvojování si sociálních dovedností, k rozvoji morálních, duchovních a estetických hodnot. Dále vede k rozvoji žádoucího vztahu k ostatním lidem a ke společnosti jako celku. Vede také k emocionálnímu a volnému rozvoji. V neposlední řadě pomáhá uplatnit se v měnících se podmínkách trhu práce.⁴⁷

⁴⁶ Bartoňová M., Současné trendy v edukaci dětí a žáků se speciálně vzdělávacími potřebami v České republice, Brno: MSD: 2005, s. 159

⁴⁷ Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: bílá kniha/Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Praha: Tauris 2001, s. 14

Bílá kniha uvádí cíle vzdělávací soustavy zaměřené na multikulturní výchovu:

- *„Posilování soudržnosti společnosti. Vzdělávací soustava je jednou z nejvýznamnějších integrujících sil, a to nejenom předáváním sdílených hodnot a společenských tradic, ale především zajištěním rovného přístupu ke vzdělávání, vyrovnáváním nerovností sociálního a kulturního prostředí i všech znevýhodnění daných zdravotními, etnickými či specificky regionálními důvody a podporou demokratických a tolerantních postojů ke všem členům společnosti bez rozdílu. Tyto úkoly se koncentrují do výchovy k lidským právům a multikulturalitě, která na základě poskytování věcných informací o všech menšinách, zejména romské, židovské a německé, jejich osudech a kultuře, utváří vztahy porozumění a sounáležitosti s nimi. Důležitou úlohu v tomto smyslu má i menšinové školství, dvoujazyčné školy a vzdělávání cizinců a jejich dětí, jako součásti integrace těchto skupin do české společnosti.“⁴⁸*

Bílá kniha uvádí, ještě jeden cíl zaměřující svoji pozornost na multikulturní výchovu.

- *„Usilovat o život bez konfliktů a negativních postojů ve společenství nejen druhých lidí, ale i jiných národů, jazyků, menšin a kultur, být schopen přijmout a respektovat i značné odlišnosti mezi lidmi a kulturami dnešního propojeného světa.“⁴⁹*

V této kapitole bych, ještě chtěla ve zkratce pojednat o důležitosti programů, kterými se Česká republika zabývá, které jsou prospěšné pro systém vzdělávání. Myslím si, že je důležité tyto programy uvést dříve, než přejdu přímo k obsahu vzdělávacích programů.

Česká republika se zabývá mnoha programy, ale pro školní vzdělávání jsou určeny programy Sokrates, Leonardo da Vinci a Program Mládež pro Evropu.

⁴⁸ Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: bílá kniha/Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Praha: Tauris 2001, s. 14

⁴⁹ Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: bílá kniha/Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Praha: Tauris 2001, s. 15

Projekt Sokrates je velmi úspěšný program, který se zabývá rozvojem a zvýšením kvality evropské dimenze ve vzdělávání na základě partnerství mezi zeměmi. Spadají pod něj projekty jako Erasmus, Comenius, Lingua. Díky těmto projektům je možné zlepšit vzdělávání skupin jiného etnika a osob, které kvůli svému zaměstnání musí cestovat z místa na místo. Programy podporují vzdělávání učitelů v evropské perspektivě a zaměřují se na vzdělávání cizího jazyka.

Leonardo da Vinci cílem tohoto programu je zkvalitnění systému odborného vzdělávání pro osvojování technických a vývojových změn a jejich vlivu na organizaci práce. Dále se zaměřuje na zkvalitnění odborného vzdělávání a posílení evropské dimenze v metodách a systémech vzdělávání.

Program Mládež pro Evropu je program na podporu výměnných programů mladých lidí, kdy cílem bylo začlenit je do rozvoje evropského ideálu a poskytnout jim příležitosti k mimořádnému studiu.⁵⁰

Nový školský zákon (č. 561/2004) představuje zásadní posun v procesu proměny českého vzdělávacího systému. Výzkumný ústav pedagogický připravil manuál, který školám umožňuje základní orientaci v dovednostech, které mají studenti získat, jedná se o rámcové vzdělávací programy. Školy mají povinnost se těmito programy řídit, ale mají také možnost se rozhodnout, jakým způsobem standardy konkrétně naplní. Každá škola by si měla vytvořit svůj vlastní školní vzdělávací program, který bude obsahovat konkrétní kurikulum založené na těchto směrnících. Dle zákona by měly rámcové vzdělávací programy po obsahové stránce odpovídat novým trendům v pedagogice a psychologii. Rámcové vzdělávací programy výrazně ovlivňují podobu českého vzdělávacího systému, jehož součástí je nově i důraz na multikulturní výchovu.⁵¹

⁵⁰ Bartoňová M., Současné trendy v edukaci dětí a žáků se speciálně vzdělávacími potřebami v České republice, Brno: MSD: 2005, s. 159-160

⁵¹ Jánská a kol., Než začneme s multikulturní výchovou: od skupinových konceptů k osobnostnímu přístupu, Praha: Člověk v tísni, 2008, s. 34-37

Předškolní vzdělávání

Multikulturní výchova není samostatný vyučovací předmět, ale průřezové téma, které je povinnou součástí základního vzdělávání. Našla jsem i prvky multikulturní výchovy ve vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání. Domnívám se, že začínat s multikulturní výchovou v mateřské škole je správné a jsem ráda, že může být multikulturní výchova vyučovaná od tak útlého věku.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV) také obsahuje prvky multikulturní výchovy. Vzdělávací oblastí zaměřenou na multikulturní výchovu je Člověk a společnost. Vzdělávací úsilí pedagoga je zaměřeno na uvedení dětí do společenství ostatních lidí a do pravidel soužití s ostatními lidmi. Pomáhá dítěti osvojit si potřebné návyky, postoje a hodnoty a umožňuje mu aktivně se podílet na utváření společenské pohody ve svém sociálním prostředí. Děti se učí chápat, že všichni lidé mají stejnou hodnotu, přestože je každý jiný (jinak vypadá, jinak se chová, něco jiného umí) a že osobní odlišnosti jsou přirozené.

Vzdělávací program také přímo uvádí podmínky pro vzdělávání dětí se sociálním znevýhodněním. Vzdělávání dětí ze socio - kulturně znevýhodňujícího prostředí, jazykově odlišného prostředí a které nemluví jazykem, v němž probíhá vzdělávání, se uskutečňuje podle požadavků daných RVP PV. V mateřské škole jsou uplatňovány speciální vzdělávací metody umožňující rozvojovou stimulaci dětí. Děti ze sociálně znevýhodňujícího prostředí mohou být vzdělávány také v přípravných třídách základní školy.

Učební aktivity by měly probíhat především formou nezávazné dětské hry, kterou se dítě zabývá na základě svého zájmu a vlastní volby. V předškolním vzdělávání by mělo být v dostatečné míře uplatňováno situační učení založené na vytváření a využívání situací, které poskytují dítěti srozumitelné praktické ukázky životních souvislostí tak, aby se dítě učilo dovednostem a poznatkům v okamžiku, kdy je potřebuje a lépe tak chápalo jejich smysl.⁵²

⁵² <http://www.msmt.cz/vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani/>

Základní vzdělávání

Školy mají povinnost řídit se rámcovými vzdělávacími programy, ale také mají značnou svobodu v tom, jakým způsobem standardy naplní. Každá škola by měla vypracovat svůj vlastní školní vzdělávací program, který bude založený na těchto směrnících. Na základních školách by měla být výuka vedena dle **Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (RVP ZV)**. Průřezová témata uvedená v tomto programu obsahují okruhy problémů současného světa. Rozvíjí žákovu osobnost, jak v oblasti vědomostí, dovedností a schopností, tak i v oblasti postojů a hodnot. Průřezová témata vytváří příležitosti pro žákovu budoucí uplatnění.

Charakteristika průřezového tématu multikulturní výchova

Průřezové téma multikulturní výchova je povinnou součástí základního vzdělávání a musí být zařazená do výuky na 1. a 2. stupni základní školy. Podmínkou účinnosti průřezového tématu je jeho propojenost s obsahem konkrétních předmětů a činností, které žák realizuje ve škole nebo mimo ni. Průřezová témata mohou být vyučována v podobě samostatných předmětů, projektů, seminářů a kurzů.

Multikulturní výchova umožňuje žákům seznamovat se s rozmanitostí různých kultur, jejich tradicemi a hodnotami. Díky této rozmanitosti si pak žáci lépe uvědomují vlastní kulturní identitu, tradice a hodnoty. Multikulturní výchova rozvíjí smysl pro spravedlnost, spolupráci, solidaritu, toleranci, respekt a rozmanitost. Minoritní skupina díky tomuto tématu poznává kulturu majoritní společnosti a její specifika, majoritní skupina se zase učí poznávat ostatní národy a kultury. Hlavním cílem škol by mělo být zabezpečení rovnoprávného a spravedlivého klimatu, které bude příjemné pro obě skupiny. Školy vyučováním tohoto tématu pomůžou k vzájemnému poznávání obou skupin, k toleranci a k odstraňování nepřátelských předsudků.⁵³

Nyní se zaměříme na to, jak rámcový vzdělávací program popisuje přínos multikulturní výchovy na rozvoj osobnosti. Tedy v jakém smyslu mají školy vyučovat toto téma v jednotlivých předmětech a na jaké okruhy témat by měly zaměřit svoji výuku.

⁵³ <http://www.msmt.cz/vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani/> 7. 4. 2012

Učitelé by měli prostřednictvím tohoto tématu rozvíjet osobnost žáků v oblasti vědomostí, dovedností, hodnot a postojů. Poskytovat žákům znalosti o různých etnických a kulturních skupinách, učit je s nimi komunikovat a žít. Učit žáky, že všechny etnické a kulturní skupiny jsou rovnocenné a nejsou si nadřazené. Rozvíjet u žáků schopnost poznávat a tolerovat odlišnosti národnostních, etnických, náboženských a sociálních skupin. Je nutné vést žáky k tomu, aby braly odlišnosti jako příležitost k obohacení a ne jako zdroj konfliktu. Učit je rozpoznat rasovou nesnášenlivost a vést je prostřednictvím multikulturní výchovy k prevenci proti vzniku xenofobie. Učitelé by měli žáky v jednotlivých předmětech naučit základním pojmům, jako jsou kultura, etnikum, identita, diskriminace, xenofobie, rasismus, národnost, netolerance, které jsou základem multikulturní terminologie. Výukou multikulturní výchovy, vést děti k odmítání projevů intolerance, xenofobie, diskriminace a rasismu.

Vzdělávací program také uvádí jednotlivá témata, která by měla být školou vyučována v jednotlivých předmětech.

Tematické okruhy průřezového tématu: kulturní diference, lidské vztahy, etnický původ, multikulturalita, princip sociálního smíru a solidarity.⁵⁴

Ve stejném duchu je obsah a cíle multikulturní výchovy vymezován i v dalších vzdělávacích programech a kurikulárních dokumentech pro střední školy.

Kritika vzdělávacího programu

Jánská v knize uvádí sporné body ve vzdělávací reformě.

„Za sporné body pojetí multikulturní výchovy ve vzdělávací reformě lze považovat především:

- *Obecné vymezení multikulturní výchovy a jejích témat*
- *Přílišný důraz na kognitivní cíle a malý důraz na kritické myšlení*
- *Mizivou inspiraci v aktuálních zahraničních debatách a trendech*
- *Nedostatečné zohledňování globální souvislosti*
- *Jednostranné prosazování skupinového přístupu na úkor zkoumání identit jednotlivců*⁵⁵

⁵⁴ <http://www.msmt.cz/vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani/> 7. 4. 2012

Souhlasím s názorem Jánské, která svoji kritiku důkladně rozvedla ve své knize. Dle mého názoru, je Rámcový vzdělávací program pouze obecný popis multikulturní výchovy, který uvádí pouze směr, kterým by se měli učitelé ubírat. Bohužel ve vzdělávacím programu nenajdeme návody a instrukce pro efektivní výuku multikulturní výchovy.

Vzdělávání dětí cizinců v ČR

V České republice je podíl imigrantů a jiných cizinců stále nízký ve srovnání s jinými zeměmi. Celkový podíl cizinců u nás činí 5 %. Ve skutečnosti jsou čísla o něco vyšší a to z toho důvodu, že u nás už žije řada imigrantů, kteří naše státní občanství dostali. Učitelé a pedagogičtí pracovníci by měli vědět, že cizinci mají v naší zemi stejná práva a povinnosti v oblasti vzdělávání jako občané České republiky.⁵⁶

„V souladu s Listinou základních práv a svobod náleží cizincům právo na vzdělání a podle § 20 školského zákona (zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) mají občané Evropské unie, které plní povinnou školní docházku, by měl příslušný krajský úřad zajistit ve spolupráci se zřizovatelem školy bezplatnou přípravu k začlenění do základního vzdělávání, zahrnující výuku českého jazyka přizpůsobenou potřebám žáků-cizinců, která bude koordinována s běžnou výukou v základní škole. Krajský úřad by dále měl zabezpečit přípravu pedagogických pracovníků, jenž budou uskutečňovat vzdělávání těchto žáků.“⁵⁷

„Od 1. ledna 2008 vstoupila platnost novela školského zákona (zákon č. 343/2007 Sb.), která zajišťuje všem dětem na území ČR rovný přístup k vzdělávání v základních školách, nižších ročnících gymnázií a konzervatoře, rovněž ke školnímu stravování a školským službám (např. školní družina). Tento rovný přístup je zaručen všem dětem bez ohledu na to, z které země pocházejí a zda na našem území pobývají oprávněně nebo neoprávněně. Finanční prostředky jsou podělovány školám na všechny žáky,

⁵⁵ Jánská a kol., Než začneme s multikulturní výchovou: od skupinových konceptů k osobnostnímu přístupu, Praha: Člověk v tísni, 2008, s. 38

⁵⁶ Průcha J. Multikulturní výchova: Příručka nejen pro učitele, Triton:2011, s. 77

⁵⁷ Vzdělávání menšin a multikulturní výchova v evropském kontextu, Liberecké romské sdružení: 2010, s. 96

*včetně cizinců. Také ke střednímu vzdělávání mají cizinci pobývající legálně na území ČR zajištěn přístup za stejných podmínek jako čeští občané.*⁵⁸

Pokud se rodina přistěhuje do naší země, dítě musí ihned nastoupit do školy. K častým problémům dochází právě v tento okamžik, kdy žák neumí česky. Bohužel tato situace u nás není nikterak výjimečná. Učitelé se v této situaci snaží udělat maximum, ale nemohou se ve výuce přestat věnovat celé třídě a zaměřit se jen na jednoho žáka. Právě toto je současný problém dnešních škol, kdy nejsou připraveny na příchod cizince a už vůbec ne žáka-cizince, který neumí česky.

Při výuce žáků- cizinců se často využívá cvičení, která jsou určena dyslektikům. Lze v těchto případech také využít pomůcek, které jsou používány při výuce žáků se specifickými poruchami učení, jako např. měkké a tvrdé kostky, Orffovy nástroje nebo cvičení na pravou a levou orientaci a procvičování stavby slova. Učitelé se snaží dohánět nedostatek času věnovaný těmto žákům při hodinách doučování, většinou však tyto hodiny provádějí nad rámec jejich rozvrhu a bez ohledu na finanční odměnu. Většina pedagogů se snaží dělat pro žáky maximum, věnují jim svůj volný čas, hledají různé metody, které by byly pro žáka atraktivní, snaží se je motivovat budoucností, dalším studiem a zaměstnáním. Bohužel pedagogům chybí materiály, poklady a metodiky po výuku českého jazyka. Na většinu pomůcek musí dojít sami pomocí metody pokus a omyl.⁵⁹

Tuto situaci by velmi ulehčily kurzy, které by fungovaly jako jazyková příprava pro úplné začátečníky. Problémem je finanční opatření na tyto kurzy. Školský zákon č. 561/2004 Sb. ukládá krajským úřadům zajišťovat ve spolupráci se školami bezplatnou přípravu pro žáky-cizince, ale realita je bohužel jiná.⁶⁰

Aby se učitelé mohli více věnovat žákům-cizinců, tak by rádi uvítali řadu změn, které by jim při práci s těmito žáky pomáhaly. Učitelé by dle průzkumu rádi přivítali snížení počtu žáků ve třídách. Současné problémy se zařazením žáků cizinců do vyučování by měly být řešeny už při přípravě učitelů na pedagogických fakultách. Učitelé by měli mít možnost absolvovat kurzy češtiny jako cizího jazyka a hlavně by měli být studenti

⁵⁸ Průcha J., Multikulturní výchova: příručka nejen pro učitele, Praha: Triton: 2010, s. 78-79

⁵⁹ Vzdělávání menšin a multikulturní výchova v evropském kontextu, Liberecké romské sdružení: 2010, s. 98-100

⁶⁰ Průcha J., Multikulturní výchova: příručka nejen pro učitele, Praha: Triton: 2006, s. 84

učitelských oborů možnost připravovat se na zvyšující se počty žáků z řad cizinců a etnických menšin na školách.⁶¹

Skutečnosti spojené s realizací multikulturní výchovy

V této části kapitoly bych chtěla uvést, jak to ve skutečnosti na našich školách s realizací multikulturní výchovy vypadá.

Průcha v knize uvádí, že se učitelé často při výuce setkávají s rasovými či náboženskými stereotypy a předsudky. Těmto předsudkům a stereotypům se děti učí již od útlého věku nejprve od svých rodičů a příbuzných. Učí se, jak pozitivním postojům, hodnotám, normám, tak i negativním předsudkům a stereotypům.

Pro učitele je důležité vědět o etnickém vědomí svých žáků to, že mají předsudky vůči Romům nebo cizincům (např. Ukrajincům, Vietnamcům). Tento poznatek však nestačí. Pro učitele je potřebné, vědět to čím jsou předsudky žáků a studentů naplňovány. Z výzkumu respondentů ve věku (15 – 30 let) na otázku, které faktory ovlivňují postoje žáků k Romům, cizincům a Židům bylo zjištěno, že etnická a rasová odlišnost je nejslabším faktorem, který ovlivňuje mladé Čechy. Nejsilnějším faktorem v postojích je odlišnost hodnot a životního stylu v postojích k Romům. Z výzkumu z roku 2004 vyplynulo, že ovlivňujícím faktorem nejsou u cizinců a Židů postoje ani kulturní odlišnost. Dále výzkum uvedl, že česká mládež není rasistická. Z daného výzkumu však vyplývá, že stejné faktory, které ovlivňují etnické postoje mládeže, působí i na postoje mladých učitelů.⁶²

Jak tedy mají učitelé učit k toleranci vůči jiným etnickým skupinám a cizincům, když jsou stejného názoru jako jejich žáci? Na tuto otázku se snaží ve své knize odpovědět Průcha.

K problému uvádí, že na tuto otázku bohužel nikdo nedává přesnou odpověď. Vzdělávací programy se tímto problémem nezabývají a ani neudávají žádné instrukce. Neexistují ani žádné poznatky o tom, jak se s takovou situací učitelé vypořádávají.

⁶¹ Vzdělávání menšin a multikulturní výchova v evropském kontextu, Liberecké romské sdružení: 2010, s. 100

⁶² Průcha J., Multikulturní výchova: příručka nejen pro učitele, Praha: Triton: 2006, s. 90-100

Nepřímé úsudky o tom můžeme vyvodit z toho, jak jsou učitelé na multikulturní výchovu připravováni.⁶³

V další části kapitoly chci věnovat pozornost vzdělávání učitelů v naší zemi. Domnívám se, že pokud na tuto otázku stát přesně neodpovídá a neudává žádné instrukce, opravdu nezbyvá, než popsat systém vzdělávání budoucích pedagogů a z něj vyvodit odpověď, jak to dále v knize popisuje Průcha.

Vzdělávání učitelů k multikulturní výchově

Učitelé jsou na pedagogických fakultách vzdělávání k multikulturní výchově prostřednictvím přednášek. Na těchto přednáškách, ale nedochází k interkulturnímu výcviku, který by ukázal praktické využití. Dle Průchy je multikulturní výchova nejvýznamněji vyučovaná na pedagogické fakultě Masarykovi univerzity v Brně, kde se vyučuje jako samostatný předmět v oboru sociální pedagogika. Na této fakultě se přímo nachází i Kabinet multikulturní výchovy. Učitelé mají možnost získávat více informací k tomuto tématu formou školení, které jsou uskutečňované mimo studium. Nejdůležitější však je, jak je zaměřen její obsah. Ve výuce multikulturní výchovy nejde jen o to vysvětlovat kulturní odlišnosti různých etnik, ale jde především o pedagogicko-psychologickou přípravu učitelů, která se zaměřuje na specifika komunikace a sociálního styku s těmito žáky. Jde hlavně o problémy, které jsou objasňované v interkulturní psychologii.

Multikulturní výchovu je nutné začleňovat do profesní přípravy učitelů, jak je tomu v jiných zemích. Je také nutné neustále zjišťovat, jakých efektů tato příprava dosahuje.⁶⁴

Domnívám se, že pro úspěšnou realizaci multikulturní výchovy je především nutné, aby celá škola fungovala na stejných principech a zásadách. Je nutné, aby se v těchto principech školy zobrazovala úcta, respekt a vzájemná tolerance. Členové učitelského sboru by měli především prosazovat a chovat se podle základních principů interkulturního vzdělávání. Učitelé by měli své znalosti z oblasti multikulturní výchovy

⁶³ Průcha J., Multikulturní výchova: příručka nejen pro učitele, Praha: Triton: 2006, s. 100-101

⁶⁴ Průcha J., Multikulturní výchova: příručka nejen pro učitele, Praha: Triton: 2006, s. 107-109

realizovat ve všech vyučovacích předmětech. I z mnoha článků a publikací je jasné, že pro realizaci multikulturní výchovy není v osnovách škol moc prostoru. Multikulturní výchova se často realizuje v jednom nebo dvou předmětech humanitního zaměření jako je dějepis, občanská výchova, zeměpis, cizí jazyk, český jazyk. Často mnoho škol ani nemá dostatečné pomůcky pro interkulturní vzdělávání.

Bohužel v naší zemi není ani dostatečně kladen důraz na výuku multikulturní výchovy na pedagogických fakultách, což pak vede k tomu, že učitelé nevědí, jak mají toto téma zařadit do výuky a jak s ním mají efektivně pracovat. Je to dáno tím, že multikulturní výchova je stále považována za něco nového a dle mnoha učitelů za ne moc důležité téma.

3.2. Nové trendy ve výuce multikulturní výchovy

„Děti a mládež získávají informace o problematice cizinců hlavně prostřednictvím přátel a známých, pedagogická veřejnost je někdy nedostatečně připravena jim tuto problematiku správně prezentovat. Je zapotřebí, aby učitelé získali dovednosti pracovat s pojmy, jako jsou vztah, skutečnost, vést diskusi a dospět ke konstruktivním závěrům. Je nutné pracovat s uplatněním projektového vyučování interaktivními učebními formami, využívat hru, životní situace, experimentovat, a tak žákům otevřít jiný pohled na svět. Využít sociálního ovlivňování postojů pomoci mladým najít cestu k pochopení a porozumění demokracii.“⁶⁵

Gulová se své knize uvádí, že pro poznávání různých kultur a tradic je vhodné využívat metod, které jsou založené na spolupráci, kooperaci a vzájemné podpoře žáků.

Jednou z takových metod je **diskuse**. Různé formy diskuse, přispívají k tříbení názorů, ke střetu odlišných stanovisek, ale také ke konsensu a vytvoření shodných postojů k daným otázkám. Výhodou je, že v diskusi může vystoupit se svým názorem každý člen skupiny, což vede k demokratickému chování a respektování odlišných stanovisek. Diskusní metody jsou součástí dalších výukových metod, zejména tzv. aktivizujících metod.⁶⁶

⁶⁵ Bartoňová M., Současné trendy v edukaci dětí a žáků se speciálně vzdělávacími potřebami v České republice, Brno: MSD: 2005, s. 49

⁶⁶ Gulová L. et. al. Multikulturní výchova v teorii a praxi, Brno: Katedra sociální pedagogiky Pedagogické fakulty MU v Brně, 2004, s. 26

Dále k multikulturní výchově mohou přispívat metody, při kterých dochází ke kooperaci a společnému jednání. Kooperativní učení přináší do výuky spolupráci, což přináší větší efekt vyučovacího procesu, umožňuje práci v týmu a využívá síly sociálních vztahů. Díky postavení žáka v multikulturním společenství je nutné uplatňovat globální spolupráci a vytvářet kooperativní strategie. Žáci díky kooperativním strategiím nejsou při učení na sobě závislí a vzájemně spolupracují. Uvědomují si svůj význam pro kolektiv a soudržnost třídy. Zlepšují sociální interakci k žákům odlišného rasového nebo etnického původu. Kooperativní učení působí pozitivně na klima školy a připravuje prostředí pro projektovou výuku.⁶⁷

Gulová popisuje **výukové projekty**, jako metodu překračující hranice třídy a zaměřující se na společensky významné problémy. Do spolupráce jsou pozváni rodiče a široká veřejnost. V Německu jsou velmi oblíbené tzv. projektové týdny, při nichž se zvoleným tématem zabývá celá škola.⁶⁸

Žák si díky projektovému vyučování osvojuje nové vědomosti a dovednosti, díky řešení úkolů, které vycházejí ze života. Projektové vyučování je možné provádět i kooperativním učením. Velký vliv na jeho realizaci má osobnost učitele a klima školy. Mezi základní techniky projektového vyučování patří brainstorming a další metody.⁶⁹

K hlubšímu poznávání a chápání etnických skupin a jiných národností přispívají **metody situační, inscenační, didaktické hry aj.** Jsou založené na simulování prožívání jiných lidí, napodobování jejich způsobů chování, vžívání se do jejich myšlení a cítění. Velmi vhodnou příležitostí pro realizaci těchto metod je výuka cizích jazyků. Žáci mohou hrát role, které zpodobují představitele jiného národa a touto cestou se seznamovat s realitami dané země. Tyto metody také vedou k prožívání nových situací, setkání s jinakostí a nezvyklých stavů.⁷⁰

⁶⁷ Bartoňová M., Současné trendy v edukaci dětí a žáků se speciálně vzdělávacími potřebami v České republice, Brno: MSD: 2005, s. 162

⁶⁸ Gulová L. et. al. Multikulturní výchova v teorii a praxi, Brno: Katedra sociální pedagogiky Pedagogické fakulty MU v Brně, 2004, s. 26

⁶⁹ Bartoňová M., Současné trendy v edukaci dětí a žáků se speciálně vzdělávacími potřebami v České republice, Brno: MSD: 2005, s. 164

⁷⁰ Gulová L. et. al. Multikulturní výchova v teorii a praxi, Brno: Katedra sociální pedagogiky Pedagogické fakulty MU v Brně, 2004, s. 26

Velkou úlohu zde má i dramatická výchova, která se stala součástí výuky a rozvíjí se ve výchově a vzdělávání dětí i studentů mateřských, základních a středních škol. Dramatická výchova je zaměřená na způsob objevování vnitřního a vnějšího světa dětí.⁷¹

Jako další vhodné metody je možné zařadit **výuku párovou, v odděleních nebo skupinách**. Tyto formy vedou k vzájemné pomoci, umožňují opravovat a doplňovat chybné výkony a tím podporovat poznávání partnerů, což vede k toleranci a vzájemnému respektování. Formy skupinové výuky se nám mohou stát účinným nástrojem pro vzájemné porozumění a spolupráci. Bohužel u nás tento typ výuky není moc častý, ale ve světě patří mezi oblíbené metody s bohatou tradicí.⁷²

Domnívám se, že jiným vhodným nástrojem pro výuku multikulturní výchovy je cestování. Cestování považují za velmi účinnou metodu seznamování se s jinými národy například formou zábavy, sportů, atd. Díky cestování se dostaneme do centra dění. Na vlastní oči sledujeme jinou kulturu a účastníme se různých akcí, které jsou pro daný národ např. tradicí, zvykem. Samozřejmě hovořím o cestování jako takovém, kdy si zabalíme nejdůležitější věci na cestu a hurá do světa. Nemluvím o dovolené u hotelu, kdy se pohybujeme jen v rámci hotelového resortu a hotelové pláže.

Gulová se v knize také zmiňuje o **cestování**, jako o vhodné metodě. Uvádí, že cestování by mělo být přímo organizované s cílem sblížení se s jinými národy, aby bylo opravdu zaručené jejich poznání. Mezi další vhodné nástroje pro výuku multikulturní výchovu uvádí i **rozhlas, televizi a internet**. Popisuje, že práce s internetem by však měla být přímo zaměřená na multikulturní problematiku. K realizaci multikulturní výchovy jsou vhodné všechny předměty, větší možnosti jí poskytují dějepis, zeměpis, občanská výchova, cizojazyčná výuka a další.⁷³

Pro vzdělávání žáků cizinců a žáků jiných etnických skupin je vhodná **inkluzivní forma vzdělávání**

⁷¹ Bartoňová M., Současné trendy v edukaci dětí a žáků se speciálně vzdělávacími potřebami v České republice, Brno: MSD: 2005, s. 164

⁷² Gulová L. et. al. Multikulturní výchova v teorii a praxi, Brno : Katedra sociální pedagogiky Pedagogické fakulty MU v Brně, 2004, s. 26-27

⁷³ Gulová L. et. al. Multikulturní výchova v teorii a praxi, Brno : Katedra sociální pedagogiky Pedagogické fakulty Brně, 2004, s. 27

„Inkluzivní vzdělávání lze chápat jako přístup, který předpokládá zařazení všech dětí do běžné školy (tzv. hlavní vzdělávací proud), která je na tento postup patřičně připravena. Ze svého principu nerozděluje děti na ty se speciálními vzdělávacími potřebami a bez nich. Pracuje se samozřejmostí k heterogennímu složení kolektivu a každý jedinec se proto stává objektem individualizovaného přístupu. V jedné třídě se tak spolu vzdělávají děti zdravotně postižené, nadané, děti cizinců, děti jiného etnika či většinové společnosti. Pedagog se všem dětem věnuje rovnocenně, nikomu více ani méně.“⁷⁴

Inkluzivní škola může využívat při výuce asistenty pedagogů a upravovat učivo podle potřeb jednotlivých žáků. Využívá také diferencované výukové metody. V případě žáků- cizinců se jedná o postupný proces osvojování češtiny na komunikační úrovni. Školy mají zodpovědnost za poskytování vyváženého učiva všem svým žákům, musí podněcovat při výuce různými úkoly a výzvami. Školy by měly zajistit učivo, které bude odpovídat potřebám žáků a učitelé vyučovat podle rovných příležitostí, které zahrnují rasu, gender a všechny typy znevýhodnění. Pro zajištění efektivní výuky je nutné přistupovat k výuce podle zkušeností, zájmů a dovedností žáků.

Škola by měla odpovídat na potřeby žáků vytvořením efektivního výukového prostředí, zajistit motivaci a koncentraci žáků, předávat učivo nejenom sluchovými, ale i vizuálními kanály. Využívat vhodného systému hodnocení a stanovit reálné cíle. Škola by měla zajistit, aby výuka o rozmanitosti procházela celým kurikulem. Měla by také zajistit používání široké škály metod na základě různých výukových materiálů a zdrojů, aby mohli být žáci aktivně zapojeni do výuky.⁷⁵

Mezi **výhody** inkluzivního vzdělávání především patří, že výuka žáků probíhá bez ohledu na individuální rozdíly a speciální potřeby. Vlivem působení rodičovských organizací, mezinárodních organizací a asociací lidských práv je inkluzivní vzdělávání stále více prosazována jako velmi vhodná varianta speciálního školství. Organizace zaměřující se na jedince s postižením uvádějí, že umístění dětí do odděleného prostředí má deprivacní důsledky, protože se nemůžou zařadit do běžného systému vzdělávání a normálního života. Pro vytvoření identity a sebeobrazu je důležité, aby se jedinci se speciálními potřebami začlenili do všech běžných institucí společnosti.

⁷⁴ http://cs.wikipedia.org/wiki/Inkluzivní_vzdělávání/10.4.2012

⁷⁵ <http://www.inkluzivniskola.cz/pedagogicka-prace-s-diverzitou/inkluzivni-vyuka/10,4,2012>

Inkluzivní vzdělávání patří mezi nejefektivnější prostředky boje proti diskriminaci a je silným podnětem pro vytvoření otevřených komunit a vytvoření inkluzivní společnosti.

Škola umožňuje jak získávání znalostí a dovedností, tak i poskytuje přirozený prostor pro nácvik sociálních dovedností a morálního chování. Děti bez speciálních potřeb se učí porozumění, toleranci a komunikaci s žáky se speciálními potřebami. A děti se speciálními potřebami se zase učí, jak se chovat ve skupině.⁷⁶

Dle mého názoru je tato forma vzdělávání v dnešní době velmi vhodná. Při studiu metod pro správnou aplikaci multikulturní výchovy do vzdělávání žáků mne tato forma výuky nadchla a stala jsem se jejím příznivcem. Domnívám se, že neexistuje nic lepšího, než učit dohromady žáky se speciálními vzdělávacími potřebami s žáky z běžné třídy. Inkluzivní vzdělávání má rozhodně pozitivní vliv na psychiku jedince se speciálními vzdělávacími potřebami na druhou stranu učí žáky běžné třídy s těmito jedinci žít a tolerovat je.

3.3. Multikulturní výchova ve vztahu k sociální pedagogice

Kraus sociální pedagogiku vymezuje jako disciplínu, která je zaměřena na patologické problémy, marginálních skupin, částí populace ohrožených ve svém vývoji a potencionálně jednajících, ale především na celou populaci ve smyslu utváření souladu mezi potřebami jedince a společnosti, na utváření optimálního způsobu života v dané společnosti.⁷⁷

„Gulová uvádí, že sociální pedagogika je zaměřená na vztah jedince a společnosti a otázky socializace a resocializace. Studium vlivů prostředí slouží nejen k prevenci a terapii či zmiřování důsledků sociálně problémových jevů, ale i ke zvýšení sociální kompetence učitele a vychovatele při práci se školní třídou nebo výchovnou skupinou

⁷⁶ <http://www.dobromysl.cz/scripts/10.4.2012>

⁷⁷ Kraus B., Poláčková V., et. al. Člověk- prostředí- výchova: k otázkám sociální pedagogiky Brno: Paido: 2001, s. 12

děti či mládeže. Sociální pedagogika je také chápána jako pomoc ohrožené a zanedbané mládeži, tedy jako okruh problémů, kterými se zabývá sociální práce.“⁷⁸

Pro sociální pedagogiku velmi mnoho definic, které se v mnoha směrech shodují. Nyní popíši vztah sociální pedagogiky a multikulturní výchovy.

Gulová popisuje ve své knize vztah sociální pedagogiky a multikulturní výchovy. Uvádí, že multikulturní výchova má značný význam vzhledem k vytváření postojů naší společnosti k příslušníkům jiných národů a etnických skupin atd. Sleduje jak je prostředí pro výchovu ovlivněné specifickými vlivy. V tomto směru souvisí se sociální pedagogikou, která studuje vliv prostředí na jedince a jeho výchovu. Multikulturní výchova ve spojitosti se sociální pedagogikou působí jako velmi aktuální disciplína, která má logické opodstatnění ve vzdělávacím systému a je nedílnou součástí všech integračních procesů, které směřují k soužití majoritní a minoritní skupiny.⁷⁹

Gulová dále v knize hovoří o multikulturní výchově ve vzdělávání sociálních pedagogů a aktuálnosti spojení těchto dvou disciplín.

Dle Gulové se multikulturní výchova se sociální pedagogikou dostává do spojitosti hlavně v oblasti vzdělávání Romů. Gulová dále v knize hovoří o tom, jak je multikulturní výchova vyučovaná na pedagogické fakultě Masarykovi univerzity v Brně. Uvádí, že studenti prezenčního studia mají multikulturní výchovu obsaženou v praxi, která je orientovaná do oblasti multikulturality a sociální práce. Studenti pedagogické fakulty mají také nově multikulturní výchovu zařazenou do výuky v prvním ročníku, aby byla hned od počátku jasná provázanost tohoto tématu se sociální pedagogikou. Multikulturní výchova je součástí sociální práce, Gulová vysvětluje provázanost sociální práce a multikulturní výchovy v sociální praxi. Uvádí příklad jasného spojení např. migrace – sociální práce zaměřená na migrující cizince, sociálně znevýhodněné skupiny, mezi které patří i Romové, uvádí také spojitost s diskriminací žen, násilí na ženách, které je řešeno prostřednictvím metod sociální práce.

⁷⁸ Gulová L. et al., Sociální pedagogika a multikulturní výchova v otázkách, Masarykova univerzita: 2008, s. 11

⁷⁹ Gulová L. et al., Sociální pedagogika a multikulturní výchova v otázkách, Masarykova univerzita: 2008, s. 52

Gulová ještě v knize představuje, že je nově možné, aby se studenti angažovali i v rozvojových zemích např. Angole.⁸⁰

Dle mého názoru je provázanost multikulturní výchovy se sociální pedagogikou opravdu velká. Sociální pedagogika je natolik široké téma, ve kterém se v několika směrech setkává s problematikou multikulturní výchovy.

Nelze provádět sociální práci zaměřenou na pomoc Romům, migrantům, různých etnik a žadatelům o azyl bez dostatečných znalostí z oblasti multikulturní výchovy. Domnívám se, že je namístě angažovanost pedagogických fakult do rozvoje tohoto tématu. Multikulturní výchova by měla být součástí vzdělání každého sociálního pedagoga. Multikulturní výchova se sociální pedagogikou jsou a s rostoucí migrací obyvatelstva vždycky budou velmi aktuálními tématy.

3.4. Multikulturní výchova ve státech Evropy

Češi se do styku s jinými etniky a národy začali setkávat až po roce 1989. V zemích západní Evropy, v Kanadě, USA a Austrálii byla a je situace jiná. Tyto země mají historicky větší zkušenosti s problémy etnického a rasového soužití z důvodu větší imigrace. Díky těmto zkušenostem se u nich rozvinula teorie multikulturní výchovy a různé formy jejího uplatnění. Je tedy vhodné se podívat na zahraniční praxi.

V této kapitole chci popsat situaci multikulturní výchovy v Evropě a USA.

Rada Evropy, jejímž členem je i Česká republika se intenzivně zabývá multikulturní výchovou. Ve svých dokumentech používá termín interkulturní výchova. Rada Evropy vydává řadu doporučení a koncepčních materiálů k tomu, jak interkulturní výchovu ve školách evropských zemí realizovat. Vychází ze skutečnosti, že mnohé země se stávají multikulturní a to v důsledku migrace, která se stále zvětšuje. Cílem Rady Evropy je zajistit, aby interkulturní výchova byla vyučována ve všech školách, pro všechny žáky a ve všech předmětech. Příkladem je italsko-švýcarský projekt, který obsahuje semináře se zaměřením jak realizovat interkulturní výchovu. Semináře jsou pro učitele a školní pracovníky. Mezi produkty tohoto semináře patří Informační

⁸⁰ Gulová L. et al., Sociální pedagogika a multikulturní výchova v otázkách, Masarykova univerzita: 2008, s. 52-53

brožura *Žít a pracovat ve Švýcarsku*, která je při vstupu do Švýcarska rozdávána žadatelům o práci, azyl a uprchlíkům. Brožura je v devíti jazycích.

OECD (organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj) sdružuje i Českou republiku a je hlavně zaměřená na aktivity spojené s ekonomickými záležitostmi a vzděláváním. Věnuje také značnou pozornost problematice multikulturní výchovy. Jedním ze způsobů realizace multikulturní výchovy je kulturní homogenizace skupin, kdy žáci stejné kulturní příslušnosti jsou shromažďováni do homogenních skupin. Řada zemí, aby zajistila eliminaci negativních prvků v kurikulech, zahájila revizi školních učebnic a jiných výukových materiálů, aby z nich byly odstraněny negativní stereotypy o jiných národech a etnických skupinách. Začaly být prováděny i úpravy ve vzdělávacích programech. V některých zemích se hovoří o zařazení jazyka minorit do výuky, jak pro děti z minoritních skupin, tak pro výuku majoritní skupiny.⁸¹

Dále bych v této části chtěla uvést, jak velký důraz je kladen ze strany OECD na vzdělávání učitelů k výuce multikulturní výchovy.

Řada zemí OECD organizuje pro učitele výcvikové semináře a různé formy vzdělávání o zvycích a způsobech života minoritních skupin. Jen v některých zemích je multikulturní výchova zařazena do přípravy budoucích učitelů. OECD se snaží zajistit, aby žáci každé kulturní skupiny měli na školách své učitele. Bohužel se tento požadavek nedaří splňovat, pro nedostatek kvalifikovaných učitelů a proto pro tyto případy jsou využíváni polokvalifikovaní nebo nekvalifikovaní asistenti učitelů.

Působení multikulturní výchovy v zemích OECD je hodnoceno střízlivě kvůli silnému politickému tlaku.

Evropská unie, kde je naše země také členem, vyvinula řadu programů a projektů pro realizaci interkulturní výchovy. Například projekt *Rozvíjení interkulturního názoru*, který obsahuje návody a cvičení, aby společenské organizace a skupiny mohly realizovat akce zaměřené na rasismus. Realističtější obraz o provádění interkulturní výuky poskytuje dokument *Intercultural Education in the European Union: Local*,

⁸¹ Průcha J., *Multikulturní výchova: Teorie – praxe – výzkum*, Praha: ISV: 2001, s. 79-81

Regional and Interregional Activities, kde jsou popsány inovativní a netradiční přístupy. Jedná se o projekty, programy, partnerství, informační sítě zaměřené na integraci imigrantů, na boj proti rasismu a xenofobii a podporu multikulturní výchovy ve školách.

Bohužel některé dosavadní aktivity zemí Evropské unie mají krátkodobý charakter. Mnoho projektů zůstává na teoretické úrovni. V praxi jsou řešeny pouze ty problémy, které jsou spojené s potřebami skupin imigrantů, uprchlíků, etnických minorit a Romů, než pozitivní uznání předností kulturní diferenciaci. Interkulturní výchova realizovaná v programech a projektech Rady Evropy a Evropské unie poukazuje na řadu problémů se zaváděním této výchovy do praxe, takže situace v České republice není výjimečná.⁸²

V této části kapitoly bych se také chtěla ve stručnosti zmínit o **Projektu asociace učitelů: My a ti druzí.**

Jedná se o metodický materiál, který má vést učitele k tomu, aby představovali ve svých třídách kultury různých evropských národů. Uvádí, také řadu metodických postupů pro využití přímo ve vyučování. Tento projekt vychází ze situace, že v některých zemích se rozvíjí spolupráce mezi národy a vzniká multikulturní společnost a na druhé straně v řadě zemí roste nacionalismus a sílí nedůvěra a předsudky mezi etniky.

Obsahuje také didaktické zásady, které hovoří o tom, že je nutné žákům objasňovat, že lidé jiné kultury uvažují o mnoha věcech rozdílně. Žáci by si měli tyto rozdíly sami prozkoumat a vcítit se do nich. Ukázat žákům, jak na jejich kultury nahlíží příslušníci jiných kultur. Naučit žáky, jak rozpoznají svoje předsudky a naučit je objektivním názorům.

Tento projekt vysvětluje učitelům, že mají žákům ukazovat rozdíly a shody mezi zeměmi. Posláním tohoto projektu je, aby učitelé tento projekt využili pro vyplnění mezer ve školních učebnicích. Je nutné konstatovat, že situace školních učebnic se u nás zlepšila a svou pestrostí a vybaveností vytvářejí dobré předpoklady pro realizaci multikulturní výchovy ve školách.⁸³

⁸² Průcha J., Multikulturní výchova: Teorie – praxe – výzkum, Praha: ISV: 2001, str. 82-85

⁸³ Průcha J., Multikulturní výchova: Teorie – praxe – výzkum, Praha: ISV: 2001, str. 85-86

Realizace multikulturní výchovy ve státech Evropy

Nyní popíši některé státy Evropy, které díky většímu počtu etnických skupin a národů v zemi realizují multikulturní výchovu na základních a středních školách. Zaměřím svoji pozornost na země, které jsou pro naši zemi dobrým příkladem pro řešení problémů spojených s etnickými skupinami, imigranty a uprchlíky.

Švédsko bylo vždy řazeno mezi země etnicky homogenní. Podle oficiálních údajů tvoří asi 15 % populace osoby cizího původu. V této zemi schválil švédský parlament zákon o imigrantech a menšinách, který zavedl, že na základní škole musí být včleněna výuka mateřského jazyka pro děti imigrantů a výuka švédštiny jako cizí jazyk. Hlavním cílem je, aby se děti imigrantů naučili jazyk hostitelské země a zároveň zdokonalovali svůj mateřský jazyk. Tímto způsobem dochází k nenásilnému začlenění do švédské společnosti. Švédsko je tak považováno za dobrý příklad pro ostatní země.⁸⁴

Cílem je, aby se děti z různých etnických skupin stávaly bilingvidní (aby ovládaly jazyk etnika i jazyk hostitelské země). Takto vybavení mladí lidé, pak lépe získávají práci a mohou se dále vzdělávat. Žáci jsou vedeni k tomu, aby si uvědomili přínos bilingvismu pro multikulturní a multilingvní společnost.

Jazykové vzdělávání je realizováno pro minoritní skupiny buď v běžné třídě, kdy žáci minorit přecházejí na 1-2 hodiny týdně do výuky jejich mateřského jazyka. Nebo ve třídách, ve kterých se vyučuje společný jazyk určité minority. Také ve třídě, kde je polovina švédských žáků a polovina etnika, se dvěma učiteli. Dalším druhem třídy je přípravná třída pro žáky, kteří nedávno přišli do Švédska. Švédský parlament už v roce 1985 stanovil, že multikulturní vzdělávání musí být uplatňované ve všech úrovních a typech škol.

Pro úspěšnou realizaci multikulturní výchovy je také nutné zajistit, aby učitelé byli pro její výuku připravováni. Předností švédského modelu je, že učitelé jsou specializováni pro vyučování švédštiny jako druhého jazyka. Na pedagogických

⁸⁴ Průcha J., Multikulturní výchova: Příručka nejen pro učitele, Praha: Triton:2006, s. 147-148

fakultách jsou pořádány různé programy a kurzy pro učitele, kteří chtějí mít tuto specializaci.⁸⁵

Průcha ještě v knize uvádí, že ani Švédsko se nepotýká s ideální situací, pokud jde o vztah majoritní společnosti k imigrantům, zejména muslimům. Dále uvádí, že stát nepodniká dostatečné aktivity k zabraňování šovinismu, diskriminace a rasismu, ačkoliv to legislativa umožňuje. V této zemi je možné se setkat s tím, co je zcela běžné v jiných zemích a je také příkladem rozdílu mezi teorií programů na podporu multikulturní výchovy a jejich výsledky v životní praxi společnosti.⁸⁶

Norsko patří mezi země, které jsou etnicky homogenní. Národnostní menšiny jsou zde v malém zastoupení. I přes malé procento menšin je v Norsku kladen velký důraz na vzdělávání minorit. Pro naši zemi je inspirující, jak Norsko přistupuje ke vzdělávání etnické menšiny Laponců. Tato problematika etnika Laponců je velmi podobná té naší a hlavně je pro romskou menšinu v České republice inspirující.⁸⁷

V roce 1998 byl v Norsku přijat zákon o primárních a sekundárních školách, který stanovuje práva a povinnosti týkající se vyučování etnika. Obce musí zajišťovat výuku v jazyce minorit už tam, kde jsou nejméně tři žáci tohoto etnika.

Norský přístup ke vzdělávání laponské menšiny:

- Všechny děti mají právo na vzdělávání a výuku v laponštině na základních a středních školách.
- Mimo laponské okresy mají právo na stejnou výuku laponské děti, které žijí v obcích, ve kterých tvoří skupinu nejméně deset žáků. Vyučování musí být zajištěno, i když počet dětí klesne na šest žáků. Tam, kde to podmínky nedovolují, musí obce zajistit těmto žákům náhradní formu výuky.
- Laponcům jsou vytvářeny speciální učebnice a učební pomůcky. Laponští žáci jsou považováni za rovnocenné s žáky, kteří se vzdělávají v norském jazyce.

⁸⁵ Průcha J., Multikulturní výchova: Teorie – praxe – výzkum, Praha: ISV: 2001, s. 88-90

⁸⁶ Průcha J., Multikulturní výchova: Teorie – praxe – výzkum, Praha: ISV: 2001, s. 151-152

⁸⁷ Bartoňová M., Současné trendy v edukaci dětí a žáků se speciálně vzdělávacími potřebami v České republice, MSD: 2005, s. 183

Vzdělávání Laponců má dva cíle. Prvním cílem je vzdělávat je tak, aby si kompletně osvojili laponský jazyk a kulturu. Druhým cílem je, aby žáci byli bilingvní, a tím jim umožňovat, aby se cítili doma ve dvou kulturách.

Průcha ještě uvádí, že i když je norský přístup dobrým příkladem řešení multikulturní výchovy při vzdělávání příslušníků etnických minorit, nelze opomenout, že i při něm existují potíže a problémy. Zmíněné problémy charakterizuje jako univerzální.⁸⁸

Finsko je největší zemí Evropy, kde se vyskytuje švédská národní menšina, Laponci, Romové, Tataři, Somálci, Iráčané, Rusové, Estonci. Finsko je bilingvní země se dvěma jazyky. Výuka na základní škole probíhá ve finštině, švédštině a laponštině. Výuka cizího jazyka je zařazena do 3. postupného ročníku, jako povinný předmět. Další výběr jazyka nastává v 7. ročníku. Žáci mají možnost pokračovat v těchto jazycích na střední škole.⁸⁹

Internacionální výchova je oficiálně používaný termín ve školských dokumentech. Jedná se o mezipředmětové téma, které je vyučované ve všech předmětech zavedených učebními plány. Cílem této výchovy je vytvořit u žáků poznatky o jiných kulturách, aby jim žáci rozuměli a chápali, že lidská důstojnost a práva se vztahují na všechny lidi. Mezi základní vzdělávání patří finská kultura, které se vytvořila v interakci s kulturami Laponců, skandinávských zemí a Evropy. Ve vyučování musí být zohledňovaná národní specifika, dva národní jazyky, dvě národní církve, laponskou a jiné minority. Internacionální výchova má vést k podpoře, toleranci a porozumění. Nový program pro základní školy stanovuje také obsah a cíle multikulturní výchovy, které jsou označovány jako mezipředmětové téma kulturní identita a internacionalismus. Podoba tohoto programu je velmi podobná pojetí multikulturní výchovy v českém Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání.⁹⁰

Ve Finsku je velká pozornost věnovaná i romské menšině, kdy reforma z roku 1995 umožnila, aby romský jazyk byl zařazen do vyučování na středních školách, odborného výcviku a odborného vzdělávání dospělých. Ministerstvo každý rok dotuje vzdělávání

⁸⁸ Průcha J., Multikulturní výchova: Příručka nejen pro učitele, Praha: Triton: 2006, s. 154-156

⁸⁹ Bartoňová M., Současné trendy v edukaci dětí a žáků se speciálně vzdělávacími potřebami v České republice, Brno: MSD: 2005, s. 183- 184

⁹⁰ Průcha J., Multikulturní výchova: Příručka nejen pro učitele, Praha: Triton: 2006, s. 166-168

romské populace na středních školách a otevřených školách. Tato pozornost ministerstva je důležitá pro Romy, kteří nedokončili povinnou školní docházku. Díky tomu získávají gramotnost, což jim umožňuje získat středoškolské vzdělání.⁹¹

Ve Finsku byly také zavedeny speciální programy pro přípravu učitelů specializovaných na multikulturní výchovu. Na univerzitě v Oulu probíhá od poloviny 90. let studijní program multikulturní výchovy, do kterého jsou zařazováni finští a zahraniční studenti. Jedná se o studijní program magisterského studia, které poskytuje licenci pro učitelskou profesi.⁹²

Nizozemsko má velké zkušenosti s realizací multikulturní výchovy na školách. Menšiny žijící na území Nizozemska jsou Frísové, Němci, Romové, Arabové, Turci a Maročané. Tito imigranti mají značné problémy při vzdělávání, což vedlo k rozpracování forem multikulturní výchovy. Země podpořila vzdělávání menšin legislativou, která jde dvěma směry. Integrací a pomocí při vzdělávání migrantů, zavedením hodin holandštiny a vlastního jazyka a kultury. Jako doplňující bylo přijato opatření o vzdělávacích prioritách, dle kterého mají šanci na vzdělání nejen imigranti, ale i rodiny s nízkým sociokulturním statusem.

Mezi imigranty jsou velké rozdíly v tom, jak vnímají vzdělání. Někteří berou získání vzdělání u svých dětí jen jako možnost získání gramotnosti a nevidí, že vzdělání má socializační funkci. Přes všechny snahy státu je vzdělanost imigrantů stále na nižší úrovni. Na podporu byly realizovány i různé programy jako např. metoda kritické události. Metoda kritické události je založená na sledování řešení navozené praktické situace. To je zaneseno do vzdělávacího procesu a pomocí videotréninku se po krocích analyzuje chování subjektů.⁹³

Švýcarsko je pro multikulturní výchovu nepříhodnější zemí. Tato země má heterogenní etnické složení domácího obyvatelstva a má vysoký počet přistěhovalců, žadatelů o azyl a hostujících pracovníků. Etnickou strukturu Švýcarska tvoří Germanošvýcaři, Frankošvýcaři, Italošvýcaři, Rétoromanci, vysoký podíl přestavují také cizinci jako Itali,

⁹¹ Bartoňová M., Současné trendy v edukaci dětí a žáků se speciálně vzdělávacími potřebami v České republice, Brno: MSD: 2005, s. 184

⁹² Průcha J., Multikulturní výchova: Příručka nejen pro učitele, Praha: Triton:2006, s. 168-169

⁹³ Bartoňová M., Současné trendy v edukaci dětí a žáků se speciálně vzdělávacími potřebami v České republice, Brno: MSD: 2005, s. 185

Španěli, Turci, Portugalci, také uprchlíci a žadatelé o azyl z Afriky, Asie. Švýcarsko se tak stává směsicí kulturních, jazykových a náboženských skupin. Vysoký počet cizinců ve školách vyvolává potřebu multikulturní výchovy, která by ve škole zajišťovala vzdělávání cizinců a aktivity proti xenofobii a rasismu.

Problematickou situací v kantonu Curych, která díky vysokému počtu cizinců vzniká, se zabývá Rada pro vzdělávání kantonu Curych. Rada má vypracované podrobné pokyny a doporučení k realizaci multikulturní výchovy. Tyto pokyny jsou určeny učitelům, vychovatelům, školním psychologům, poradcům a ředitelům všech stupňů škol.⁹⁴

Všechny děti bez ohledu na jejich jazykovou a kulturní situaci žijící ve Švýcarsku mají stejná práva na školní vzdělávání jako ostatní děti. Ve Švýcarsku se používá pojem místo multikulturní výchova, tak interkulturní pedagogika. Mezi základní cíle interkulturní pedagogiky patří vzdělávání dětí bez ohledu na jejich kulturní, jazykové, náboženské nebo sociální odlišnosti v mateřských, základních a středních školách. Děti musí být rozvíjeny podle svých předpokladů a možností a bez ohledu, jestli ovládají německý jazyk nebo se jej teprve učí. Žáci se musí učit, jak se chovat v multikulturních situacích. Žáci z minoritních skupin mají možnost si osvojovat znalosti o kultuře a jazyce země, ze které pocházejí.

Existující a zaváděná didaktická opatření ve Švýcarsku

Dětem hovořícím jiným jazykem než němčinou je doporučováno dva roky předškolního vzdělávání. V základních školách je interkulturní výchova prováděná podle specifčnosti žáků, které pocházejí z různých prostředí. Pro správný rozvoj dítěte z cizojazyčné rodiny musí být respektovány jejich jazykové a kulturní specifčnosti. Interkulturní výchova na tématu Člověk a prostředí žákům vysvětluje jednotlivé kultury a žáci jsou tak vychováni k toleranci vůči těmto kulturám. Žáci z cizojazyčných rodin mají možnost docházet na zvláštní hodiny výuky svého mateřského jazyka a němčiny. V rámci interkulturní výchovy jsou tolerovány omluvy z vyučování při náboženských svátcích u žáků s náboženskou specifčností (muslimů).

⁹⁴ Průcha J., Multikulturní výchova: Příručka nejen pro učitele, Praha: Triton: 2006, s. 181-184

Ve Švýcarsku je také věnovaná pozornost na sledování kvality multikulturní výchovy a její realizace ve školách. Pro sledování kvality byl vytvořen i přímo projekt Kvalita v multikulturních školách, jeho cílem je zvýšení kvality vzdělávání prostřednictvím pedagogických a didaktických opatření.

Přípravě pedagogů ve Švýcarsku se věnuje speciální instituce Fachstelle IKP, která vyvíjí značné aktivity ve formě projektů, koncepcí, seminářů, publikací a kurzů. Tyto aktivity slouží na podporu multikulturní výchovy, aby byla řádně zařazená do přípravy učitelů na pedagogických fakultách a dalšího vzdělávání pracujících učitelů. Ve Švýcarsku existuje program Standardní kurikulum interkulturní pedagogiky, které slouží pouze jako teoretická pomoc. O skutečné realizaci multikulturní výchovy existuje velmi málo údajů. Průcha v knize dodává, že situace ve Švýcarsku není jiná než v ostatních zemích včetně České republiky. Nejsou prokázány pozitivní účinky projevující se v pozitivních postojích Švýcarů vůči jiným národnostem a etnickým skupinám. Naopak se množí případy projevů xenofobie, nepřátelství vůči imigrantům a rasismu.⁹⁵

USA má nejrozvinutější teorii, výzkum a praxi multikulturní výchovy a jsou protkány různými rasovými, etnickými a náboženskými vazbami jako málokterá země. Populace se kvůli velkému počtu ras a jejich míšení rozděluje podle mluvčího jazyka. USA se označuje za multietnickou a multirasovou společnost. Multikulturní výchova je proto zaměřená na soužití lidí různých ras. Soužití bělošské a negroidní rasy je v USA stále ústředním problémem.

V USA jsou realizovány různé projekty tzv. kompenzačního vzdělávání, které vyrovnávají sociální a rasové handicapy ve školách. Mezi nejznámější patří program Head Start, který měl vyrovnat rasové, etnické a sociální znevýhodnění dětí už na úrovni předškolní výchovy. Nebo Afirmativní akce, která měla podporovat příslušníky etnických a jiných menšin ve vzdělávání a zaměstnávání.

V současné době v USA existuje nespočetná řada instruktivních příruček pro učitele, školské manažery, které jsou zaměřené na různé minoritní skupiny žáků a učitelů nebo

⁹⁵ Průcha J., Multikulturní výchova: Teorie – praxe – výzkum, Praha: ISV: 2001, s. 105-110

jsou specializovány na určité etnikum či rasu. Průcha se ve své knize rozhodl popsat podrobněji jednu metodiku Multicultural Teaching. Jde o příručku, která je zaměřena na edukační praxi. Je určena učitelům základních i středních škol a ukazuje jim činnosti, které můžou se svými žáky ve vyučování provádět. Jejím cílem je, aby se multikulturní výchova prolínala všemi předměty. V této příručce je popsáno, jak mají být učitelé pojmenováni příslušníci jednotlivých ras a etnických skupin. Celá metodika, této koncepce je zaměřená na témata jako je kulturní identita a kulturní diverzita, etnická a rasová struktura americké populace, jazyk a komunikačních dovednosti a obsahuje učivo, které se vztahuje ke společenskovedním předmětům. V metodice se také objevuje podrobná informace o jednotlivých etnických skupinách, časopisech a odborné literatuře. Tato koncepce je vytvořená pro realizaci multikulturní výchovy v USA, některé její části mohou být využity i v jiných zemích.⁹⁶

Realizace multikulturní výchovy musí vycházet od kvalitně připravených učitelů. Multikulturní výchova je v USA vyučována na akademických vysokých školách. Kurzy multikulturní výchovy jsou zařazovány nejen v učitelském studiu, ale také ve vysokoškolské přípravě školských manažerů, administrativních odborníků, školských psychologů a poradců.

Objevují se také potíže, které jsou způsobené nedostatkem učitelů z jiných etnických menšin a potíže spojené s neadekvátním chápáním smyslu a náplně multikulturní výchovy u absolventů. Práce s minoritními skupinami je velmi náročná, z toho důvodu spousta učitelů ji není schopna vykonávat celý život. Stát se snaží najít způsob jak atraktivnit tuto profesi učitelů minorit prostřednictvím zavádění Alternativních kvalifikovaných programů, které jsou pro zájemce z vystudovaných jiných oborů než je učitelství. Program jim umožňuje získat certifikát pro výkon učitelské profese v minoritních školách.

USA jsou bohaté na obrovské množství teoretických, výzkumných prací o multikulturní výchově. Má také velké množství instrukcí, doporučení, koncepcí a projektů, které jsou zaměřené na toto téma a vysvětlují jak efektivně vyučovat multikulturní výchovu na školách. Přes všechny tyto materiály k výuce multikulturní výchovy se USA potýkají

⁹⁶ Průcha J., Multikulturní výchova: Příručka nejen pro učitele, Praha: Triton: 2006, s. 126-131

se závažnými problémy, které jsou spojené se školní úspěšností a vzdělávacími výsledky žáků některých minoritních skupin a drsný klimatem, které se nachází v minoritních školách.⁹⁷

Domnívám se, že výše zmíněné země jsou pro naši zemi určitě dobrým příkladem. Za vhodné považuji zavést výuku jazyka etnických skupin a národů jako druhého jazyka vedle výuky češtiny. Rozhodně by se měly více školy zaměřit na podporu kultury různých etnik a jiných národností. Velká škoda je, že náš stát se nesnaží zaměřit svoji pozornost více na podporu multikulturní výchovy a neudává školám, alespoň ve stručnosti manuál s metodami a instrukcemi pro výuku multikulturní výchovy.

Jak jsem u všech zmíněných zemí uvedla i tyto země se potýkají s řadou problémů a neúspěšností spojenou s efektivní realizací multikulturní výchovy.

Do této kapitoly by se dalo zařadit více zemí, které jsou pro nás inspirující a poučující. Bohužel z časových důvodů a daného rozsahu práce není možné se těmito státy více zabývat.

⁹⁷ Průcha J., Multikulturní výchova: Teorie – praxe – výzkum, Praha: ISV: 2001, s. 115-117

4. Praktická část

4.1. Cíle, metody výzkumu a stanovení hypotéz

Průřezové téma multikulturní výchova je povinnou součástí základního vzdělávání a musí být zařazena do výuky na 1. a 2. stupni základní školy. Učitelé by měli prostřednictvím tohoto tématu rozvíjet osobnost žáků v oblasti vědomostí, dovedností, hodnot a postojů. Učit žáky, že všechny etnické a kulturní skupiny jsou rovnocenné a nejsou si nadřazené. Po ukončení základní školy by měli být žáci schopni překonat stereotypy, předsudky a měli by být zodpovědní za svoje chování. Žáci by měli kladně vnímat odlišnosti v kultuře a měli by směřovat k vzájemnému respektu a toleranci. Měli by být schopni poznávat a tolerovat odlišnosti národnostních, etnických, náboženských a sociálních skupin. Po absolvování základního vzdělávání by měli mít základní znalosti z oblasti multikulturní terminologie.

Cíl výzkumu

Cílem mé práce je zjistit, zda se žáci základních škol orientují v oblasti základních pojmů užívaných v multikulturní výchově. Jedná se o pojmy definované v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání. Tímto výzkumem chci zjistit postoje žáků k etnickým skupinám a jiným národnostem. Zjistit jestli mají zájem se seznamovat s jinými etniky, národy a jejich kulturou. Jaké názory mají na otázku rasismus a xenofobie.

Metoda výzkumu

Jako metodu výzkumu jsem si zvolila metodu kvantitativního výzkumu - dotazník, z důvodu rychlé analýzy dat. Tato metoda se mi zdála jako nejvhodnější pro rychlé získání velkého množství dat v co nejkratším časovém termínu.

Dotazník je způsob písemného kladení otázek, na které získáváme písemné odpovědi. Je určen především k hromadnému získávání informací a údajů. Pomáhá nám zjistit velké

množství informací v relativně krátkém čase. Předpokladem pro dobře zkonstruovaný dotazník je předem stanovený cíl, který je dostatečně konkrétní, promyšlený a jasný.⁹⁸

Nevýhodou dotazníkového šetření mohou být zkreslené údaje nebo stereotypní odpovědi na otázky.

V dotazníku byly uvedené polozavřené otázky, které nabízely odpovědi **Ano – Ne** a podotázku, která měla uvést důvod. Otázky byly pro respondenty obsahově i formulačně jednoduché a smysluplné. Otázky byly formulované tak, aby postihly danou problematiku. Dotazníky vyžadují pečlivé vyhodnocení jednotlivých otázek tak, aby se potvrdila nebo vyvrátila stanovená hypotéza.

Dotazník se skládá ze dvou částí. První část je zaměřená na postoje a hodnoty žáků 2. stupně základních škol. Ve druhé části jsou uvedené znalostní otázky.

Obsah dotazníku

1. Část dotazníku

Je zaměřená na postoje a hodnoty žáků, jak žáci vnímají odlišnosti ve společnosti. Žáci zde odpovídají na uzavřené otázky, které nabízejí hotové odpovědi, které žáci zakroužkují. Některé z těchto otázek obsahují podotázku, kde mají žáci uvést svůj názor k otázce. V této části se nachází celkem 10 otázek.

2. Část dotazníku

Ve druhé části dotazníku jsou znalostní otázky. Žáci mají možnost vybrat správnou odpověď ze třech variant odpovědí, kdy jedna varianta je vždy správná. V této části je celkem 10 otázek.

Každou část dotazníku byla vyhodnocena zvlášť

⁹⁸ Gavora, P. Úvod do pedagogického výzkumu. Brno: Paido, 2010. s. 121

Výzkumné hypotézy

Hypotézy tohoto výzkumu odpovídají dotazníkovým otázkám tak, aby byla prokázána či vyvrácena jejich platnost.

H1 - Nadpoloviční většina žáků 2. stupně základních škol zná pojmy užívané v multikulturní výchově stanovené Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání.

H2 - Většina žáků 2. stupně základních škol chce mít kamaráda jiné národnosti.

4.2. Výběr respondentů

Výzkumný vzorek tvoří žáci 8. a 9. tříd základních škol v Jihomoravském kraji. Tento výzkumný vzorek jsem si vybrala z toho důvodu, protože se domnívám, že v tomto věku jsou žáci velmi citliví na dění kolem sebe a citlivě vnímají prostředí, ve kterém se pohybují.

Výzkum byl proveden na základních školách v okrese Brno-venkov v Jihomoravském kraji. Tuto oblast jsme si vybrala z toho důvodu, abych zjistila, zda je dostatečně kladen důraz na výuku multikulturní výchovy mimo centra velkých měst. Ve školách, kde jsem prováděla výzkum, se jen velmi zřídka vyskytují žáci jiné národnosti nebo etnické skupiny. Ani na jedné škole jsem nepotřebovala povolení rodičů.

Původně jsem chtěla do dotazníku uvést identifikační otázku zaměřující se na pohlaví žáka. Nakonec jsem identifikační otázku do dotazníku neuváděla. Domnívám se, že pohlaví na situaci nic nemění, a proto jsem se rozhodla žáky takto nerozdělovat. Pro výzkum mě zajímal všeobecný názor žáků druhého stupně základních škol.

Počet dotazníků, které jsem na základních školách rozdala, byl celkem 200 dotazníků. Z toho 160 dotazníků se mi vrátilo vyplněných. Ze základní školy T. G. M. Drásov se mi vrátilo 69 vyplněných dotazníků a ze základní školy Tišnov to bylo 91 vyplněných dotazníků.

ZŠ a MŠ T. G. Masaryka Drásov

Adresa školy: Drásov 167, 664 24 Drásov

Okres: Brno – venkov

ZŠ 28. října Tišnov

Adresa: nám. 28. října 1708, 666 01 Tišnov

Okres: Brno – venkov

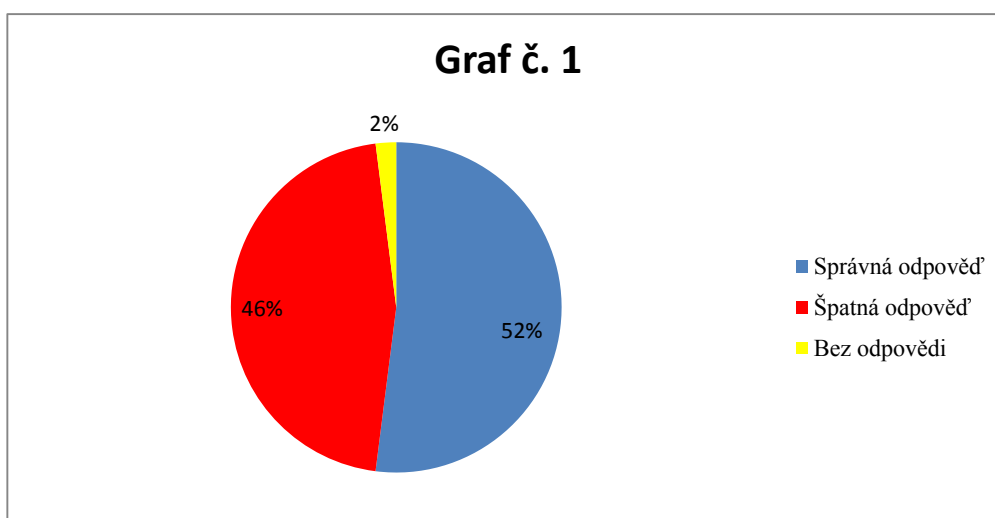
Obě školy mají dlouholetou historii a tradici. Každý rok se angažují do mnoha projektů a programů na rozvoj osobnosti a vzdělanosti žáků.

4.3. Analýza a prezentace výsledků výzkumu

Nejprve jsem vyhodnotila znalostní část dotazníku. Vyhodnotila jsem každou otázku dotazníku, počet správných a špatných odpovědí u každé otázky jsem převedla na procenta.

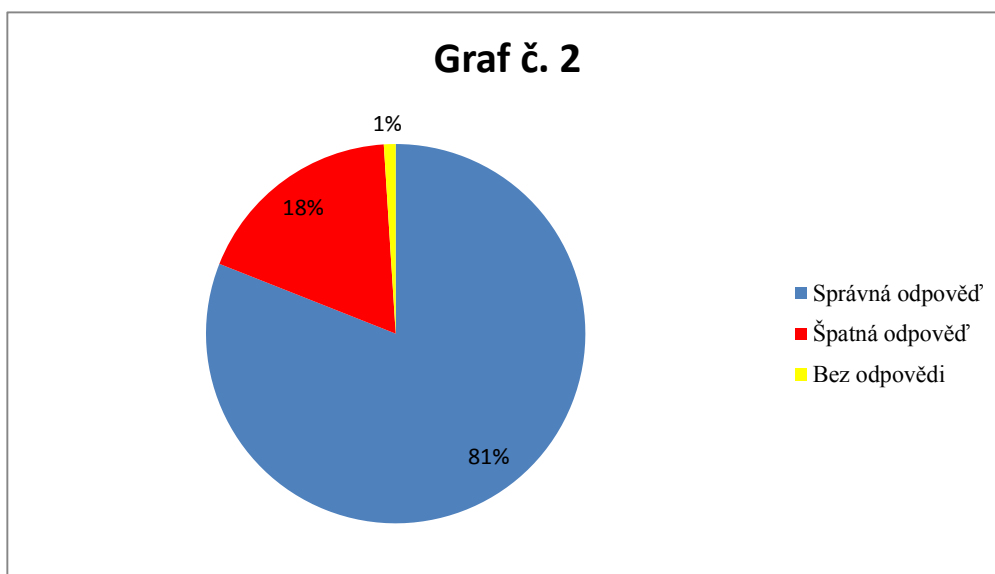
Za souborem vyhodnocených grafů se nachází vyjádření k jednotlivým otázkám.

Otázka č. 1 Co je to multikulturní výchova?

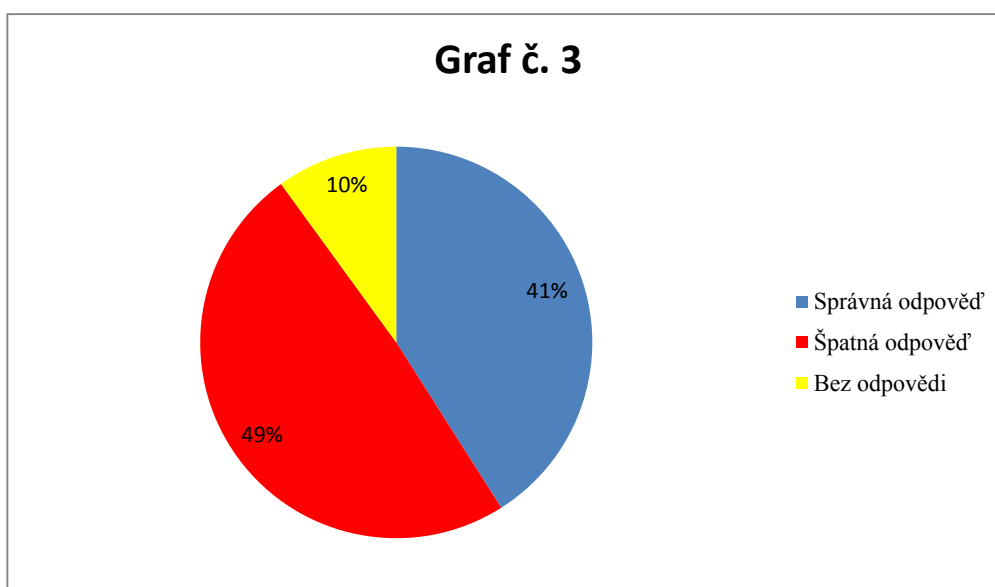
Na otázku č. 1 odpovědělo 52 % žáků správně a 46 % žáků špatně, 2% žáků neodpověděli.

Otázka č. 2 Jak bys charakterizoval/a rasismus?

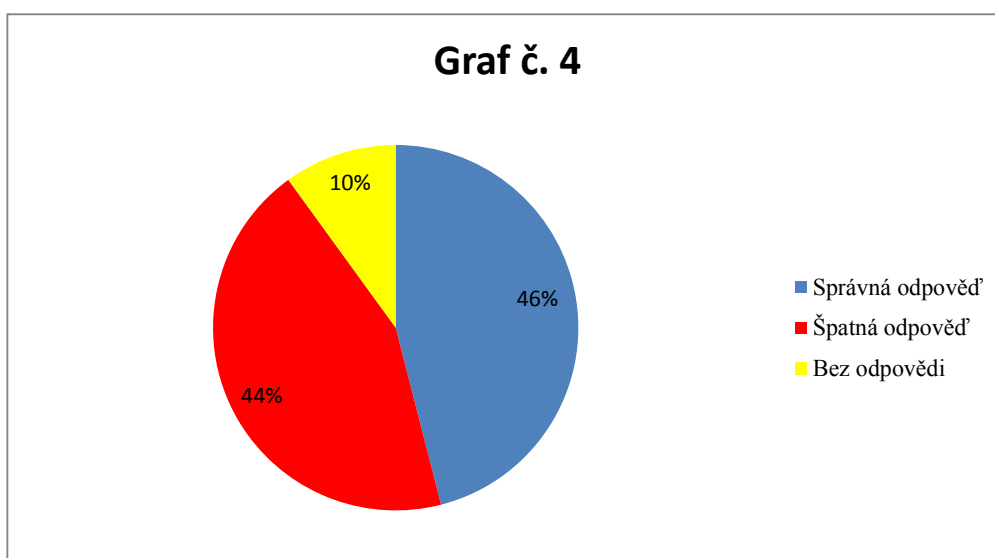
Na otázku č. 2 odpovědělo správně 81% žáků, špatně odpovědělo 18% žáků a 1% žáků neodpovědělo.

Otázka č. 3 Co znamená pojem „asimilace“?

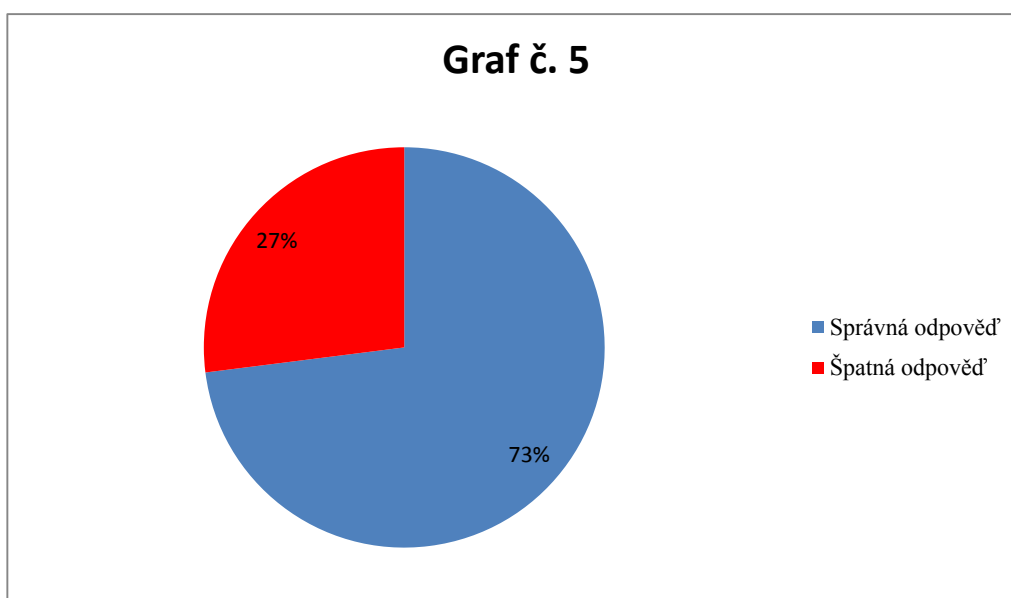
Na otázku č. 3 odpovědělo správně pouze 41% žáků, 49 % žáků odpovědělo špatně, 10 % žáků neodpovědělo.

Otázka č. 4 Co je to antisemitismus?

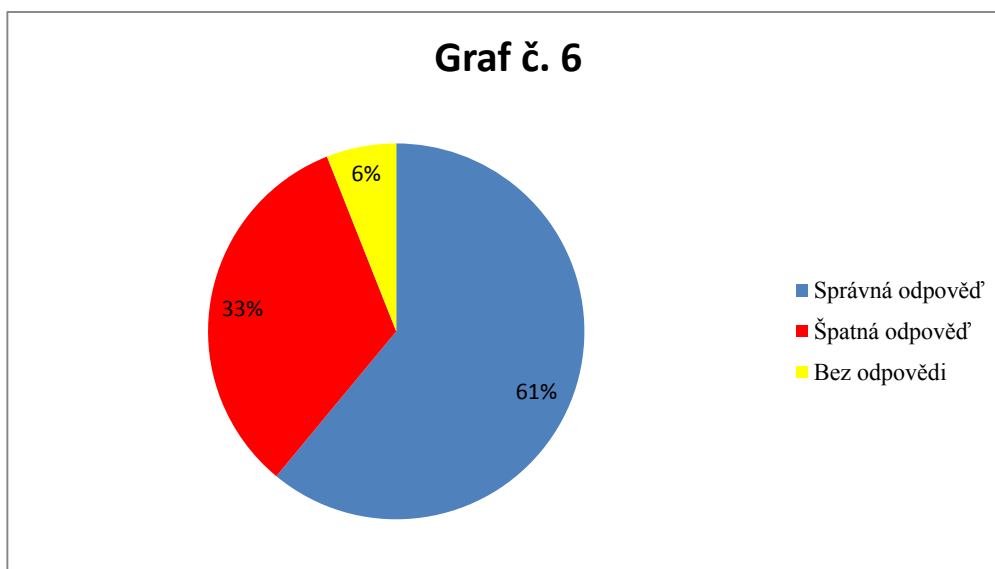
Na otázku č. 4 odpovědělo 46% žáků správně a 44% žáků špatně. 10% žáků na otázku neodpovědělo.

Otázka č. 5 Co je to xenofobie?

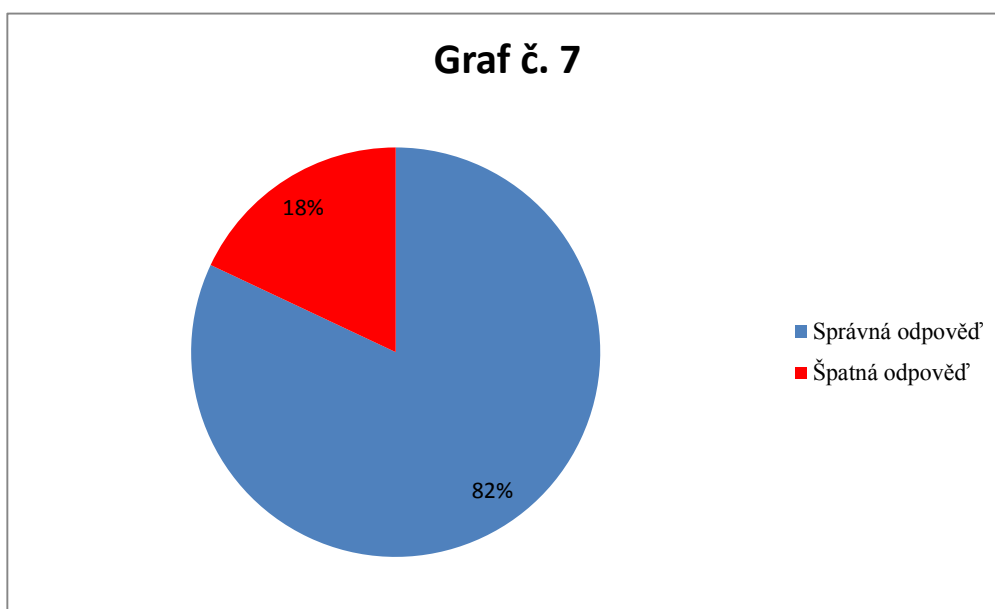
Na otázku č. 5 odpovědělo správně 73% a 27% žáků odpovědělo špatně.

Otázka č. 6 Která ze tří variant charakterizuje pojem „etnikum“?

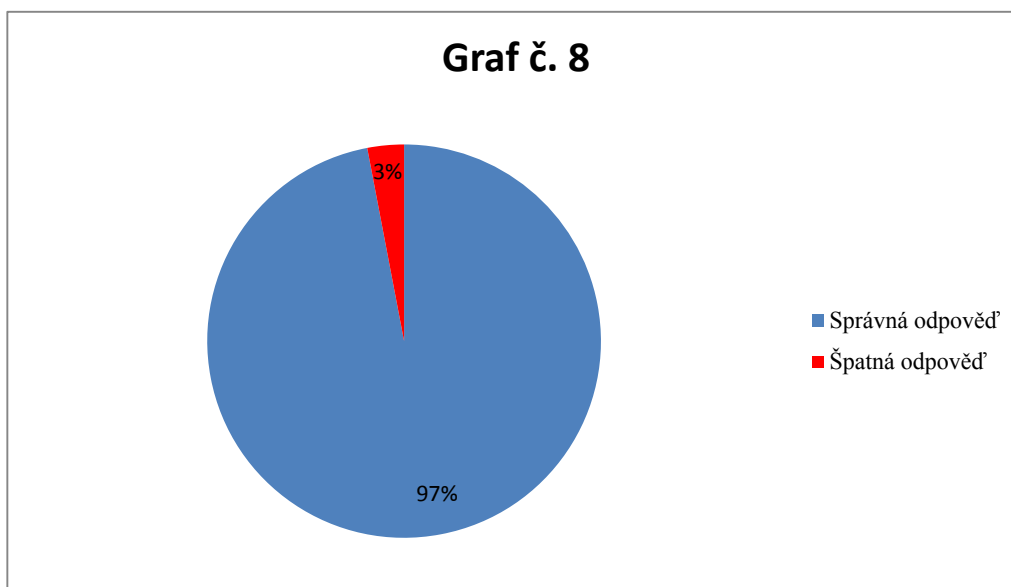
Na otázku č. 6 odpovědělo správně 61% žáků, špatně odpovědělo 33% žáků a 6% žáků neodpovědělo.

Otázka č. 7 Jak bys popsal pojem „kultura“?

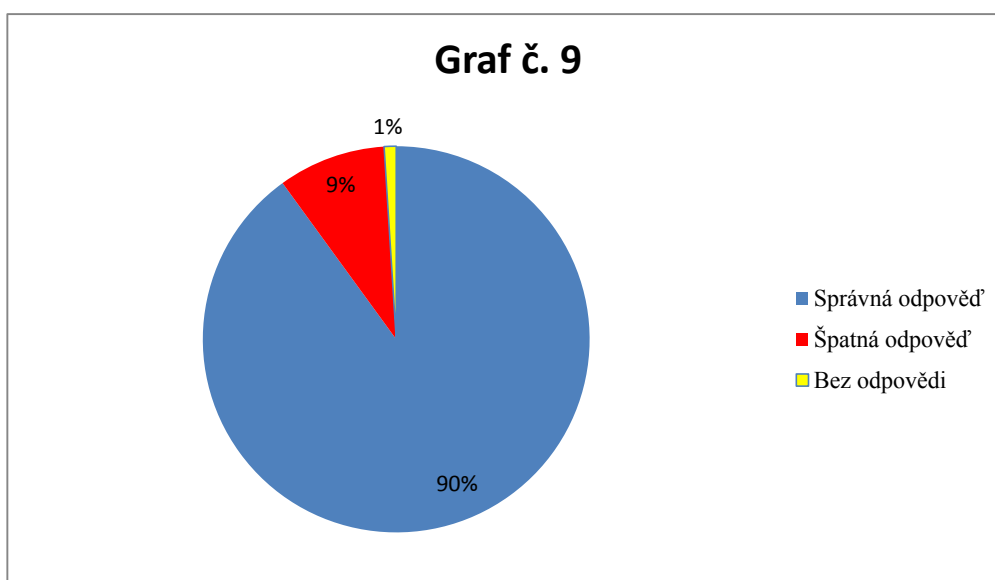
Na otázku č. 7. Odpovědělo 82% žáků správně a 18% žáků špatně.

Otázka č. 8 Co znamená pojem „minoritní společnost“?

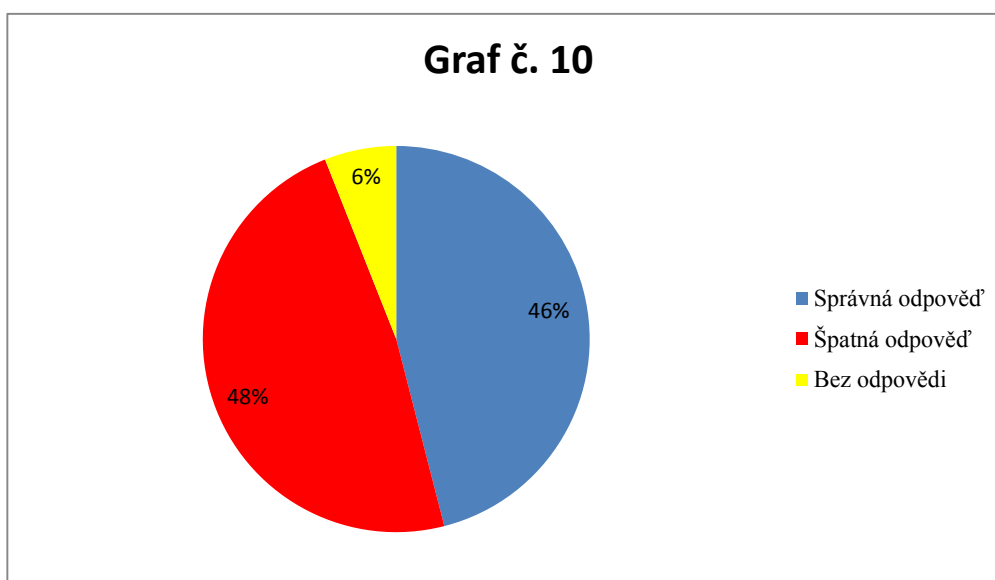
Na otázku č. 8 odpovědělo 97% žáků správně a 3 % žáků špatně.

Otázka č. 9 Co je to diskriminace?

Na otázku č. 9 odpovědělo 90% žáků správně, 9% žáků špatně a 1% žáků neodpovědělo.

Otázka č. 10 Co znamená pojem integrace?

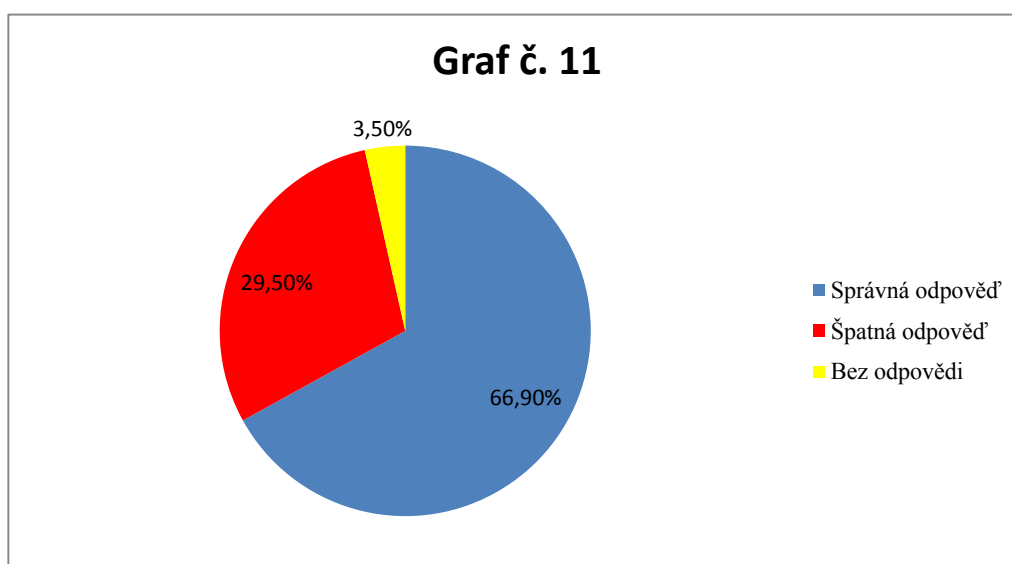

Na otázku č. 10 odpovědělo 46% žáků správně a 48% žáků špatně. 6% žáků na otázku neodpovědělo.

Celkové výsledky jsem zaznamenala do tabulky (Příloha č. 4), ke které jsem vytvořila výšečový graf s celkovým výsledkem. Konečný výsledek jsem získala zpracováním hodnot pomocí aritmetického průměru. Bylo zjištěno, že 66,9 % všech žáků 2. stupně základních škol odpovědělo na otázky správně a 29,5 % žáků špatně. 3,5% žáků na otázky neodpovědělo.

Díky tomuto výsledku mohu konstatovat, že se mi hypotéza č. 1 potvrdila. Z výsledku je jasné, že na základních školách hovoří o multikulturální výchově, některé otázky byly opravdu těžké pro 2. stupeň základní školy, a proto jsem s tímto výsledkem spokojená. Učitelé by měli i přes tyto výsledky, klást větší důraz na vysvětlení pojmů užívaných v multikulturální výchově.

H1- Nadpoloviční většina žáků 2. stupně základních škol zná pojmy užívané v multikulturální výchově stanovené Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání. **H1 mi potvrdila.**

Z výsledku je zřejmé, že žáci znalosti z oblasti multikulturální výchovy mají.

Překvapil mě však výsledek odpovědi na **otázku č. 1** Co je to multikulturální výchova? Pouze 52% žáků vědělo co je to multikulturální výchova, při vyhodnocení jsem zjistila, že žáci ve většině případů označili odpověď, která byla správná pro mediální výchovu.

Na **otázku č. 2** „Jak bys charakterizoval rasismus?“ odpovědělo 81% žáků. Což dokazuje, že žáci vědí, co tento pojem znamená, a jsou si vědomi závažnosti významu.

Na **otázku č. 3** „Co znamená pojem asimilace?“ odpovědělo správně pouze 41% žáků, což mě moc nepřekvapilo. Otázku bych řadila mezi ty těžší. Odpověď si často pletli s inkluzí.

Na otázku č. 4 „Co je to antisemitismus?“ odpovědělo správně 46%, výsledek mě nepřekvapil. Jedná se o těžkou otázku, na kterou často nezná ani dospělý člověk odpověď.

Na **otázku č. 5** „Co je to xenofobie?“ odpovědělo správně 73% žáků. Výsledek dokazuje, že žáci ve většině případů vědí, co tento pojem znamená. Tento výsledek mě potěšil.

Na **otázku č. 6** „Která z variant charakterizuje pojem etnikum?“ odpovědělo správně 61% žáků, což mě zarazilo. Domnívala jsem se, že tato otázka bude patřit k těm lehčím. Správnou odpověď často zaměňovali se správnou odpovědí pro rasu.

Na **otázku č. 7** „Jak bys vysvětlil pojem kultura?“ odpovědělo 82% žáků. Jedná se o jednoduchou otázku. S výsledkem odpovědi jsem spokojená.

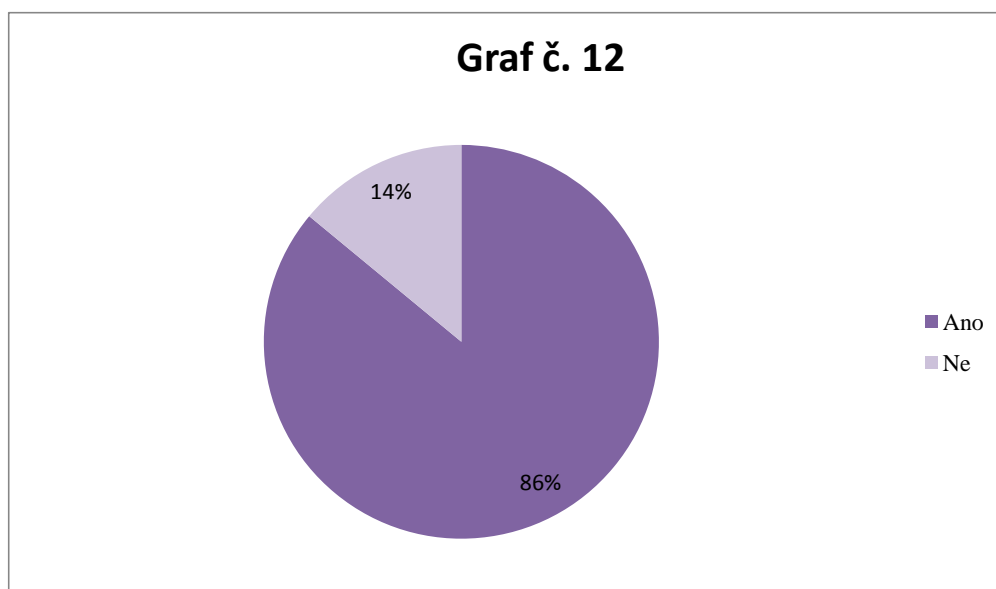
Na **otázku č. 8** „Vysvětli majoritní společnost?“ odpovědělo 98% žáků správně a č. 9 „Co je to diskriminace?“ odpovědělo správně 90 % žáků. Takové výsledky jsem čekala.

Otázka č. 10 mě však překvapila, „Co je to integrace?“ vědělo pouze 46% žáků. Odpověď zaměňovali s asimilací.

Analýza a vyhodnocení druhé části dotazníku

Druhá část dotazníku je zaměřená na postoje a hodnoty žáků.

Otázka č. 1 Povídáte si někdy s učiteli o rasismu, xenofobii, toleranci, předsudcích vůči jiným národnostem a etnickým skupinám?

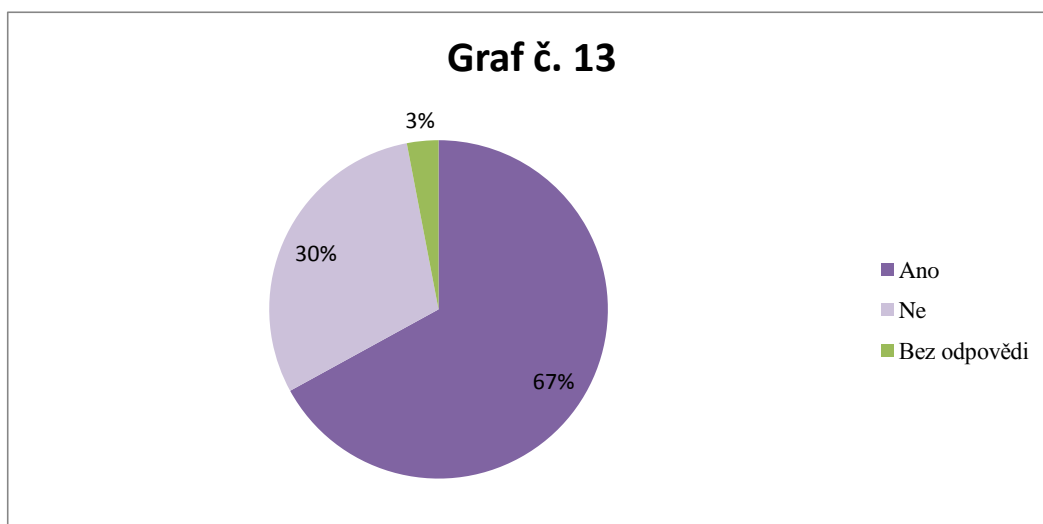

Odpověď **Ano** označilo 86% žáků a odpověď **Ne** 14% žáků.

Odpověď na tuto otázku mně nepřekvapila a jsem ráda, že učitelé opravdu věnují v hodinách čas multikulturní výchově. Otázkou jsem si chtěla ověřit, jestli je na základních školách věnovaná pozornost multikulturní výchově.

Otázka č. 2 Myslíš si, že jsou tolerance a respekt k etnickým skupinám a jiným národnostem důležité?

Podotázka: Proč si to myslíš?

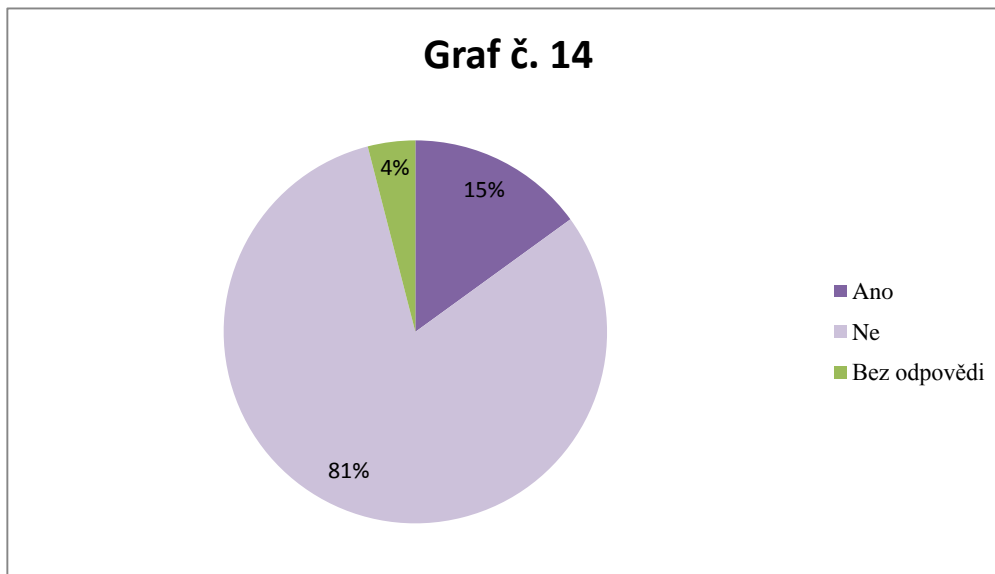
Na tuto otázku odpovědělo 67% žáků **Ano**, 30% žáků **Ne**. 3% procenta žáků neodpovědělo.

Na podotázku „Proč si to myslíš?“ většina žáků neodpověděla, druhou nejčastější odpovědí bylo, aby nevznikaly rozbroje, války a nedocházelo k násilí. Když žáci označili **Ne**, tak většinou na podotázku neodpověděli. Když na podotázku odpověděli, tak napsali, že nemají rádi Romy.

S počtem kladných odpovědí nejsem moc spokojená, domnívala jsem se, že kladně odpoví větší procento žáků.

Otázka č. 3 Myslíš si, že je správné soudit lidi podle jejich vzhledu (např. barvy pleti)?

Podotázka: Proč si to myslíš?

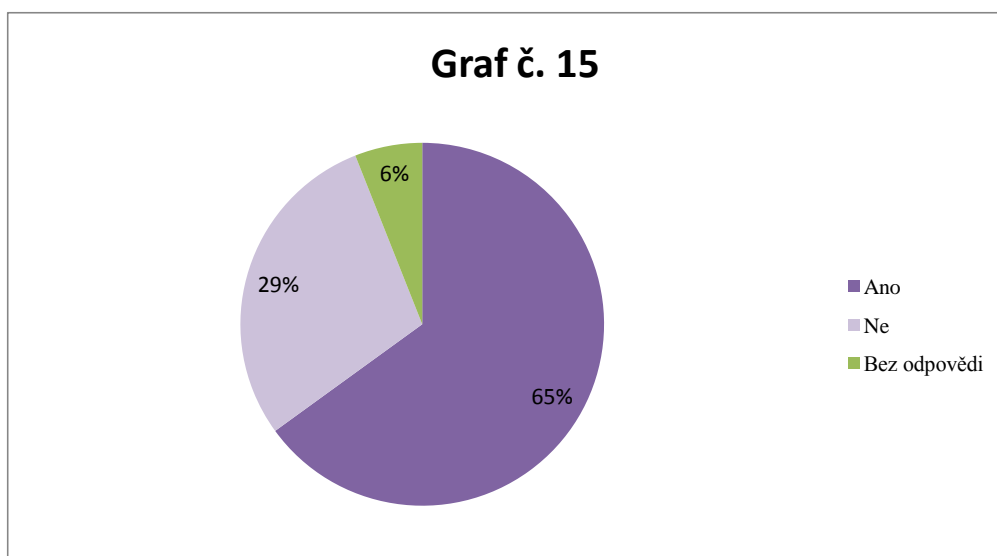
Na otázku č. 3 odpovědělo 81% žáků **Ne**, 15% žáků **Ano** a 4% neodpovědělo.

Výsledek se mi zdá uspokojivý. V podotázce „Proč si to myslíš?“ Ve většině případů žáci odůvodňují odpověď **NE** takto – Není podstatné, jak kdo vypadá, ale jaké je jeho chování. Druhou nejčastější odpovědí bylo, protože jsme všichni stejní. Odpověď **Ano** - většina podotázek u odpovědi Ano bylo nevyplněných, když se odpověď objevila, bylo to opět kvůli Romům.

S výsledkem jsem spokojená. Převážná většina žáků si uvědomuje, že vzhled není faktor, který by je měl ovlivnit při vytváření názoru na danou osobu.

Otázka č. 4 Chtěl/a bys mít kamaráda jiné národnosti nebo etnické skupiny?

Podotázka: Z jakého důvodu? Jaké národnosti by měl být?

Na otázku č. 4 odpovědělo **Ano** 65% žáků, že by chtěli mít kamaráda jiné národnosti, 29% žáků odpovědělo **Ne**. 6% žáků neodpovědělo.

Jako důvodu, proč by takového kamaráda chtěli, uvedli nejčastěji. Aby se naučili cizí jazyk a mohli cestovat. Druhou nejčastější odpovědí bylo. Protože chtějí poznat kulturu jiné národnosti nebo etnika.

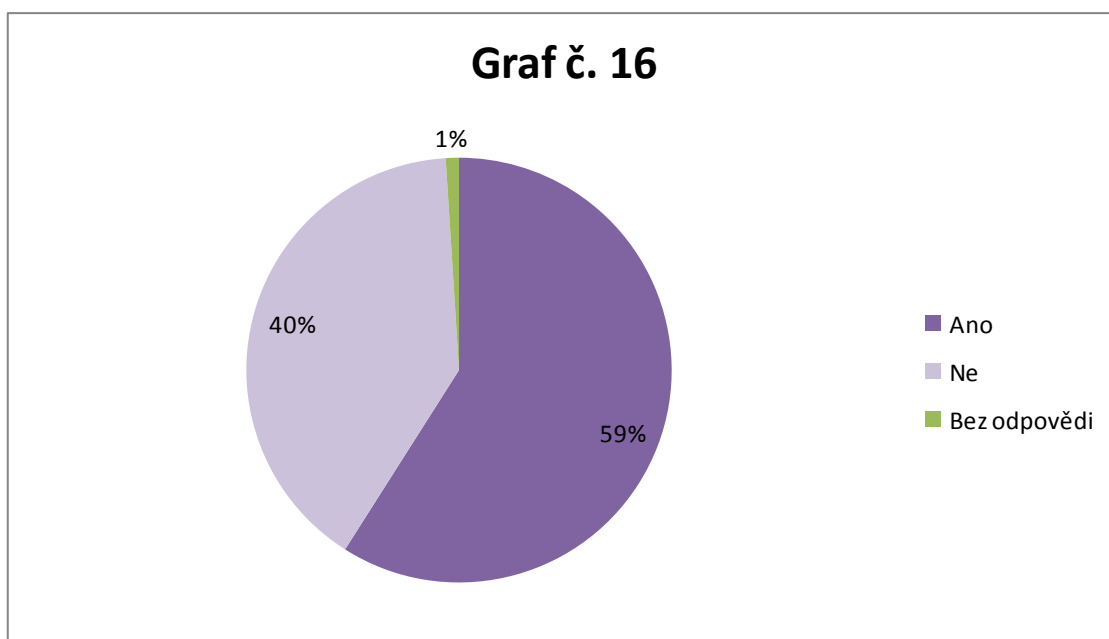
Na podotázku „Jaké národnosti by měl být?“ uvedli, ve většině odpovědí, že jim je to jedno. Druhou nejčastější odpovědí byl Angličan a Američan. Domnívám se, že jsou žáci při výběru národnosti zřejmě ovlivněni televizí.

Odpověď **Ne** označilo 29% žáků, **na podotázku** „ Z jakého důvodu?“ uvedli, nejčastěji. Z obavy, že si nebudou rozumět, druhou nejčastější odpovědí bylo, že už jednoho kamaráda jiné národnosti mají a ten jim stačí.

S výsledkem jsem docela spokojená, domnívala jsem se, že větší procento žáků bude chtít kamaráda jiné národnosti. Odpověď u podotázky mně moc nepřekvapila. Obava žáků z toho, že mezi nimi bude jazyková bariéra, je pochopitelná. Odpověď odpovídá věku žáků.

Jsem ráda, že se ve většině negativních odpovědí neobjevily rasistické odpovědi.

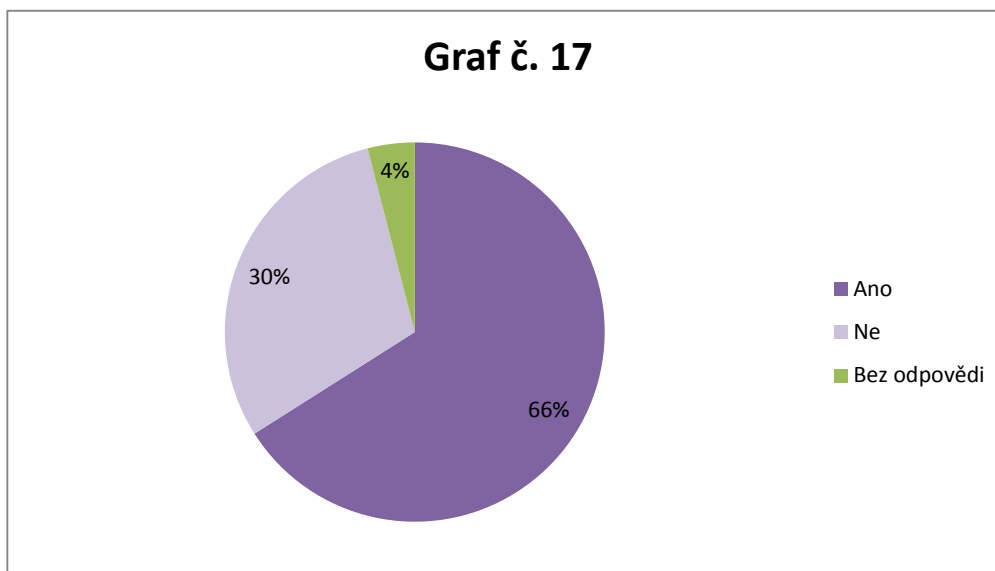
Otázka č. 5 Zajímají tě zvyky a tradice, které mají lidé jiné národnosti nebo etnické skupiny?

Na otázku odpovědělo 59% žáků **Ano**, 40% žáků **Ne** a 1% žáků neodpovědělo.

Z počtu odpovědí **Ano** vychází, že o poznání jiné kultury mají zájem. Zajímavé však je, že 40% žáků uvedlo, že je kultura jiných národností vůbec nezajímá. V tomto případě by měli učitelé více zapracovat u žáků na budování jejich postojů.

Otázka č. 6 Myslíš, že je důležité se seznamovat s ostatními národy, etniky?

Na otázku odpovědělo 66% žáků Ano, 30% žáků Ne a 4% neodpovědělo.

U odpovědi **Ano** uvedli důvod kvůli jejich kultuře a zvykům. Druhou nejčastější odpovědí bylo, protože se chtějí od nich něco nového naučit. U odpovědi **Ne** nejčastěji podotázku nevyplnili. Druhou nejčastější reakcí bylo, protože si myslí, že je to zbytečné.

Otázkou č. 5 a 6 jsem si chtěla potvrdit, zda mají žáci opravdu zájem se seznamovat s jinými národy a zda je opravdu zajímaví zvyky a tradice jiných národů a etnických skupin. Z počtu odpovědi viz. Graf č. 16 na 17 je zřejmé, že téměř polovinu oslovených žáků, kultura jiných národností vůbec nezajímá. V tomto případě, aby se učitelé měli více zaměřit v multikulturní výchově na budování postojů a hodnot u žáků vůči jiným národnostem a etnikům. Měli by se u žáků snažit vyvolat zájem o jinou kulturu.

Na základě počtu správných odpovědí uvedených v grafu č. 15 lze konstatovat, že **H2**- Většina žáků 2. stupně základních škol chce mít kamaráda jiné národnosti.

H2 - se potvrdila.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo poukázat na důležitost a užitečnost multikulturní výchovy ve školním vzdělávání.

V kapitolách teoretické části jsem se věnovala vysvětlení pojmu multikulturní výchova, snažila jsem se objasnit řadu pojmů, které jsou v multikulturní výchově užívané, uvedla jsem také cíle, kterých by mělo být při výuce multikulturní výchovy dosaženo. Zaměřila jsem se na problematiku rasismu a xenofobie, abych dokázala důležitost multikulturní výchovy. Zmínila jsem také řadu organizací a projektů, které se touto problematikou zabývají. V práci jsem se dále zabývala multikulturní výchovou ve školním vzdělávání v ČR, Evropě a USA a uvedla jsem řadu efektivních metod, které je možné využívat při výuce multikulturní výchovy.

V praktické části je nastíněn průběh a výsledky dotazníkového šetření, které bylo zaměřené na žáky 2. stupně základních škol. Dále jsem uvedla metodu výzkumu, jeho cíle a výzkumné hypotézy. Obávala jsem se, že tematika multikulturní výchovy je na školách zaměřená na vědomostní složku a složka postojová je opomíjena. Rozdělila jsem proto dotazník na dvě části. První část dotazníku byla zaměřená na postoje žáků. Touto částí jsem se snažila zjistit, jestli mají žáci zájem seznamovat se s jinými národy a etnickými skupinami. Jestli žáky zajímá jiná kultura a zda by chtěli mít kamaráda jiné národnosti nebo etnika. Druhá část dotazníku byla zaměřená na vědomosti žáků. Cílem výzkumu bylo zjistit, jak velký důraz kladou oslovené školy výuce multikulturní výchovy. Zda žáci ovládají pojmy užívané v multikulturní terminologii, které jsou stanovené Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání.

Dotazníkovým šetřením bylo zjištěno, že většina žáků 2. stupně základních škol má zájem se seznamovat s jinými národy a etniky, hlavně z toho důvodu, aby se naučili jiný jazyk a mohli cestovat. Co mě však zarazilo, byl počet odpovědí na otázku, jestli je zajímaví jiné kultury. Z výsledků dále vyplynulo, že polovinu žáků tradice a zvyky jiných národností a etnických skupin vůbec nezajímají. V tomto případě by měly školy věnovat větší pozornost výuce multikulturní výchovy. Měly by se snažit v žácích vyvolat zájem o poznání jiných národností a etnických skupin.

Školy, ve kterých jsem výzkum prováděla, mají zájem o výsledky výzkumu. Výsledky výzkumu mohou školám posloužit jako vodítko, které jim ukáže nedostatky ve znalostech a postojích žáků a díky těmto výsledkům mohou svoji výuku zlepšit. Výsledky mohou použít například učitelé občanské výchovy, zeměpisu nebo jazyka, aby zlepšili efektivitu multikulturní výchovy.

Multikulturní výchova patří mezi hlavní témata sociální pedagogiky. Jedná se o disciplíny, které spolu úzce souvisí při řešení řady problémů. Není možné, aby sociální pedagog prováděl práci zaměřenou na pomoc Romům, migrantům, různých etnik a žadatelům o azyl bez dostatečných znalostí z oblasti multikulturní výchovy. Multikulturní výchova by proto měla být součástí znalostí každého sociálního pedagoga.

Doufám, že tato práce bude pro její čtenáře užitečná a najdou v ní inspiraci. Cíl, který jsem si v této práci stanovila, považuji za splněný. Multikulturní výchova je velmi široké téma, kterému bych se chtěla věnovat v magisterském studiu. Velice ráda bych navázala na výsledky výzkumu i v diplomové práci.

Resumé

Tato bakalářská práce pojednává o multikulturální výchově, problémech s ní spojených a nových trendech ve výuce multikulturální výchovy. Jedná se o výchovu, která učí k toleranci a proti předsudkům vůči jiným národům a etnickým skupinám. Multikulturální výchova učí děti a dospělé, jak se vyrovnat a žít v heterogenní společnosti.

V jednotlivých kapitolách jsem se snažila co nejlépe přiblížit téma multikulturální výchova a uvést nové trendy. V první kapitole této práce objasňuji pojem multikulturální výchova a pojmy s ní spojené. Dále jsem uvedla cíle multikulturální výchovy.

Ve druhé kapitole jsem se zaměřila na problematiku rasismu a xenofobie, jako problémy dnešní společnosti. Snažila jsem se v této kapitole poukázat na důležitost multikulturální výchovy pro dnešní společnost.

Ve třetí a zároveň poslední kapitole teoretické části jsem se zaměřila na nové trendy v multikulturální společnosti. Jak je multikulturální výchově kladena důležitost ve školním vzdělávání, snažila jsem se vysvětlit a uvést nové trendy ve výuce multikulturální výchovy. Ve stručnosti jsem také uvedla, jak se multikulturální výchově věnují v některých státech Evropy a USA a snažila jsem se vysvětlit vztah tohoto tématu se sociální pedagogikou.

Poslední čtvrtou kapitolu jsem věnovala praktické části, kde jsem se věnovala ověření hypotéz na základě vyhodnocených dat, získaných kvantitativním výzkumem.

Anotace

Bakalářská práce pojednává o multikulturní výchově, problémech s ní spojených a nových trendech ve výuce multikulturní výchovy. Je rozdělena do čtyř kapitol, ve kterých se zabývá vymezením pojmu multikulturní výchova, vysvětluje cíle multikulturní výchovy, poukazuje na problematiku rasismu, xenofobie a důležitost multikulturní výchovy pro dnešní společnost. Dále vysvětluje, jak se multikulturní výchově věnuje Rámcový vzdělávací program, uvádí nové trendy ve výuce multikulturní výchovy, a jak se tomuto tématu věnují některé státy Evropy a USA. V neposlední řadě vysvětluje provázanost tématu se sociální pedagogikou. Poslední kapitola je praktická část, kde se zabývám výzkumem a analýzou výsledků.

Klíčová slova

multikulturní výchova, rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, etnická menšina, tolerance, diskriminace, spolupráce, rasismus, xenofobie

Annotation

This bachelor's thesis focuses on multicultural education and related issues as well as new trends in the training pertaining to multicultural education. It is subdivided into four sections in which it deals with explanation of the term of "multicultural education", explains objectives of multicultural education, and emphasizes the matters related to racism, xenophobia and importance of multicultural education for the present society. Furthermore, it explains the extent in which multicultural education is presented in the General Training Programme, lists new trends in the training pertaining to multicultural education, and states how this topic is handled in several European countries and in the USA. Last but not least, it explains how this topic is interrelated with social pedagogy. The last section is practical, dealing with research and analysis of results.

Keywords

Multicultural education, general training programme for elementary education, ethnic minority, tolerance, discrimination, cooperation, racism, xenofobi

Seznam použité literatury

- 1) Bartoňová M., Edukace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami: zaměření na edukaci žáků se specifickými poruchami učení, Brno: MSD: 2005, 267 s.
ISBN 80-86633-38-1
- 2) Buryanek J. et. al., Interkulturní vzdělávání – příručka nejen pro středoškolské pedagogy, projekt Varianty Člověk v tísní, společnost při ČT, o. p. s., 2002, 518 s.,
ISBN 8-7106-715-6
- 3) Černá M., 10krát s MKV : metodické listy pro výuku multikulturní výchovy dle osobnostního přístupu, Praha: Člověk v tísní: 2010, ISBN 978-80-87456-07-1
- 4) Danics Š., Kamín T., Praha: Policejní akademie ČR, 2008, 154 s.,
ISBN 978-80-7251-286-7
- 5) Gavora, P. Úvod do pedagogického výzkumu. Brno: Paido: 2010, 261 s.,
ISBN 978-80-7315-0
- 6) Gulová L. et al., Multikulturní výchova v teorii a praxi, Katedra sociální pedagogiky Pedagogické fakulty MU v Brně, Brno:2004,234 s., ISBN 80-86633-14-4
- 7) Gulová L. et al., Sociální pedagogika a multikulturní výchova v otázkách, Masarykova univerzita, 2008, 212 s., ISBN978-80-210-4724-2
- 8) Hladík J., Multikulturní výchova (Socializace a integrace menšin), Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně: 2006, 73 s., ISBN 80-7318-424-9
- 9) Kirovová I., Multikulturní výchova II, Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě: 2003, 71 s., ISBN 80-7042-918-6

- 10) Kraus B., Poláčková V., et. al. Člověk- prostředí- výchova: k otázkám sociální pedagogiky Brno: Paido: 2001, 199 s., ISBN: 80-7315-004-2
- 11) Moree, D. et. al., Než začneme s multikulturní výchovou – od skupinových konceptů k osobnostnímu přístupu, Člověk v tísni, Praha: 2008, 110 s., ISBN 978-80-86961-61-3,
- 12) Pelcová P. a kol., Multikulturalismus a multikulturní výchova, Praha: 2009, 226 s., ISBN 978-80-7290-392-4
- 13) Petrusek M., Velký sociologický slovník, 1.Vyd., Praha: Karolinum: 1996, 742 s., ISBN 80-7184-164-1
- 14) Pike G., Cvičení a hry pro globální výchovu, Vyd.1., Praha: Portál: 2000, 256 s., ISBN 80-7178-369-2
- 15) Pike G., Cvičení a hry pro globální výchovu, Vyd. 2, Praha: Portál: 2000, 240 s., ISBN 80-7178-474-5
- 16) Průcha J., Multikulturní výchova: příručka nejen pro učitele, 1. Vyd., Praha: Triton: 2006, 263 s., ISBN 80-7254-866-2
- 17) Průcha J., Multikulturní výchova: Příručka nejen pro učitele, 2. Vyd., Praha: Triton 2011, 167 s., ISBN 978-80-7387-502-2
- 18) Průcha J., Multikulturní výchova: Teorie – praxe – výzkum, Praha: ISV: 2001, 211s., ISBN 80-85866-72-2
- 19) Šišková T., Výchova k toleranci a proti rasismu. Praha: Portál, 2008, 280 s., ISBN 978-80-7367-182-2
- 20) Tesař F., Etnické konflikty. Praha: Portál, 2007, 255 s. ISBN 978-80-7367-097-9

Sborníky a jiné zdroje

- 21) Machalová T., Lidská práva proti rasismu, Brno: 2001, 263 s.,
ISBN 80-7239-099-6
- 22) Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: bílá kniha/Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání – nakladatelství Tauris 2001, 98 s., ISBN 80-211-0372-8
- 23) Pelcová N., Multikulturní výchova ve vzdělávání budoucích učitelů a dalším vzdělávání učitelů, Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta: 2007, 352 s., ISBN 80-7290-277-6
- 24) Valenta M. a kol., Přístupy ke vzdělávání cizinců v České republice, Univerzita Palackého v Olomouci: 2003, 116 s., ISBN 80-244-0586-5
- 24) Vzdělávání menšin a multikulturní výchova v evropském kontextu, Liberecké romské sdružení: 2010, 168 s., ISBN 978-80-903953-4-3

Internetové odkazy

- 25) <http://www.clovekvtsni.cz/index2.php?id=323>
- 26) <http://www.clovekvtsni.cz/index2.php?id=399>
- 27) <http://www.dobromysl.cz/scripts>
- 28) <http://www.inkluzivniskola.cz/pedagogicka-prace-s-diverzitou/inkluzivni-vyuka>
- 29) <http://www.msmt.cz/ministerstvo/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzd%C4%9BI%C3%A1vac%C3%AD+programvzdelavani-schvalena-verze?highlightWords=r%C3%A1mcov%C3%BD+>

30) <http://www.multikulturazlin.cz/l.php?id=7>

31) <http://www.multikultura.cz/multikulturalni-vychova/vychozi-pojmy>

32) <http://www.ostrovzl.cz/prevence/rasismus-xenofobie/>

33) <http://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/b01obecnamata/09.pdf>

34) <http://cs.wikipedia.org/wiki/Etnocentrismus>

35) http://cs.wikipedia.org/wiki/Inkluzivní_vzdělávání/

Seznam příloh

Příloha č. 1 - Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace

Příloha č. 2 - Úmluva MOP č. 111 o diskriminaci (zaměstnání a povolání), 1958

Příloha č. 3 - Dotazník

Příloha č. 4 - Tabulka výsledků první části dotazníku

Příloha č. 1

Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace

New York, 21. 12. 1965

Státy, které jsou stranami této Úmluvy, berouce v úvahu, že Charta Organizace spojených národů je založena na zásadách důstojnosti a rovnosti všech lidí a že všechny členské státy se zavázaly provádět ve spolupráci s Organizací jak společně, tak i individuální akce, aby bylo dosaženo jednoho z cílů Organizace spojených národů, jímž je podpora a posilování všeobecné úcty k lidským právům a základním svobodám pro všechny, bez rozdílu rasy, pohlaví, jazyka nebo náboženství, a jejich zachování, berouce v úvahu, že Všeobecná deklarace lidských práv prohlašuje, že všichni lidé se rodí svobodní a sobě rovni co do důstojnosti a práv a že každý má mít všechna práva a svobody, které jsou v ní prohlášeny, bez jakéhokoli rozlišování, zejména podle rasy, barvy nebo národnostního původu, berouce v úvahu, že všichni lidé jsou si před zákonem rovni a mají právo na stejnou ochranu zákonem proti jakékoliv diskriminaci a proti veškerému podněcování k diskriminaci, berouce v úvahu, že Organizace spojených národů odsoudila kolonialismus a veškerou segregaci a diskriminační praxi, již je provázen, ať existují v jakékoliv formě a kdekoli, a že Deklarace o poskytnutí nezávislosti koloniálním zemím a národům ze dne 14. prosince 1960 (rezoluce Valného shromáždění 1514 [XV]) potvrdila a slavnostně prohlásila nezbytnost co nejrychleji a bezpodmínečně s nimi skoncovat, berouce v úvahu, že Deklarace Organizace spojených národů o odstranění všech forem rasové diskriminace ze dne 20. listopadu 1963 (rezoluce Valného shromáždění 1904 [XVIII]) slavnostně potvrzuje, že je nezbytné rychle odstranit na celém světě rasovou diskriminaci ve všech jejích formách a projevech a zajistit porozumění pro důstojnost lidské osobnosti a úctu k ní, přesvědčeny, že jakékoli učení o nadřazenosti založené na rasovém rozlišování je z vědeckého hlediska falešné, morálně odsouzeníhodné, sociálně nespravedlivé a nebezpečné a že rasová diskriminace v teorii nebo praxi, ať se vyskytuje kdekoli, není ospravedlnitelná, znovu potvrzující, že diskriminace mezi lidmi podle rasy, barvy pleti nebo národnostního původu je na překážku přátelským a mírovým vztahům mezi národy a ohrožuje mír a bezpečnost mezi národy, jakož i harmonické soužití lidí, a to i témže státě, přesvědčeny, že existence rasových přehrad je neslučitelná s ideály

jakékoli lidské společnosti, znepokojeny projevy rasové diskriminace, ke kterým stále ještě dochází v některých oblastech světa, a politikou vlád založenou na rasové nadřazenosti a nenávisti, jako je apartheid, segregace a separace, rozhodnuty přijmout všechna nezbytná opatření pro rychlé odstranění rasové diskriminace ve všech jejích formách a projevech, zabránit šíření rasistických učení a praktik a potírat je, aby bylo podpořeno porozumění mezi rasami a vybudováno mezinárodní společenství zbavené všech forem rasové segregace a rasové diskriminace, berouce v úvahu Úmluvu o diskriminaci v povolání a zaměstnání, přijatou Mezinárodní organizací práce v roce 1958, a Úmluvu o boji proti diskriminaci v oblasti vzdělání, přijatou Organizací spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu v roce 1960, přejíce si uskutečnit zásady zakotvené v Deklaraci Organizace spojených národů o odstranění všech forem rasové diskriminace a zabezpečit co nejrychlejší přijetí praktických opatření k tomuto cíli, dohodly se tomto:

ČÁST I

Čl. 1

1. Výraz "rasová diskriminace" v této úmluvě znamená jakékoli rozlišování, vylučování, omezování nebo zvýhodňování založené na rase, barvě pleti, rodovém nebo národnostním nebo etnickém původu, jehož cílem nebo následkem je znemožnění nebo omezení uznání, užívání nebo uskutečňování lidských práv a základních svobod na základě rovnosti v politické, hospodářské, sociální, kulturní nebo v kterékoli jiné oblasti veřejného života.
2. Tato úmluva se netýká rozlišování, vylučování, omezování nebo zvýhodňování prováděného státem, který je stranou této úmluvy, mezi vlastními a cizími občany.
3. Žádné ustanovení této úmluvy nemůže být vykládáno tak, aby se dotýkalo jakýmkoli způsobem právních předpisů smluvních států o národnosti, státním občanství nebo naturalizaci, pokud tato ustanovení nediskriminují některou národnost.
4. Za rasovou diskriminaci nejsou považována zvláštní opatření, učiněná výhradně pro zajištění přiměřeného rozvoje některých rasových nebo etnických skupin nebo jednotlivců, kteří potřebují takovou ochranu, jež může být nezbytnou k tomu, aby jim zabezpečila rovné užívání nebo výkon lidských práv a svobod,

pokud ovšem tato opatření nevedou k zachovávání rozdílných práv pro různé rasové skupiny a pokud nezůstanou v platnosti po dosažení cílů, pro které byla přijata.

Čl. 2

1. Smluvní státy odsuzují rasovou diskriminaci a zavazují se, že budou provádět bez prodlení a všemi vhodnými způsoby politiku směřující k odstranění rasové diskriminace ve všech jejích formách a k rozvoji porozumění mezi všemi rasami. K tomuto cíli:

a) každý smluvní stát se zavazuje, že nebude provádět rasovou diskriminaci proti osobám, skupinám osob nebo institucím a že zajistí, aby všechny veřejné orgány a instituce, celostátní i místní, jednaly v souladu s tímto závazkem;

b) každý smluvní stát se zavazuje, že nebude povzbuzovat, hájit nebo podporovat rasovou diskriminaci prováděnou kteroukoli osobou nebo organizací;

c) každý smluvní stát podnikne účinná opatření k přezkoumání celostátní i místní vládní politiky a k novelizaci nebo zrušení všech zákonů a předpisů, které mají za následek vznik nebo zachování rasové diskriminace, všude kde existuje; d) každý smluvní stát zakáže a odstraní všemi vhodnými prostředky, včetně zákonodárných opatření, rasovou diskriminaci prováděnou kteroukoli osobou, skupinou nebo organizací;

e) každý smluvní stát se zavazuje podporovat, kde je to vhodné, integrační vícerasové organizace a hnutí a jiná opatření pro odstranění překážek mezi rasami a působit proti všemu, co směřuje k posilování rasových přehrad.

2. Pokud to okolnosti vyžadují, provedou smluvní státy zvláštní opatření v oblasti sociální, hospodářské, kulturní a v jiných oblastech k zajištění přiměřeného rozvoje a ochrany rasových skupin nebo jejich příslušníků, aby jim bylo zaručeno plné a rovné užívání lidských práv a základních svobod.

Tato opatření nemají mít v žádném případě za následek zachování nerovnosti nebo rozdílnosti práv různých rasových skupin po dosažení účelu, pro který byla přijata.

Čl. 3

Smluvní státy zvláště odsuzují rasovou segregaci a apartheid a zavazují se na územích spadajících pod jejich pravomoc předcházet, zakázat a vymýtit všechny praktiky tohoto druhu.

Čl. 4

Smluvní státy odsuzují veškerou propagandu a všechny organizace, které jsou založeny na myšlenkách nebo teoriích o nadřazenosti jedné rasy nebo skupiny osob jedné barvy pleti nebo etnického původu, nebo které se pokoušejí ospravedlňovat nebo povzbuzovat jakoukoli formu rasové nenávisti a diskriminace, a zavazují se, že přijmou bezodkladná a pozitivní opatření k vymýcení jakéhokoli podněcování k rasové diskriminaci nebo činů rasové diskriminace, a k tomuto cíli, s náležitým zřetelem na zásady zakotvené ve Všeobecné deklaraci lidských práv a na práva výslovně uvedená v článku 5 této úmluvy, se zavazují zejména:

- a) prohlásit za činy trestné podle zákona: jakékoli rozšiřování idejí založených na rasové nadřazenosti nebo nenávisti, jakékoli podněcování k rasové diskriminaci, jakož i veškeré násilné činy nebo podněcování k takovým činům proti kterékoli rase nebo kterékoli skupině osob jiné barvy pleti nebo etnického původu, jakož i poskytování jakékoli podpory rasistické činnosti, včetně jejího financování;
- b) prohlásit za nezákonné organizace a rovněž i organizovanou a jakoukoli jinou propagandistickou činnost podporující a povzbuzující rasovou diskriminaci a prohlásit účast v takových organizacích nebo na takové činnosti za trestnou podle zákona;
- c) nedovolit celostátním ani místním veřejným orgánům nebo institucím podporovat nebo podněcovat rasovou diskriminaci.

Čl. 5

V souladu se základními povinnostmi vyhlášenými v článku 2 této Úmluvy se smluvními státy zavazující, že zakáží a odstraní rasovou diskriminaci ve všech jejích formách a že zaručí právo každého na rovnost před zákonem bez rozlišování podle rasy, barvy pleti, národnostního nebo etnického původu, zvláště pak při užívání těchto práv:

- a) práva na rovné zacházení před soudy a před všemi ostatními orgány, které vykonávají soudnictví,
- b) práva na osobní bezpečnost a ochranu státem proti násilí a újmě na zdraví, ať jsou způsobeny vládními úředníky nebo kteroukoli osobou, skupinou nebo institucí,
- c) politických práv, zejména práva účastnit se voleb - volit a být volen - na základě všeobecného a rovného volebního práva, práva účasti ve vládě, jakož i účastnit se správy veřejných záležitostí na všech stupních, a práva vstupu za rovných podmínek do veřejných služeb,
- d) dalších občanských práv, zejména:
 - I) práva svobodného pohybu a výběru bydliště uvnitř hranic státu,
 - I) práva opustit kteroukoli zemi, i svou vlastní, a vrátit se do své země,
 - III) práva na státní občanství,
 - IV) práva uzavřít sňatek a zvolit si manžela,
 - V) práva každého vlastnit majetek jak sám, tak spolu s jinými,
 - VI) práva nabývat dědictví,
 - VII) práva na svobodu myšlení, svědomí a náboženství,
 - VII) práva na svobodu přesvědčení a projevu,
 - IX) práva na svobodu shromažďování a sdružování,
- e) hospodářských, sociálních a kulturních práv, zejména:
 - I) práva na práci, na svobodnou volbu zaměstnání, na spravedlivé a uspokojivé pracovní podmínky, na ochranu proti nezaměstnanosti, na stejný plat za stejnou práci a na spravedlivou a uspokojivou odměnu za práci,
 - II) práva zakládat odborové organizace a stát se jejich členem,
 - III) práva na bydlení,
 - IV) práva na ochranu zdraví, léčebnou péči, sociální zabezpečení a sociální služby,
 - V) práva na vzdělání a školení,
 - VI) práva na rovnou účast v kulturním dění,
- f) práva přístupu na všechna místa a na používání všech služeb určených pro veřejnost, jako jsou dopravní prostředky, hotely, restaurace, kavárny, divadla a parky.

Čl. 6

Smluvní státy zajistí prostřednictvím příslušných vnitrostátních soudů a jiných státních orgánů všem osobám podléhajícím jejich jurisdikci účinnou ochranu před všemi činy rasové diskriminace, které v rozporu s touto úmluvou porušují jejich lidská práva

a základní svobody, jakož i právo žádat u těchto soudců spravedlivou a přiměřenou náhradu za jakoukoli škodu, kterou v důsledku takové diskriminace utrpěly.

Čl. 7

Smluvní státy se zavazují, že podniknou bezodkladná opatření, zvláště v oblasti vyučování, výchovy, kultury a informací, pro boj proti předsudkům, které vedou k rasové diskriminaci, a pro podporu porozumění, snášenlivosti a přátelství mezi národy a rasovými nebo etnickými skupinami, jakož i pro popularizaci cílů a zásad Charty Organizace spojených národů, Všeobecné deklarace lidských práv, Deklarace Organizace spojených národů a odstranění všech forem rasové diskriminace a této úmluvy.

ČÁST II

Čl. 8

1. Bude ustaven Výbor pro odstranění rasové diskriminace (dále jen Výbor), který bude složen z osmnácti expertů známých svými vysokými morálními vlastnostmi a nestranností, kteří budou voleni smluvními státy z jejich občanů a budou vykonávat tuto funkci jako individuální osoby, přičemž bude brán zřetel na spravedlivé zeměpisné rozdělení míst a na zastoupení rozličných forem civilizace a hlavních právních systémů.
2. Členové Výboru budou voleni tajným hlasováním z kandidátů uvedených v seznamu osob jmenovaných smluvními státy. Každý smluvní stát může jmenovat ze svých občanů jednu osobu.
3. Prvé volby se budou konat šest měsíců poté, co tato úmluva vstoupí v platnost. Generální tajemník Organizace spojených národů vyzve smluvní státy nejpozději tři měsíce před každými volbami, aby do dvou měsíců sdělily své kandidáty. Generální tajemník vypracuje abecední seznam všech takto navržených osob s uvedením smluvních států, kterými byly navrženy, a zašle jej smluvním státům.
4. Volby členů Výboru se budou konat na zasedání smluvních států, které generální tajemník svolá do sídla Organizace spojených národů. Na tomto zasedání, na němž kvorum budou tvořit dvě třetiny smluvních států, budou zvoleni za členy Výboru ti kandidáti, kteří obdrží největší počet hlasů a absolutní většinu hlasů přítomných a hlasujících zástupců smluvních států.

5.a) Členové Výboru budou voleni na čtyřleté období. Volební období devíti členů zvolených při prvních volbách uplyne však za dva roky. Jména těchto devíti členů budou vylosována předsedou Výboru ihned po prvních volbách.

b) Aby byla obsazena uprázdněná místa, jmenuje smluvní stát, jehož expert přestal vykonávat funkci člena Výboru, jiného experta ze svých občanů s výhradou schválení Výboru.

6. Smluvní státy hradí náklady členů Výboru spojené s výkonem jejich funkce.

Čl. 9

1. Smluvní státy se zavazují, že pro jednání ve Výboru budou předkládat generálnímu tajemníkovi Organizace spojených národů zprávu o zákonodárných, soudních, správních nebo jiných opatřeních, která učinily k provedení ustanovení této Úmluvy:

a) do roka od vstupu této Úmluvy pro příslušný stát v platnost,

b) poté každé dva roky, a kromě toho kdykoli o to Výbor požádá. Výbor může požadovat od smluvních států doplňující informace.

2. Výbor bude Valnému shromáždění každoročně předkládat prostřednictvím generálního tajemníka zprávu o své činnosti a může činit návrhy a všeobecná doporučení na základě zpráv a informací, které obdržel od smluvních států. Takové návrhy a všeobecná doporučení budou předloženy Valnému shromáždění společně s případnými připomínkami smluvních států

Čl. 10

1. Výbor přijme vlastní jednací řád.

2. Výbor si volí své funkcionáře na období dvou let.

3. Generální tajemník Organizace spojených národů zřídí sekretariát Výboru.

4. Schůze Výboru se budou konat zpravidla v sídle Organizace spojených národů.

Čl. 11

1. Jestliže má některý smluvní stát za to, že jiný smluvní stát neprovádí ustanovení této úmluvy, může na to upozornit Výbor. Výbor pak zašle toto sdělení příslušnému smluvnímu státu. Stát, jemuž bylo sdělení zasláno, předloží do tří měsíců písemné vysvětlení nebo prohlášení a informuje o případné nápravě.

2. Jestliže záležitost nebude urovnána ke spokojenosti obou stran do šesti měsíců ode dne, kdy stát obdržel prvé sdělení, a to buď dvoustranným jednáním

nebo jiným vhodným způsobem, bude mít každý ze států právo předložit otázku znovu Výboru tím, že současně vyrozumí Výbor a druhý stát.

3. Výbor se bude zabývat věcí, která mu byla předložena podle odstavce 2 tohoto článku, až poté, kdy zjistil, že v daném případě byly použity a vyčerpány všechny dosažitelné vnitrostátní opravné prostředky, v souladu s obecně uznanými zásadami mezinárodního práva. To však neplatí v případě, kdy se opravné řízení neodůvodněně protahuje.
4. V každé záležitosti, která mu byla předložena, může Výbor požádat příslušné smluvní státy, aby mu zaslaly jakékoli další informace týkající se této záležitosti.
5. Jestliže Výbor jedná o otázce vyplývající z tohoto článku, mají příslušné smluvní státy právo určit svého zástupce, který se bez hlasovacího práva zúčastní projednávání této otázky.

Čl. 12

1.a) Jakmile Výbor obdržel a porovnal všechny informace, které považuje za potřebné, předseda jmenuje ad hoc smírčí komisi (dále jen komise) složenou z pěti osob, které mohou, avšak nemusí být členy Výboru. Její členové budou jmenováni na základě jednomyslného souhlasu stran ve sporu. Komise poskytne státům, které o to projeví zájem, své dobré služby k pokojnému urovnání sporu, které bude založeno na dodržování této úmluvy.

b) Jestliže se státy, které jsou stranami ve sporu, nedohodnou do tří měsíců na složení komise, budou její členové, o nichž se tyto státy nedohodly, zvoleni ze členů Výboru dvoutřetinovou většinou v tajném hlasování.

2. Členové komise vykonávají svou funkci jako individuální osoby. Nemohou být příslušníky státu, který je stranou ve sporu, ani státu, který není smluvní stranou této úmluvy.

3. Komise volí svého předsedu a schvaluje svůj jednací řád.

4. Komise zasedá zpravidla v sídle Organizace spojených národů nebo na jiném vhodném místě, které sama určí.

5. Sekretariát zřízený podle článku 10 odstavce 3 této úmluvy bude sloužit též každé komisi, která vznikne výše uvedeným způsobem v důsledku sporu mezi smluvními státy.

6. Veškeré náklady členů komise budou rovnoměrně rozděleny mezi státy, které jsou stranami sporu, na základě odhadu provedeného generálním tajemníkem.

7. Generální tajemník bude v případě potřeby zmocněn uhradit výdaje členů komise ještě před tím, než je uhradí státy, které jsou stranami sporu, v souladu s odstavcem 6 tohoto článku.

8. Informace, které Výbor obdržel a zhodnotil, budou komisi k dispozici. Komise může požádat státy o předložení jakýchkoli dalších informací týkajících se projednávané záležitosti.

Čl. 13

1. Komise po plném posouzení záležitosti připraví a předloží předsedovi Výboru svou zprávu se závěry o všech skutkových otázkách týkajících se sporu a s doporučeními, která jsou podle názoru komise vhodná k dosažení pokojného urovnání sporu.

2. Předseda Výboru předloží zprávu komise každému ze států, které jsou stranami ve sporu. Tyto státy sdělí předsedovi Výboru ve lhůtě tří měsíců, zda doporučení obsažená ve zprávě komise přijímají.

3. Po uplynutí lhůty uvedené v odstavci 2 tohoto článku zašle předseda Výboru ostatním smluvním státům této úmluvy zprávu komise spolu s prohlášeními států, jež jsou stranami ve sporu.

Čl. 14

1. Smluvní stát může kdykoli prohlásit, že uznává příslušnost Výboru pro přijímání a projednávání sdělení jednotlivých osob nebo skupin osob podléhajících jurisdikci tohoto státu, které si stěžují, že se staly obětí porušení kteréhokoli z práv vyhlášených v této úmluvě. Výbor nepřijme sdělení týkající se smluvního státu, které neučinil takové prohlášení.

2. Každý smluvní stát, který činí prohlášení podle odstavce 1 tohoto článku, může vytvořit nebo určit v rámci svého právního řádu orgán, který bude pověřen přijímat a projednávat petice jednotlivých osob i skupin osob podléhajících jeho jurisdikci, které si stěžují, že se staly obětí porušení některého z práv vyhlášených v této Úmluvě, a které vyčerpaly ostatní dostupné vnitrostátní opravné prostředky.

3. Prohlášení učiněné podle odstavce 1 tohoto článku spolu s názvem orgánu vytvořeného nebo určeného podle odstavce 2 tohoto článku, uloží smluvní stát u generálního tajemníka Organizace spojených národů, a ten zašle jeho kopii ostatním smluvním státům. Prohlášení může být kdykoli odvoláno oznámením zaslaným generálnímu tajemníkovi. Odvolání se nevztahuje na sdělení, která již Výbor obdržel.

4. Orgán vytvořený nebo určený v souladu s odstavcem 2 tohoto článku povede rejstřík petic. Ověřené kopie rejstříku budou každoročně ukládány u generálního tajemníka, přičemž jejich obsah nebude zveřejňován.

5. V případě, že stěžovatel neobdrží zadostiučinění od orgánu vytvořeného nebo určeného podle odstavce 2 tohoto článku, má právo obrátit se do šesti měsíců s touto záležitostí k Výboru.

6.a) O každé stížnosti uvědomí Výbor důvěrnou cestou smluvní stát, který údajně porušil některé z ustanovení této úmluvy; nesmí však uvést totožnost příslušné osoby nebo skupiny osob bez jejich výslovného souhlasu. Výbor nepřijme anonymní stížnosti.

b) Do tří měsíců předloží stát Výboru písemné vysvětlení nebo prohlášení objasňující záležitost a informaci o eventuální nápravě.

7.a) Výbor zkoumá stížnost se zřetelem ke všem informacím, které mu byly předloženy smluvním státem a stěžovatelem. Výbor se nebude zabývat sdělením stěžovatele, dokud nezjistí, že stěžovatel vyčerpal všechny dosažitelné vnitrostátní opravné prostředky. Tato zásada však neplatí v případě, že se opravné řízení neodůvodněně protahuje.

b) Své případné návrhy a doporučení zašle Výbor příslušnému smluvnímu státu a stěžovateli. 8. Výbor zahrne do své výroční zprávy stručný obsah těchto sdělení, a pokud je to účelné, též obsah vysvětlení a stanovisek smluvních států, jakož i svých vlastních návrhů a doporučení.

9. Výbor je oprávněn vykonávat funkce uvedené v tomto článku pouze tehdy, bude-li prohlášenými ve smyslu odstavce 1 tohoto článku vázáno nejméně deset smluvních států této úmluvy.

Čl. 15

1. Až do dosažení cílů Deklarace o poskytnutí nezávislosti koloniálním zemím a národům, obsažené v rezoluci Valného shromáždění 1514 (XV) ze 14. prosince 1960, nebudou ustanovení této úmluvy žádným způsobem omezovat petiční právo zaručené těmto národům jinými mezinárodními dokumenty nebo Organizací spojených národů a jejími mezinárodními odbornými organizacemi.

2.a) Výbor, vytvořený podle odstavce 1 článku 8 této úmluvy, dostává od orgánů Organizace spojených národů, které se zabývají otázkami majícími přímý vztah k zásadám a cílům této úmluvy, kopie petic a předkládá jim své názory a doporučení ve věci těchto petic, když posuzuje petice, které pocházejí od obyvatel poručenských a nesamosprávných území nebo jiných území, na která se vztahuje rezoluce Valného

shromáždění 1514 (XV), a týkají se otázek upravených touto úmluvou a předložených těmto orgánům.

b) Výbor obdrží od příslušných orgánů Organizace spojených národů kopie zpráv o zákonodárných, soudních, správních nebo jiných opatření, která mají přímý vztah k zásadám a cílům této úmluvy a která jsou prováděna správními mocnostmi na územích zmíněných pod bodem a) tohoto odstavce, a bude tlumočit své názory a doporučení těmto orgánům.

3. Výbor zahrne do své zprávy Valnému shromáždění stručný přehled o peticích a zprávách, které obdržel od orgánů Organizace spojených národů, jakož i názory a doporučení Výboru týkající se těchto petic a zpráv.

4. Výbor si vyžádá od generálního tajemníka Organizace spojených národů všechny jemu dostupné informace, které mají vztah k cílům této úmluvy a týkající se území zmíněných v odstavci 2 a) tohoto článku.

Čl. 16

Ustanovení této úmluvy o opatřeních, jež mají být učiněna k urovnání sporů nebo k vyřízení stížností, se nedotýkají jiných způsobů řešení sporů nebo vyřizování stížností v oblasti diskriminace, upravených v základních dokumentech nebo úmluvách Organizace spojených národů a jejích odborných organizací, a nebrání smluvním státům použít jiné cesty k urovnání sporu, v souladu s obecnými nebo zvláštními mezinárodními smlouvami, kterými jsou vázány.

ČÁST III

Čl. 17

1. Tato úmluva je otevřena odpisu všech států, které jsou členy Organizace spojených národů, kterékoli z jejích mezinárodních odborných organizací, všech států, které jsou stranami Statutu Mezinárodního soudního dvora a kteréhokoli jiného státu, který byl Valným shromážděním Organizace spojených národů vyzván, aby se stal stranou této úmluvy.
2. Tato úmluva podléhá ratifikaci. Ratifikační listiny budou uloženy u generálního tajemníka Organizace spojených národů.

Čl. 18

1. Tato úmluva je otevřena přístupu všech států uvedených v odstavci 1 článku 17 úmluvy.
2. Listiny o přístupu budou uloženy u generálního tajemníka Organizace spojených národů.

Čl. 19

1. Tato úmluva vstoupí v platnost třicátým dnem po uložení dvacáté sedmé ratifikační listiny nebo listiny o přístupu u generálního tajemníka Organizace spojených národů.
2. Pro každý stát, který úmluvu ratifikuje nebo k ní přistoupí po uložení dvacáté sedmé ratifikační listiny nebo listiny o přístupu, úmluva vstoupí v platnost třicátého dne po uložení jeho ratifikační listiny nebo listiny o přístupu.

Čl. 20

1. Jestliže kterýkoli stát učiní při ratifikaci nebo při přístupu výhradu ke kterémukoli z článků této úmluvy, generální tajemník Organizace spojených národů sdělí znění výhrady všem státům, které jsou nebo které se mohou stát smluvními stranami této úmluvy. Kterýkoli stát, který má námitky proti výhradám, oznámí generálnímu tajemníkovi ve lhůtě devadesáti dnů ode dne uvedeného sdělení, že výhradu nepřijímá.
2. Výhrady, které jsou neslučitelné s cílem a účelem této úmluvy, nejsou přípustné. Rovněž není přípustná výhrada, jež by ve svých důsledcích bránila činnosti některého z orgánů vytvořených úmluvou. Za nepřipustnou nebo za takovou, která brání činnosti, bude považována výhrada, s níž vysloví nesouhlas nejméně dvě třetiny smluvních států této úmluvy.
3. Výhrady mohou být kdykoli odvolány sdělením zaslaným generálnímu tajemníkovi. Sdělení vstoupí v platnost dnem, kdy je generální tajemník obdržel.

Čl. 21

Každý stát může vypovědět tuto úmluvu písemným sdělením zaslaným generálnímu tajemníkovi Organizace spojených národů. Výpověď vstoupí v platnost jeden rok po dni, kdy generální tajemník sdělení obdrží.

Čl. 22

Každý spor vzniklý mezi dvěma nebo více smluvními státy o výklad nebo o použití této úmluvy, který se nevyřeší jednáním nebo na základě procedury výslovně stanovené v této úmluvě, bude na žádost kterékoli ze stran ve sporu předložen k rozhodnutí Mezinárodnímu soudnímu dvoru, nedohodnou-li se strany na jiném způsobu řešení.

Čl. 23

1. Každý smluvní stát může kdykoli požádat o revizi této úmluvy písemným sdělením zaslaným generálnímu tajemníkovi Organizace spojených národů.
2. O opatřeních, která mají být na základě takové žádosti přijata, pokud vůbec, rozhodne Valné shromáždění Organizace spojených národů.

Čl. 24

Generální tajemník Organizace spojených národů vyrozumí všechny státy uvedené v odstavci 1 článku 17 této úmluvy:

- a) o podpisech této úmluvy, ratifikacích a přístupech podle článků 17 a 18;
- b) o dni, kdy tato úmluva vstoupí v platnost podle článku 19;
- c) o sděleních a prohlášeních, která obdržel podle článků 14, 20 a 23;
- d) o sděleních o výpovědi, která obdrží podle článku 21.

Čl. 25

1. Tato úmluva, jejíž znění anglické, čínské, francouzské, ruské a španělské mají stejnou platnost, bude uložena v archivu Organizace spojených národů.
2. Generální tajemník Organizace spojených národů zašle ověřený otisk této úmluvy všem státům náležejícím do některé z kategorií zmíněných v odstavci 1 článku 17 úmluvy. Na důkaz čehož níže podepsaní, náležitě zmocnění svými vládami, podepsali tuto úmluvu, otevřenou k podpisu v New Yorku dne sedmého března roku tisícího devítistého šedesátého šestého.

Příloha č. 2

Úmluva MOP č. 111 o diskriminaci (zaměstnání a povolání), 1958

Generální konference Mezinárodní organizace práce, která byla svolána Správní radou Mezinárodního úřadu práce do Ženevy a tam se sešla dne 4. června 1958 na svém čtyřicátém druhém zasedání, rozhodnuvši přijmout některé návrhy týkající se diskriminace v oblasti zaměstnání a povolání, jež jsou čtvrtým bodem jednacího pořadu zasedání, stanovivši, že tyto návrhy budou mít formu mezinárodní úmluvy, majíc na zřeteli, že Filadelfská deklarace prohlašuje, že všechny lidské bytosti, bez ohledu na rasu, vyznání nebo pohlaví, mají právo pečovat o své hmotné blaho a o svůj duchovní rozvoj v podmínkách svobody a důstojnosti, hospodářského zajištění a rovných příležitostí a majíc dále na zřeteli, že diskriminace zakládá porušení práv vyhlášených ve Všeobecné deklaraci lidských práv, přijímá dne 25. června 1958 tuto úmluvu, která bude označována jako Úmluva o diskriminaci (zaměstnání a povolání), 1958:

Čl.1

1. Pro účely této úmluvy výraz "diskriminace" zahrnuje:

a) jakékoliv rozlišování, vylučování nebo dávání přednosti založené na rase, barvě pleti, pohlaví, náboženství, politických názorech, národnostním nebo sociálním původu, které má za následek znemožnění nebo porušení rovnosti příležitostí nebo zacházení v zaměstnání nebo povolání;

b) jakékoli jiné rozlišování, vylučování nebo dávání přednosti, jež má za následek znemožnění nebo porušení rovnosti příležitostí nebo zacházení v zaměstnání nebo povolání, které může být určeno zúčastněným členským státem po projednání s reprezentativními organizacemi zaměstnavatelů a pracovníků, pokud takové organizace existují, a s jinými příslušnými orgány.

2. Jakékoli rozlišování, vylučování nebo dávání přednosti založené na kvalifikaci vyžadované pro určité zaměstnání se nebude považovat za diskriminaci.

3. Pro účely této úmluvy výrazy "zaměstnání" a "povolání" zahrnují přístup k odbornému výcviku, přístup k zaměstnání a k různým povoláním, jakož i podmínky zaměstnání.

Čl.2

Každý členský stát, pro který je tato úmluva v účinnosti, se zavazuje vyhlásit a provádět vnitrostátní politiku zaměřenou na prosazování rovnosti příležitostí a zacházení v zaměstnání a povolání metodami přiměřeným i vnitrostátním podmínkám a zvyklostem tak, aby byla odstraněna jakákoliv diskriminace v tomto směru.

Čl.3

Každý členský stát, pro který je tato úmluva v účinnosti, se zavazuje metodami přiměřenými vnitrostátním podmínkám a zvyklostem

- a) usilovat o spolupráci s organizacemi zaměstnavatelů a pracovníků a s jinými příslušnými orgány při prosazování přijetí a provádění této politiky;
- b) vydávat zákony a podporovat výchovné programy způsobilé zajistit přijetí a provádění této politiky;
- c) zrušit jakákoliv zákonodárná ustanovení a změnit jakákoli správní opatření nebo praxi, které jsou neslučitelné s touto politikou;
- d) provádět tuto politiku, pokud jde o zaměstnání podřízená přímé kontrole národních orgánů;
- e) zajistit provádění této politiky při poradenství pro volbu povolání, odborném výcviku a zprostředkování práce, které podléhají kontrole národních orgánů;
- f) v každoročních zprávách o provádění úmluvy uvádět opatření, jež byla učiněna v souladu s touto politikou, a výsledky dosažené těmito opatřeními.

Čl.4

Jakákoli opatření vůči osobě, která je oprávněně podezřelá, že se zabývá činností škodlivou

pro bezpečnost státu, nebo o níž je prokázáno, že se zabývá takovou činností, se nebudou

pokládat za diskriminaci za předpokladu, že taková osoba bude mít právo se odvolat k příslušnému orgánu zřízenému v souladu s vnitrostátní praxí.

Čl.5

1. Zvláštní ochrana a podpůrná opatření, stanovená v jiných úmluvách nebo doporučeních přijatých Mezinárodní konferencí práce se nebudou pokládat za diskriminaci.

2. Každý členský stát může po projednání s reprezentativními organizacemi zaměstnavatelů a pracovníků, pokud takové organizace existují, stanovit, že se nebudou pokládat za diskriminaci jiná zvláštní opatření, jež přihlížejí ke zvláštním potřebám osob, které se z důvodů jako pohlaví, věk, invalidita, povinnosti vůči rodině nebo sociální či kulturní statut, obecně považují za osoby vyžadující zvláštní ochranu nebo podporu.

Čl.6

Každý členský stát, který ratifikuje tuto úmluvu, se zavazuje ji provádět v nemetropolitních územích v souladu s ustanoveními ústavy Mezinárodní organizace práce.

Čl.7

Formální ratifikace této úmluvy budou oznámeny generálnímu řediteli Mezinárodního úřadu práce a jím zapsány.

Čl.8

1. Tato úmluva zavazuje toliko členské státy Mezinárodní organizace práce, jejichž ratifikace byla zapsána generálním ředitelem.

2. Nabude účinnosti dvanáct měsíců poté, kdy generální ředitel zapíše ratifikace dvou členských států.

3. Pro každý další členský stát tato úmluva nabude účinnosti dvanáct měsíců od data, kdy jeho ratifikace byla zapsána.

Čl.9

1. Každý členský stát, který ratifikoval tuto úmluvu, může ji vypovědět po uplynutí deseti let ode dne, kdy tato úmluva poprvé nabyla účinnosti, písemným sdělením generálnímu

řediteli Mezinárodního úřadu práce, který je zapíše. Výpověď nabude účinnosti jeden rok po dni, kdy byla zapsána.

2. Každý členský stát, jenž ratifikoval tuto úmluvu a který nepoužije práva ji vypovědět podle

tohoto článku během roku následujícího po uplynutí období deseti let, jak uvedeno v předchozím odstavci, bude vázán úmluvou na další desetileté období a poté ji bude

moci vypovědět vždy po uplynutí desetiletého období za podmínek uvedených v tomto článku.

Čl.10

1. Generální ředitel Mezinárodního úřadu práce oznámí všem členským státům Mezinárodní organizace práce zápis všech ratifikací a výpovědí, které mu členové organizace sdělí.

2. Když bude členským státům Organizace sdělovat zápis druhé ratifikace, jež mu byla oznámena, generální ředitel upozorní členské státy Organizace na datum, kdy tato úmluva nabude účinnosti.

Čl.11

Generální ředitel Mezinárodního úřadu práce oznámí generálnímu tajemníkovi Spojených národů k zápisu podle článku 102 Charty Spojených národů úplné údaje o všech ratifikacích a výpovědích, které zapsal podle ustanovení předchozích článků.

Čl.12

Vždy, bude-li to považovat za nutné, Správní rada Mezinárodního úřadu práce předloží generální konferenci zprávu o provádění této úmluvy a přezkoumá, zda je záhodno dát na pořad jednání generální konference otázku její úplné nebo částečné revize.

Čl.13

1. Přijme-li generální konference novou úmluvu revidující úplně nebo částečně tuto úmluvu a

neustanoví-li nová úmluva jinak:

a) ratifikace nové revidující úmluvy členským státem způsobí ipso iure okamžitou výpověď

této úmluvy bez ohledu na ustanovení výše uvedeného článku 9, a to s výhradou, že nová revidující úmluva nabude účinnosti;

b) od doby, kdy nová revidující úmluva nabude účinnosti, tato úmluva přestane být členským státům otevřena k ratifikaci.

2. Tato úmluva však zůstane v platnosti co do formy a obsahu pro ty členské státy, které ji ratifikovaly a neratifikovaly revidující úmluvu.

Čl.14

Anglické a francouzské znění této úmluvy mají stejnou platnost.

Příloha č. 3 - Dotazník

Milí žáci,

jmenuji se Barbora Nejezová a jsem studentkou 3. ročníku Fakulty humanitních studií Tomáše Bati ve Zlíně, obor Sociální pedagogika. Píši bakalářskou práci na téma Nové trendy v multikulturní výchově. Cílem dotazníku je **zjistit přítomnost průřezového tématu Multikulturní výchova ve výuce na 2. stupni základních škol**.

Vaše odpovědi jsou pro mou bakalářskou práci na téma Nové trendy v multikulturní výchově velmi důležité, proto Vás žádám o řádné a zodpovědné vyplnění dotazníků.

Dotazník je anonymní a získané informace jsou chráněné proti zneužití.

Děkuji Vám za čas, který jste věnovali vyplnění dotazníku.

Škola:

Datum:

Třída:

Instrukce: Zakroužkuj nebo podtrhni odpověď.

Nepodepisuj se!

1. Povídate si někdy s učiteli o rasismu, xenofobii, toleranci, předsudcích vůči jiným národnostem a etnickým skupinám?

Ano / Ne

2. Myslíš si, že jsou tolerance a respekt k etnickým skupinám a jiným národnostem důležité?

Ano / Ne

Odpověz, proč si to myslíš?

3. Myslíš si, že je správné soudit lidi podle jejich vzhledu (např. barvy pleti)?

Ano / Ne

Proč si to myslíš?

4. Chtěl/a bys mít kamaráda jiné národnosti nebo etnické skupiny?

Ano / Ne

Napiš z jakého důvodu? Jaké národnosti nebo etnické skupiny by měl být?

5. Zajímají tě zvyky a tradice, které mají lidé jiné národnosti nebo etnické skupiny?

Ano / Ne

6. Myslíš, že je důležité se seznamovat s ostatními národy, etniky?

Ano / Ne

Napiš z jakého důvodu?

Zakroužkuj jednu správnou odpověď

1. Co je to multikulturní výchova?

- A) Je to edukační činnost zaměřená na to, aby učila lidi z různých etnik, národů, rasových a náboženských skupin žít spolu, vzájemně se respektovat a spolupracovat.
- B) Školní předmět, který má kladně ovlivnit studenty do života. Student by se měl naučit uvážlivě, slušně a hlavně s rozmyslem jednat se svým okolím a jak by se měl on sám chovat ve svém demokratickém státu. Má studenty naučit kriticky myslet a nenechat se zmanipulovat.
- C) Výchova, která má za úkol vybavit žáka základní úrovni mediální gramotnosti. Osvojení si některých základních poznatků o fungování a společenské roli současných médií, získání dovedností podporujících poučené aktivní a nezávislé zapojení jednotlivce do mediální komunikace.

2. Jak bys charakterizoval/a rasismus?

- A) Chorobný strach z cizinců, ale také z cizího prostředí a z neznámých míst.
- B) Ideologie, která překračuje pouhé vnímání rasových odlišností a přetváří se v nepřátelské aktivity vůči příslušníkům jiné rasy, jež se projevují v diskriminaci, v agresivním chování (verbálním nebo fyzickém) násilí.
- C) Úplné přizpůsobení se jedince nebo skupiny, ať již přesídlenců nebo národnostní menšiny, které vede ke ztrátě původní etnické identity, dochází pak k naprostému splynutí s majoritní společností.

3. Co znamená pojem „asimilace“?

- A) Vyšší stupeň začlenění postižených nebo znevýhodněných jedinců do společnosti a jejich institucí.
- B) Úplné přizpůsobení se jedince nebo skupiny, ať již přesídlenců nebo národnostní menšiny, které vede ke ztrátě původní etnické identity, dochází pak k naprostému splynutí s majoritní společností.
- C) Přemísťování, přesídlování obyvatelstva. Může být nevratné, dočasné, sezónní.

4. Co je to antisemitismus?

- A) Ideologie, která překračuje pouhé vnímání rasových odlišností a přetváří se v nepřátelské aktivity vůči příslušníkům jiné rasy, jež se projevují v diskriminaci.
- B) Nenávist a odpor vůči židům, protizidovské náboženské, národnostní a rasové předsudky i veškeré činy vyplývající z tohoto přesvědčení
- C) Proces sociálních a kulturních změn, které vznikají v důsledku kontaktu různých kultur. Zahrnuje jevy vzniklé v době, kdy skupiny jednotlivců pocházejících z různých kultur vstupují do stálého, bezprostředního kontaktu, který vede ke změnám v původních kulturních vzorech jedné nebo osobu skupin.

5. Co je to xenofobie?

- A) Schopnost přizpůsobit se prostředí, v němž jedinec nebo druh žije.
- B) Ideologie, která překračuje pouhé vnímání rasových odlišností a přetváří se v nepřátelské aktivity vůči příslušníkům jiné rasy, jež se projevují v diskriminaci, v agresivním chování (verbálním nebo fyzickém) násilí.
- C) Chorobný strach z cizinců, ale také z cizího prostředí a z neznámých míst.

6. **Která ze tří variant charakterizuje pojem „etnikum“?**

- A) Společenství lidí, kteří mají společný rasový původ, obvykle společný jazyk a sdílejí společnou kulturu.
- B) Velké skupiny lidí s charakteristickými tělesnými znaky, které jsou dědičné, vytvořily se vlivem přírodního prostředí a vznikly původně v určitých geografických teritoriích.
- C) Chorobný strach z cizinců, ale také z cizího prostředí a z neznámých míst

7. **Jak bys vysvětlil/a pojem „kultura“?**

- A) Společenství lidí, kteří mají společný rasový původ a obvykle společný jazyk a sdílejí společnou kulturu.
- B) Vše co vytváří lidská civilizace, materiální výtvořiny lidské civilizace (např. obydlí, nástroje, oděvy), duchovní výtvořiny (náboženství, morálka, zvyky, tradice)
- C) Celosvětový společenský proces vedoucí ke stále vyšší vzájemné propojenosti a závislosti všech oblastí světa.

8. **Co znamená pojem „minoritní společnost“?**

- A) Skupina s menším počtem členů, než má skupina většinová.
- B) Větší zpravidla nadpoloviční část společenského útvaru, vytvářející v něm početní převahu.
- C) Velká skupina lidí s charakteristickými tělesnými znaky, které jsou dědičné, vytvořili se vlivem přírodního prostředí a vznikly původně v určitých geografických teritoriích.

9. **Co je to diskriminace?**

- A) **Poškozování, popírání a omezování práv jednotlivců i celých skupin obyvatelstva.** Většinou se jedná o menšiny odlišné nábožensky, národnostně, kulturně, jazykově nebo barvou pleti.
- B) Přemísťování, přesídlování obyvatelstva.
- C) **Úplné přizpůsobení se jedince nebo skupiny,** ať již přesídlenců nebo národnostní menšiny, které vede ke ztrátě původní etnické identity, dochází pak k naprostému splynutí s majoritní společností.

10. **Co znamená pojem integrace?**

- A) Začlenění jednotlivce nebo skupiny **do většinové společnosti bez ztráty vlastní identity.**
- B) **Označuje proces,** jehož výsledkem je přizpůsobení se většině a jejím zvyklostem do takové míry a takovým způsobem, že tento proces vede k úplné ztrátě vlastní etnické či národnostní identity. **Dokonalé splynutí s většinou a bezvýhradné převzetí jejích hodnot.**
- C) Poškozování, popírání a omezování práv jednotlivců i celých skupin obyvatelstva. Většinou se jedná o menšiny odlišné nábožensky, národnostně, kulturně, jazykově nebo barvou pleti.

Příloha č. 4 – Tabulka výsledků první části dotazníku

Číslo otázky	Správná odpověď v %	Špatná odpověď v %	Bez odpovědi v %
1	52	46	2
2	81	18	1
3	41	49	10
4	46	44	10
5	73	27	0
6	61	33	6
7	82	18	0
8	97	3	0
9	90	9	1
10	46	48	6
Aritmetický průměr	66,9	29,5	3,5